

SORULARLA RİSALE-İ NUR DERSLERİ

A l a d d i n B a ş a r

SÖZLER

Birinci Söz - On dördüncü Lem'a'nın İkinci Makamı
İkinci ve Üçüncü Söz

zafer
YAYINLARI

YAYIN NO: 249

genel yayın yönetmeni: Ergün Ür yayınevi editörü: Özkan Öze

iç düzen/kapak: Zafer Yayınları tashih: Emine Aydın

baskı, cilt: Vesta Ofset tel: 0 212 445 72 52

Birinci baskı: Şubat, 2009

zafer
YAYINLARI

Zafer Yayınları, Zafer Yayın Grubu'nun bir kuruluşudur.

Mahmutbey mh. Deve kaldırım cd. Gelincik sk. no:6 Bağcılar- İstanbul, Türkiye

Tel: (0 212) 446 21 00, Fax: (0 212) 446 01 39

<http://www.zafer yayinlari.com> E-mail: bilgi@zafer yayinlari.com

Copyright © 2009 Zafer Yayınları. Her hakkı mahfuzdur.

SORULARLA RİSALE-İ NUR DERSLERİ

Risale-i Nur Külliyyatı Hakkında Genel Sorular

Birinci Söz -14. Lem'a'nın 2. Makamı

İkinci Söz -Üçüncü Söz

1

A l a a d d i n B a ş a r

sorular

Risale-i Nur Külliyyatı Hakkında Genel Sorular

'Sözler' tabirinin isim olarak külliyyata verilmesinin hikmeti nedir? 27

Bediüzzaman üç aylık bir tahsilden sonra böyle bir eseri telif etmesi zahiren normal görünmüyor. Külliyyatın telifini 'Yazdırıldı ve ihtar edildi' gibi ifadelerle birlikte değerlendirebilir misiniz? 29

Risale-i Nur, bildiğimiz normal tefsirlere benzemiyor. Nasıl bir tefsir olduğunu açıklar mısınız? 32

Müellifinin kendi telif ettiği eserlerini müteaddit defa okuduğunu söylemesini nasıl anlayacağız? 35

Bu asırda İslamî eserler içerisinde Risale-i Nurlar'ın en fazla okunan kitaplar olduğu bilinmektedir. Bu hususta kanaatlerinizi alabilir miyiz? 36

Risale-i Nur Külliyyatını okuyup istifade edenlerin, değişik tarzlarda hizmet ifa etmeleri nedendir? Bu bir ihtilaf değil midir?..... **38**

'Risale-i Nur'u bir sene anlayarak ve kabul ederek okuyan, zamanın hakikatli bir alimi olur' cümlesinden ne anlamalıyız? **40**

Nur cemaati şahs-ı manevî merkezli, lider ihtiyacı olmayan bir cemaattir. Bediüzzaman Hazretleri de kendisinden sonra kimseyi halife yahut vekil bırakmamıştır. Bu tarz ise mazinin geleneksel hizmet biçimine uymuyor. Bunun sebeplerini izah edebilir misiniz? **42**

Risaleler nasıl okunmalı? Üstadın "...Gazete gibi okumayınız." tavsiyesini nasıl anlamalıyız?..... **46**

"Eski ve Yeni Said Dönemleri" denilince ne anlaşılmalı? **59**

'Nur talebeleri inşaallah imansız kabre girmezler ve ehl-i saadet olurlar' müjdesini açıklar mısınız? Bazılarınca biraz iddialı bir ifade olarak değerlendiriliyor. **63**

Risale-i Nur'un olmadığı zamanlarda ve asırlarda o zamanın insanları bu hakikatlerden mahrum mu kalmışlardır?..... **64**

Nur talebeleri niçin cemiyet ve siyasî teşekküllerden uzak duruyorlar? 66

Kıyamete kadar nur talebelerinin hizmeti böyle mi devam edecek? Duruma göre tarz değişikliği olmayacak mıdır? 77

Nur talebeleri; cesaretin ve şecaatin, menbaı ve kaynağı olan iman hakikatlerini okuyup öğrendikleri halde, pasif gibi görünüyorlar. Bunu nasıl yorumlarsınız? 79

Birinci Söz

Bediüzzaman okuyucusuna “Ey kardeş!” diye hitap ediyor. Eskiden mürşitlerin hitaplarında daha ikaz edici ve muhatabı sarsıcı ifadelerin kullanıldığını biliyoruz. Bediüzzaman’ın yumuşak ve onure edici hitapları seçmesinin hikmeti nedir?..... 87

Üstad, ilk Söz’de bir askeri muhatap alıyor. Bunun meslekle mi, yoksa şahsın kendisiyle mi alâkası vardır?..... 88

Nefsini herkesten ziyade öne almasının hikmeti nedir?..... 89

İlk sekiz Söz'deki hakikatlerin özellikle "kısaca ve avam lisaniyla" nazara verilmesinin hikmeti nedir? 91

Birinci Söz'e "Bismillah her hayrın başıdır. Biz dahi başta ona başlarız" denilerek başlanıyor ve bu konuda yapılan güzel ve doyurucu açıklamalara Lem'alar'dan da on sayfa kadar açıklama ekleniyor. Besmele üzerinde bu kadar durulmasının hikmeti nedir? 91

Besmeleye "İslâm nişanı" deniliyor. Acaba diğer dinlerde besmele yok muydu? 92

Sahib-i Kâinatın ismini alan kimselerin, "her hadisatın karşısında titremeden kurtulması" her zaman olmuyor. Yani besmeleyle başladığımız işler ve faaliyetler, bazen sıkıntı ve meşakkat verebiliyor. O halde kâinat sahibinin ismini almayı nasıl anlayacağız? 92

Aczin ve fakrın en makbul bir şefaathçi olması nasıl oluyor? 95

Her varlığın "bismillah" deyip, çok büyük işler yaptığını müşahade edilmekle beraber, bazen de mahlukatın perişaniyet ve aczi de dikkat çekmektedir. Bu iki meseleyi nasıl bağdaştıracacağız? 96

Mübarek hayvanlar olarak bahsedilenlerin dışındakiler mübarek değiller mi? Veya mübarek kelimesini nasıl anlamalıyız? 97

Ağaçların ipek gibi yumuşak kök ve damarlarının sert olan toprağı ve taşları delmesini, biyoloji uzmanları enzimlerle izah ediyorlar. Dolayısıyla besmeleyle irtibatı nedir? Acaba burada bütün sertliklere ve salabetlere karşı, yumuşaklığın tavsiye edilmesi söz konusu mudur? **98**

Ağaçların; dallarının havada intişarıyla, köklerinin yerde intişarı aynı suhulet ve kolaylıkla oluyor. Burada başka hakikatlere bir işaret var mıdır? **99**

Mucizelerin, peygamberlerden sadır olduğunu biliyoruz. Yaprakların sıcaklığa, köklerin sert taşlara mukavemeti de bir mucize midir? Peygamberlerdeki mucizelerle mahlukattaki mucizeler arasında farklar var mıdır? **100**

İnsanların çoğı gaflet veya dalalettedir, Allah'ı tanımaz ve O'nun namına vermezler. O halde biz bunlarla alışveriş yapmayacak mıyız?..... **102**

Birinci Söz'de geçen zikir, fikir, şükür meselesini, sadece yiyecek gibi nimetler için mi anlamak gerekir? **105**

"Tabiiyyunun ağzına şiddetle tokat vuruyor, kör olası gözüne parmağını sokuyor ve diyor ki: "En güvendiğın salabet ve hararet dahi emir tahtında hareket ediyorlar ki..." Tabiiyyunlar neden en çok salabet ve hararete güvenirler? **106**

14. Lem'a'nın 2. Makamı

BİRİNCİ SİR

Besmelenin nurları sadece rahmet açısından mı görülebilir? 111

"Sönük aklıma uzaktan göründü" ifadesini nasıl anlamalıyız? 112

'Sır'ların yirmi otuzdan, beş altıya inmesini nasıl anlamalıyız? 112

Kâinat simasındaki sikkenin, besmeledeki Allah lafza-i celali ile, küre-i arz simasındaki sikkenin Rahmân ismi ile ve insanın manevî simasındaki sikkenin de Rahîm ismi ile nasıl bir münasebeti vardır? İnsanın manevî simasındaki "sikke-i ulya-i rahimiyet" nasıl anlaşılmalıdır? 113

Bu sırda geçen "üç sikke-i ehadiyet" nasıl anlaşılmalıdır? 115

İnsanî arş'tan, ne anlamalıyız? 116

İKİNCİ SİR

Vahidiyette ukulün boğulmasını nasıl anlamalıyız? Vahidiyet içerisinde ehadiyet tecellisine örnekler verebilir miyiz? 118

Kâinatta olduğu gibi Kur-an'ı Kerimde de vahidiyet ve ehadiyetle ilgili örnekler var mıdır? 119

Samediyet-i ilahiye ne demektir? Bir iki misalle izah edebilir misiniz? 120

ÜÇÜNCÜ SIR

Kâinatı şenlendiren, karanlıklı mevcudatı ışıklandıran rahmettir, ne demektir? 123

“Muhabbet şu kâinatın bir sebab-i vücududur” ifadesi ile, bu sırda geçen “rahmetin tezahüratı” arasında nasıl bir ilgi vardır? 123

Bütün mahlûkatın insanın etrafına inayete toplanması ve hacetlerimize lebbeyk demeleri, her bir makam sahibine göre ayrı ayrı mıdır? 124

Rahmetin; hikmet, inayet ve ilmi tazammun etmesini nasıl anlamalıyız? 126

Böyle bir rahmetin, insanlardan küllî ve halis bir şükür, ciddî ve safî bir hürmet istemesi ne demektir? Bu mukabeleyi herkes yapabilir mi? Yoksa burada özel makam sahipleri mi kastedilmektedir? 127

“Rahmetin vücudu güneş kadar aşîkar” olduğu halde, ekser insanların bundan gafil olmaları nedendir? 128

Hatem, sikke, imza, mühür, turra arasında ne gibi farklar vardır? 129

“Nakş-ı azam olan insan” ifadesini nasıl anlamalıyız? Her insan bu anlamda nakş-ı azam tabiri içerisinde girer mi? 131

“Ey insan, eğer insan isen bismillahirrahmanirrahim de!” cümlesinde neden sadece Müslümanlara değil de bütün insanlara hitap edilmiş? Zira besmeleyi Müslümanlar söylerler. 133

Bugün türlerin sayısı milyonu geçmiş bulunuyor. Üstad'ımız ise 400 bin muhtelif taifeden söz ediyor. Bu meseleyi nasıl anlamamız lazım? 134

İnsanın sima-i mânevisinden maksat nedir, biraz açar mısınız? 136

Rahmetin arşına çıkmak için, besmelenin bir miraç hükmünde olmasını nasıl anlamalıyız? 137

DÖRDÜNCÜ SIR

“İyyake na'büdü ve iyyake nestain”de; “biz yalnız sana ibadet ederiz ve ancak senden yardım dileriz.” ifadesinde neden çoğul kipi kullanılmıştır? 139

Hitab-ı iyyakena'büdü demekle, herkese kâfi gelmeyen; kesret-i mahlûkattaki vahidiyet tecellisini nasıl anlamalıyız? 140

Hatem-i Rahmaniyyetin içerisinde gösterilen sikke-i ehadiyete birkaç örnek verilebilir mi? 141

Herkes her mertebede “ıyyakena'büdü ve ıyyakenestain” diyebilir mi?..... 141

Kur-an'ı Kerim'in; en dakik bir cüziden bahsetmesinin sebebi, zahir bir surette hatem-i ehadiyyetin herkes tarafından görülmesidir. Hakikaten herkes her cüzide bu hatemi okuyabilme özelliğine sahip midir? 142

Sikke-i ehadiyete nazarıları çevirmek ve kalpleri celp etmek için o sikke-i ehadiyyet içerisinde rahmet sikkesini ve rahimiyet hatemini koymuştur. Cümlesinden neler anlamalıyız? 143

İyyakena'büdü ve ıyyakenestain' deki hakiki hitaptan maksat nedir? Bu hitabın hakikisi olduğu gibi, surisi de olabilir mi? 146

Besmelenin, Fatiha'nın fihristesi ve Kur'an'ın mücmel bir hūlasası olması, ne demektir? Bu hūlasalığın; kesret içinde tecelli eden ehadiyyet hakikati ile mūnasebeti var mıdır? Var ise nasıldır? 147

BEŞİNCİ SİR

Bir kısım ehli tarikatın “Muhakkak ki, Allah insanı rahman suretinde yaratmıştır” hadis-i şerifini, akaid-i imaniyeye mūnasip düşmeyen tarzdaki tefsirleri nasıldır? 149

İnsan simasında, küre-i arz simasında ve kâinat simasında; niçin diğer isimler değil de hep ism-i Rahmanın tezahürü nazara veriliyor. Niçin diğer mahlukata göre insan, ism-i Rahmanı tamamıyla gösterir bir mahiyettedir? Vahdet-ül vücudun, mutedil kısmının, "la mevcude illa hu" demesiyle, insanın sima-i manevisinin münasebetini nasıl anlamalıyız? 150

Zat, şuunat, sıfat, esma ve efal-i ilahiye hakkında biraz bilgi verir misiniz?..... 153

Ehli tarikatın ekserisinde sekr, ehli aşkın çoğunda ise istiğrak ve iltibas oluyor. Sekr ile istiğrakın farkı nedir? Ehli tarikat ve ehli aşk birbirinden farklı mıdır? 167

Cenab-ı Hakk'ın misli, şeriki, naziri ve şebihî olmadığını ve olamayacağını anlıyoruz. Ancak zıddının olmamasını nasıl anlamalıyız? Zıddan kastedilen nedir? 168

ALTINCI SIR

Cenab-ı Hakk'ın istiğna-i zatisinin, hadsiz acz ve nihayetsiz fakr içinde yuvarlanan biçare insan ile alâkası nedir?..... 170

Bütün mahlukat ve mevcudatın vücudu, Cenab-ı Hakk'ın vücuduna nispeten zayıf bir gölge olduğuna ve Cenab-ı Hakkın hiçbir cihetle kâinata ve mevcudata ihtiyacı olmadığına göre, mahlûkat ve âlem niçin yaratılmıştır?..... 170

Üstad'ımız "salavatı"; rahmet noktasında Resul-ü Kibriya'ya vesile, Resul-ü Kibriya'yı da rahmet noktasında Allah'a vesile yapmayı tavsiye ediyor. Vesilelik var mıdır? Hakikat noktasında vesileyi nasıl anlamalı? 172

Hazine-i rahmetin pırlantası ve kapıcısı zat-ı Ahmedîye (a.s.v.)'dır. Birinci anahtarı ise besmele ve en kolay anahtarı salavattır" ifadelerini nasıl anlamalıyız? Aralarındaki münasebeti izah eder misiniz? 174

İkinci Söz

İkinci sözün başındaki ayette Cenab-ı Hak: "O takva sahipleri öyle kimselerdir ki, gayb'a iman ederler" buyuruyor. Burada, a-Takva sahiplerinin, gayb'a iman etmeleri bir özellik olarak nazara veriliyor. Niçin? b-İman ile gayb arasındaki münasebeti nasıl anlamalıyız? Gayb'tan maksat nedir? 179

Temsilde hodbin ve hudabin adamların karşılaştıkları hadiseler anlatılırken her iki adamın "nazarında" ifadesine vurgu yapılıyor. Acaba her iki şahsın farklı nazarları mı hadiseleri değiştiriyor? 181

"Zira, nihayet derecede âdil, merhametkâr, raiyet-perver, muktedir, intizam-perver, müşfik bir melikin memleketi, hem bu derece göz önünde âsâr-ı terakkiyat ve kemâlât

gösteren bir memleket, senin vehminin gösterdiği sûrette
olamaz” cümlesini biraz açar mısınız?..... 182

“Ey nefsim bil ki evvelki adam kâfirdir.” ifadesinden sonra
kâfirin nazarına görünen hadiselerin dehşetine ve zulme-
tine bakıldığında; bu özellikte olanların yaşayamaması ve
hayata tahammül edememesi icap eder. Fakat çok keyifli
gibi görünüyorlar. Bunu nasıl izah edersiniz? 185

İmanın manevî tuba-i cennet çekirdeği taşımasını,
küfrün ise yine manevî bir zakkum-u cehennem tohumu
saklamasını nasıl anlamalıyız?..... 186

Tûba ağacı ile, zakkum hakkında bizleri bilgilendirir
misiniz? Bir önceki soruya konu olan vecizede, tubanın
menşei için “çekirdek”, zakkum için “tohum” ifadesinin
kullanılmasının bir hikmeti var mıdır?..... 188

“Demek selamet ve emniyet, yalnız İslâmiyette ve
imandadır.” cümlesinde; selamet ile İslâmiyet ve emniyet
ile iman arasında nasıl bir münasebet vardır? 190

Üçüncü Söz

Ayette “Ey insanlar Rabbinize ibadet ediniz” buyruluyor.
Halbuki, ibadet iman edenlere teklif edilen bir vazifedir.
Burada niçin insanlar muhatap alınmıştır?..... 195

Sağ yolda gidenlerin onda dokuzu kurtuluyor. Onda bir zarar ihtimali var. Sol yolun yolcusunda ise onda bir kurtulma ihtimali var. Bu ihtimalleri nasıl anlamalıyız?... **195**

Her iki yol kısa ve uzunlukta nasıl bir oluyorlar? **198**

“Sağ yolun yolcusu kimseden minnet almayarak huzur ve rahat-ı kalp ile gider” deniliyor. Ancak uygulamada pek de öyle görünmeyebiliyor. Bunu nasıl izah edebilirsiniz? Aynı şey, sol yolun yolcusu için de geçerlidir..... **198**

“İman emniyet-i tamme verir.” ve “Evet her hakiki hasenat gibi cesaretin dahi membaı; imandır, ubudiyettir. Her seyyiat gibi cebanetin dahi membaı; dalalettir.” cümlelerini açar mısınız? Zira iman sahibi olup da cesur ve emniyet-i tamme içinde olamayan çok insanlar var..... **200**

“İnsan nihayetsiz şeylere muhtaç olduğu halde sermayesi hiç hükmündedir.” cümlesini açar mısınız? Çünkü başka yerlerde Üstad, insanı “eşref-i mahlukat, halife-i ruy-i zemin” olarak tarif ediyor. Arada, nasıl bir ilgi vardır? Öte yandan “sermayesinin hiç hükmünde” olması, insanın irade bazında zavallı ve aciz olduğunu ifade ediyor. Bir yandan da “insan günahlarından ve isyanlarından hesaba çekilecektir,” deniliyor..... **202**

“Adeta sermaye ve iktidarının dairesi eli nereye yetişirse o kadardır.” “Fakat emelleri, arzuları ve elemeleri ve belaları

ise, dairesi, gözü, hayali nereye yetişirse ve gidinceye kadar genişdir.” ifadelerini nasıl anlamalıyız?..... **213**

“İbadet, tevekkül, tevhid, teslim ne kadar azim bir kâr bir saadet, bir nimet olduğunu bütün bütün kör olmayan görür, derk eder” cümlesi bazen yanlış yorumlanıyor ve tembelliği, ataleti ve sefaleti netice veriyormuş gibi gösteriliyor. Bu konuda ne dersiniz?..... **215**

“Ubudiyet yolu, zararsız olmakla beraber, ondan dokuz ihtimalle bir saadet-i ebediye hazinesi vardır.” cümlesini Kastamonu Lahikasındaki “kırk vefiyattan bir kişinin kurtulduğu” cümlesi ile nasıl bağdaştırabiliriz? Aynı konuda bir başka soru: “Ehl-i şekavetin onda bir kurtulma, ehl-i hidayetin ise onda bir zarar ve kaybetme ihtimalinin sırrı ne olabilir?” Kastamonu Lahikası’ndaki “kırk vefiyattan yalnız birkaç tanesinin kazanmasını” nasıl yorumlarsınız? **217**

“Dünya saadeti dahi ibadette ve Allah’a asker olmaktadır.” kaidesi Müslümanlarda ve İslâm âleminde görülüyor. Acaba Müslümanlar bu görevlerini eksik mi yapıyorlar? **219**

takdim

RİSALE-İ NUR'UN daha iyi anlaşılması yolunda, özellikle gençlere yardımcı olacak yepyeni bir çalışmanın bu ilk kitabını, siz değerli okurlarımıza sunmaktan büyük bir mutluluk duymaktayız.

Okuyucularımızın, Nur Risaleleri'ndeki anahtar niteliğindeki kelime ve cümleleri izah etme gayesiyle kaleme aldığı *Nur'dan Kelimeler-Cümleler* kitaplarıyla tanıdığı Alaaddin Başar; bu yeni dizide, *Risale-i Nur* derslerine, soru-cevap şeklinde devam ediyor.

“Sorularla Risale-i Nur Dersleri” , www.nuriklimi.com (www.sorularlarisaleinur.com) sitesinin

editörleri tarafından, başlatılan ve uzun soluklu olması ümit edilen bir çalışma.

Sitede görüntülü olarak yayınlanması için video kaydı yapılan “Sorularla Risale-i Nur Dersleri” bir yandan, internet kullanıcılarının hizmetine sunulurken; bu kıymetli sohbetlerin metinleri, yazarımız tarafından,—daha kalıcı olması ve kitabı internete tercih eden okurların da istifade edebilmeleri için—yeniden düzenlendi.

Dizimizin bu ilk kitabında, soru-cevap faslı *Birinci Söz*’den başlıyor. Ancak ondan önce, genel olarak *Risale-i Nur* ve *Nur hizmeti* hakkında çok önemli soruların cevaplandığı bir giriş bölümü de var.

Sorularla Risale-i Nur Dersleri Dizisi’nin, çok uzun soluklu ve çok bereketli bir seyir içinde sürmesini diler; başta yazarımız Alaaddin Başar olmak üzere, bu büyük ve hayırlı projenin tüm aşamalarında emeği geçen herkese teşekkür ederiz...

—Zafer Yayınları

“Kat'î ve çok tecrübelerle anlaşılmış ki,
imani kurtarmak ve kuvvetlendirmek
ve tahkikî yapmanın en kısa ve en kolay yolu
Risale-i Nur'dadır. ”

— *Kastamonu Lahikası*

SORULARLA RİSALE-İ NUR DERSLERİ

Risale-i Nur Külliyyatı
Hakkında Genel Sorular

Birinci Söz

14. Lem'a'nın 2. Makamı

İkinci Söz

Üçüncü Söz

Risale-i Nur Külliyyatı Hakkında Genel Sorular

SORU: ‘Sözler’ tabirinin isim olarak külliyata verilmesinin hikmeti nedir?

BEDİÜZZAMAN Hazretleri, Risale-i Nur Külliyatı’nın tamamını *Sözler* olarak adlandırıyor. Diğer eserlerinin değil de *Sözler*’in külliyatın tümüne isim olarak verilmesi konusunda farklı şeyler söylenebilir. Benim hatırıma şöyle bir mânâ geliyor:

Risaleler’de temel gaye, iman hakikatlerinin asrın idrakine uygun olarak izah ve ispatlarıdır. Allah’a iman birçok *Söz*’de işlenmiştir. Meleklerle iman *Yirmi dokuzuncu Söz*’de, kitaplara iman *Yirmi beşinci Söz* olan Kur’an bahsinde, peygamberlere iman *On dokuzuncu Söz*’de, ahirete iman *Onuncu Söz*’de, kader *Yirmi altıncı Söz*’de en mükemmel şekilde işlenmiştir. Diğer *Sözler* de dolaylı olarak hep iman hakikatleriyle ilgilidir. Mesela, *On ikinci Söz*’de felsefe hikmetiyle Kur’an hikmetinin mukayesesi işlenir. Bu *Söz* de kitaplara imanla ilgilidir. Keza *On yedinci Söz* dünyadan ayrılmanın hakikatinden bahsetmekle ahirete imanla ilgili bir konuyu işler.

Nur Külliyatı’nın diğer eserlerinde de bu konular yer yer işlenmişse de sanki onlar *Sözler*’deki temel üzerine bina edilmişlerdir.

Ayrıca, bu ismin verilmesinde *Lem'alar*, *Şualar*, *Katre*, *Zerre* de olduğu gibi bir tevazu da söz konusudur.

Dikkat edildiğinde *Sözler*'de iki konu dışında kalanların hepsinde iman hakikatlerinden bahsedildiği görülür. Bu iki konu ise sahabeler ve içtihat konularıdır. Burada şöyle ince bir mânâ da olabilir. Sahabelere karşı çıkmakla ve içtihadı yanlış mecralara dökmekle, birçok insan ehl-i sünnet cemaatine ters bir istikamete gitmişler ve dalalet fırkalarına dahil olmuşlardır. Bu iki konu da netice itibarıyla yine imanla ilgili olduğundan *Sözler*'de yer almışlardır.

Külliyatın tümüne *Sözler* denilmesinin bir sebebi de Üstad'ın şu tespiti olabilir:

“Elbette nev'-i beşer, âhir vakitte ulûm ve fûnuna dökülecektir. Bütün kuvvetini ilimden alacaktır. Hüküm ve kuvvet ise, ilmin eline geçecektir. Hem o Kur'an-ı Mu'ciz-ül Beyan, cezalet ve belâgat-ı Kur'aniyeyi mükerreren ileri sürdüğünden remzen anlattırıyor ki: Ulûm ve fûnunun en parlağı olan belâgat ve cezalet, bütün enva'ıyla âhîrzamanda en mergub bir suret alacaktır. Hattâ insanlar, kendi fikirlerini birbirlerine kabul ettirmek ve hükümlerini birbirine icra ettirmek için, en keskin silâhını cezalet-i beyandan ve en mukavemet-sûz kuvvetini belâgat-ı edadan alacaktır.”—Yirminci Söz

Nur Külliyyatı da çok belîğ ve ikna edici konuşan bir hatip gibidir ve *Sözler*'iyle bütün insanları imana, İslam'a, ahlâk ve fazilete davet etmektedir.

SORU: Bediüzzaman üç aylık bir tahsilden sonra böyle bir eseri telif etmesi zahiren normal görünmüyor. Külliyyatın telifini 'Yazdırıldı ve ihtar edildi' gibi ifadelerle birlikte değerlendirebilir misiniz?

BEDİÜZZAMAN "alet ilimleri" denilen gramer bilgileri için bu kısa süre ile yetinmiştir. Zaten, Arapçası mükemmeldir. Bu sahada fazla vakit kaybetmeyip doğrudan yüksek ilimler (ulûm-u âliye) sahasına geçmiş ve bu sahada kimseden ders almamakla birlikte çok kitap okumuştur. Fevkalade hafızasıyla bütün okuduklarını rahatlıkla zaptetmiştir. Ayrıca, Felsefe konusunda da birçok eser okuduğunu bizzat kendi ifadelerinden anlıyoruz. Şu var ki, bütün bu ilimler ancak bir hazırlıktır. *Risaleler*'deki hakikatler ne medrese tahsilinde okutulan kitaplardan, ne de felsefi eserlerden alınmıştır. Onun kaynağı ancak Kur'andır ve ilâhi ilhamdır. *Risaleler*'in ekseriyetinin sü-

nuhat kabilinden olduğunu kendileri de ifade ederler.

Üstad'ın ifadelerinden benim anladığım mânâ şu ki, Risaleler bir ıztıraptan, bir ihtiyaçtan, bir kıvranma ve sızlanmadan doğmuşlardır. Şefkât ve hamiyetten kaynaklanan bu ıztıraplar ıztırar derecesine gelmiş ve ab-ı hayat gibi marifet dersleri onun ruhuna ihsan edilmiştir. Bu kanaatimin kaynağı Üstad'ın şu iki dersidir:

“Karşımda müthiş bir yangın var. Alevleri göklere yükseliyor. İçinde evlâdım yanıyor, imanım tutuşmuş yanıyor. O yangını söndürmeğe, imanımı kurtarmağa koşuyorum. Yolda biri beni kösteklemek istemiş de ayağım ona çarpmış. Ne ehemmiyeti var? O müthiş yangın karşısında bu küçük hâdise bir kıymet ifade eder mi? Dar düşünceler! Dar görüşler!”

—Tarihçe-i Hayat

“Bu zamanda gayet kuvvetli ve hakikatlı milyonlarla fedakârları bulunan meşrebler, meslekler, tarikatlar, bu dehşetli dalalet hücumuna karşı zahiren mağlubiyete düştükleri halde benim gibi yarım ümmi ve kimsesiz ve mütemadiyen tarassud altında, karakol karşısında ve müdhîş, müteaddid cihetlerle aleyhimde propagandalar ve herkesi benden tenfir etmek vaziyetinde bulunan bir adam, o mesleklerden daha ileri, daha kuvvetli dayanan Risale-i Nur'a sahib değildir ve o eser onun hüneri olamaz, onunla iftihar edemez. Belki

doğrudan doğruya Kur'an-ı Hakîm'in bu zamanda bir nevi mu'cize-i maneviyesi olarak rahmet-i İlahiye tarafından ih-san edilmiştir. O adam, binler arkadaşıyla beraber o hediye-i Kur'aniyeye el atmışlar. Her nasılsa birinci tercümanlık vazifesi ona düşmüş.” —Şualar

Osmanlı'nın çöküş döneminde medreselerin görev yapamaz hale geldiği bir devrede, bu hazinenin son cevherleri manasında, çok harika eserler vücuda gelmiş, çok büyük insanlar yetişmiştir. Sanki bir yıkılış ve çöküşü bütün ruhlar hissetmişler ve istikbale bir şeyler bırakma gayretine kapılmışlardır. Elmalılı Hamdi Yazır tefsir sahasında, Ahmet Naim Bey hadis sahasında, Ahmet Avni Bey tasavvuf sahasında çok güzel eserler vererek Osmanlı'nın son kültür hazinelerini gelecek nesillere hediye etmişlerdir. Şu var ki, istikbali Allah'ın inayetiyle en berrak şekilde keşfeden Bediüzzaman Hazretleri, Kur'andan ve hadisten uzak kalacak, tasavvufa ise hiç ilgi duymayacak sefih ve dinsiz bir neslin ayak seslerini duymuş ve onları imana, ibadete ve ahlâka davet edecek bir külliyatın gereğini ruhunun derinlilerinde hissetmiş, ahirzaman fitnesinin bu müthiş yangınında imanı ve ahlâkı alevler içinde kalkanların kurtuluşu için Rabbine yalvarmış, bir çıkış yolu aramış ve “her hayır elinde olan Allah”, kendisine iman

hakikatlerini aklî ve naklî delillerle asrın idrakine sunacak bir külliyat nasip etmiştir. Bunun en açık bir delili de şu ifadelerdir:

"Eski Harb-i Umumi'den evvel ve evâilinde, bir vakıa-i sadıkada görüyorum ki: Ararat Dağı denilen meşhur Ağrı Dağı'nın altındayım. Birden o dağ, müdhîş infilâk etti. Dağlar gibi parçaları, dünyanın her tarafına dağıttı. O dehşet içinde baktım ki, merhum vâlidem yanımdadır.

Dedim: "Ana korkma! Cenab-ı Hakk'ın emridir; o Rahîm'dir ve Hakîm'dir." Birden o halette iken, baktım ki mühim bir zât, bana âmirane diyor ki: "İ'caz-ı Kur'anı beyan et." Uyandım, anladım ki: Bir büyük infilâk olacak. O infilâk ve inkılabdan sonra, Kur'an etrafındaki surlar kırılacak. Doğrudan doğruya Kur'an kendi kendine müdafaa edecek. Ve Kur'ana hücum edilecek, i'cazı onun çelik bir zırhı olacak. Ve şu i'cazın bir nev'ini şu zamanda izharına, haddimin fevkinde olarak, benim gibi bir adam namzed olacak ve namzed olduğumu anladım." —Mektubat

SORU: Risale-i Nur, bildiğimiz normal tefsirlere benzemiyor. Nasıl bir tefsir olduğunu açıklar mısınız?

RİSALE-İ NUR, Kur'anın manevî bir tefsiridir. Üstad, bu asın dertlerine deva olacak, şüphe ve tereddütlerini giderecek, bu fitne asının zavallı insanlarının imanlarını tahkiki yapıp onları sefahatten ibadete yönlendirecek bir eser telif etme ihtiyacını ruhunun derinliklerinde hissetmiş ve *Hizbül Kur'an*'da cem ettiği imana dair ayetlerin mânâlarını asrın idrakine uygun olarak, delillerle, misallerle, temsilî hikayelerle izah etmiş, o ayetlerin mana ve maksudını ruhlara hakim kılacak böyle bir külliyyatın telifine, ihsan-ı İlâhi olarak, muvaffak olmuştur.

Bildiğiniz gibi Üstad, *İşatü'l-İ'caz* tefsirini I.Cihan Harbi'nde, harp esnasında yazmaya başlamıştı. Bu tefsir bildiğimiz tefsirler kabilinden olmakla birlikte Üstad'ın özlediği bir tefsire kaynaklık yapmak üzere kâleme alınmıştı.

Üstad bu özlemini şöyle dile getirir:

“Kur'anın ince manalarının ve tefsirlerde dağınık bir surette bulunan mehasininin ve zamanın tecrübesiyle fennin keşfi sayesinde tecelli eden hakikatlarının tesbitiyle, her biri birkaç fende mütehassıs olmak üzere muhakkikîn-i ülema-dan yüksek bir heyetin tedkikatiyle, tahkikatiyle bir tefsirin yapılması lâzımdır. Nitekim kanunî hükümlerin tanzim ve ittıradı, bir ferdin fikrinden değil, yüksek bir heyetin nazar-ı

dikkat ve tedkikatından geçmesi lâzımdır ki, umumî bir em-niyeti ve cumhur-u nâsın itimadını kazanmak üzere millete karşı bir kefalet-i zımniye husule gelsin ve icma-ı millet hüc-ceti elde edebilsin.” — İ. İ'caz

Fakat, zaman her şeyi değiştirmiş, Kur’andan olabildi-ğine uzak bir nesil yetiştirilmeye çalışılmış ve Üstad’ımız da bir önceki sorunun cevabında ifade edildiği gibi, bu nesle yeni bir tarz ile yaklaşmanın gereğini çok iyi tes-pit etmiş ve Rabbine iltica ederek kendisine bir yol ih-san edilmesini dilemiştir. “... Bizim uğrumuzda mücahe-de edenlere elbette yollarımızı gösteririz. Ve hiç şüphe yok ki, Allah muhsinlerle beraberdir.”(Ankebût Sûresi, 69) ayetinin haber verdiği gibi, Allah’ın kendilerine yol gösterdiği bahtiyar insanlar kfilesinin bu asırdaki büyük ferdi olarak böyle bir ihsana mazhar olmuştur. Böyle yap-mayıp ta bildiğimiz türden bir tefsir yazsaydı, asrın hasta insanları o tefsiri okumanın ve anlamamanın çok ötelerinde bulunduklarından o kıymetli eser, sadece iman ve ibadet ehli bir zümrenin ilmini artırmakla kalacak, asrın manevî cihadını o eserle yapması mümkün olmayacaktı.

“Fakat şu zamanda dalalet-i fenniye, elini esasata ve er-kâna uzatmış olduğundan, her derde lâayık devayı ihsan eden

Hakîm-i Rahîm olan Zât-ı Zülcelal, Kur'an-ı Kerim'in en parlak mazhar-ı i'cazından olan temsilâtından bir şu'lesini; acz u za'fıma, fakr u ihtiyacıma merhameten hizmet-i Kur'ana ait yazılarıma ihsan etti. Felillahlhamd sırr-ı temsil dûrbîniyle, en uzak hakikatlar gayet yakın gösterildi. Hem sırr-ı temsil cihet-ül vahdetiyle, en dağınık mes'eleler toplatıldı. Hem sırr-ı temsil merdiveniyle, en yüksek hakaik kolaylıkla yetiştirildi. Hem sırr-ı temsil penceresiyle; hakaik-i gaybiyeye, esasat-ı İslâmiyeye şuhuda yakın bir yakın-i imaniye hasıl oldu. Akıl ile beraber vehim ve hayal, hattâ nefis ve heva teslim mecbur olduğu gibi, şeytan dahi teslim-i silâha mecbur oldu.” —Mektubat

SORU: Müellifinin kendi telif ettiği eserlerini müteaddit defa okuduğunu söylemesini nasıl anlayacağız?

BU ESERLER iman hakikatlerinin izahı ve delillerle ispatı mahiyetindedir. İmanda terakkinin, tefekkürde derinleşmenin ise sonu yoktur. Bu eserleri kendi müellifi de her okuyuşunda kalbine ve ruhuna yeni ufukların açılması, ayrı doğması mümkündür. Sadece akla hitap eden

eserlerin bir kere okunması kâfi gelebilir. Unutulduklarında onlara yine müracaat edilir. İmanî, tefekkürî ve kalbî eserler böyle değildir.

Öte yandan, Üstad'ın kendi ifadesiyle eserlerin büyük çoğunluğu *sünubat* kabilindedir; yani bir ilahi ilham ile kalbe doğmuşlardır. İlham edilen bir mânâyı o ilhama mazhar olan zatın da defalarca okuması garip karşılanmamalıdır. Nur Külliyyatı Kur'an'ın manevi bir tefsiridir. Kuran ayetlerinin tekrarlarla okunmasındaki hikmet, onun bir tefsiri olan *Nur Risaleleri*'nde de kendini göstermiştir.

Ayrıca, Nur'lar hem büyük bir tefekkür hazinesi hem de onun okunması, Üstad'ın kendi ifadesiyle, bir sadaka hükmündedir. Üstad'ın kendi eserlerini okuması ve ondaki hakikatleri tefekkür etmesi bu manada da değerlendirilebilir.

SORU: Bu asırda İslamî eserler içerisinde Risale-i Nurların en fazla okunan kitaplar olduğu bilinmektedir. Bu hususta kanaatlerinizi alabilir miyiz?

BU BİR arz-talep meselesidir. İnsanların büyük çoğunluğunun imana susadığı, inanç konusunda problemlerinin

olduğu, şüphe ve tereddütler içinde bocaladığı bir asırda, bütün bu yaraları en güzel şekilde tedavi eden ve bütün bu ihtiyaçlara kemaliyle cevap veren bir eserin fazlaca okunması çok normaldir.

Öte yandan, dinsizliğin, ahlâksızlığın ve her türlü menfi cereyanın birer şahs-ı manevî halinde örgütlenecek bütün insanlık âlemine hücum ettiği bu ahirzaman fitnesinde, insanların bu tehlikelere karşı korunmaları iki şarta bağlıdır:

Birisi imanlarını tahkiki yapmak. Bunu Nur Külliyyatı'nın en güzel şekilde temin ettiği ortadadır.

Diğeri ise cemaat halinde çalışmak, birbirinden kuvvet almak, o menfi cereyanlara karşı iman cephesinde bir şahs-ı manevî teşkil etmektir. Bu mânâ da Nur Külliyyatı etrafında kemaliyle gerçekleşmiştir. Bu birliktelik, Risale'lerin bir dava eseri olarak çokça okunmasını ayrıca netice vermiştir.

Önceki asırlarda yazılan eserlerden günümüzde de hâlâ önemini koruyanlar ve insanların faydalandığı harikalar mevcuttur. Mevlânâ'nın *Mesnevî'si*, İmam-ı Gazalînin *İhya-i Ulum'u* bunların başında gelir. Şu var ki, bunların okuyucuları iman ve ibadet ehli kimselerdir. Bu eserlerle ilimlerini, feyizlerini ve ibadet hassasiyetlerini artırmaya çalışmaktadırlar. Bunun önemi tartışılmaz.

Ancak, asıl irşada muhtaç kesim bu eserleri okumamakta, bu büyük zatlara tanımamaktadır. Onun içindir ki Allah Resulünün (asm.) müjde ve haber verdiği gibi her asırda bir müceddid gelir ve dini o asrın idrakine, içtimaî şartlarına, manevî hastalıklarına, problemlerine göre insanlara yeni bir metotla, taze bir kan verircesine anlatır. Her asrın hastaları farklı olduğu gibi ilaçlarının da farklı olması gayet tabiidir. Nur Külliyyatı, “Kur’an-ı Hakimin bu asrın idrakine bir dersi” olduğu içindir ki en çok okunmakta ve yayılmasına en fazla çalışılmaktadır.

SORU: Risale-i Nur Külliyyatını okuyup istifade edenlerin, değişik tarzlarda hizmet ifa etmeleri nedendir? Bu bir ihtilaf değil midir?

BU VE BENZERİ farklılıkların “ihtilaf” tarifine girmeleri için tarafların birbirlerini inkâr etmeleri, birbirlerine düşman olmaları, aleyhte konuşmaları, gıybet etmeleri gerekir. Bunların hiçbiri olmuyorsa, kişiler kendi zevklerine ve anlayışlarına en uygun buldukları bir yolda giderken diğerlerine karşı çıkmıyorlarsa buna, menfi manada, “ihtilaf” denilmez. Bu gibi farklılıklar, Peygamber Efendimizin “Ümmetimin ihtilafında rahmet vardır” hadis-i

şerifinin haber verdiği “müspet ihtilaf” grubuna girerler. Bu ihtilaf, bedenimizdeki organların farklı işler görmeleri kabilindendir.

Hepsi bir ruhun emrindedirler ve aynı gayeye değişik şekillerde hizmet ederler.

Ehl-i sünnet dairesindeki farklı meslekler ve mezhepler de bu müspet ihtilafa en güzel örnektir. Dört mezhebin her birinin mensupları diğerlerini sever, onlarla aynı mabette namazlarını birlikte kılarlar ve birbirlerine dua ederler.

Farklı meşrepler ve çeşitli hak tarikatlar da bu manadadır. Bunların ihtilafı, aynı güneşten ziya alan, aynı su ile sulanan, aynı toprakta kök salan ağaçların farklı meyveler vermeleri gibidir.

Aynı Kur’ana bağlı, aynı peygamberin ümmeti olan kişilerdeki meşrep farklılığı konusunda *Yirmi beşinci Söz*’deki Kur’an tarifinde şu ifadeler yer alır:

“Hem bütün evliya ve sıddıkîn ve urefa ve muhakkikînin muhtelif meşreblerine ve ayrı ayrı mesleklerine, her birindeki meşrebin mezâkına lââyık ve o meşrebi tenvir edecek ve herbir mesleğin mesâkına muvafık ve onu tasvir edecek birer risale ibraz eden mukaddes bir kütübhane hükmünde bir Kitab-ı Semavi’dir.” —Sözler

Kur'an hakikatlerinin farklı meyveler vermesinin bir küçük numunesi de *Nur Risaleleri*'ni okuyanlarda görülen değişik hizmet biçimleridir. Bunların da Nurlar'daki ihlas, sadakat, uhuvvet gibi temel prensiplerde ittifak etmekle birlikte, kendilerince en faydalı buldukları yahut kendi zevklerine en uygun düşen bir hizmet metodunu seçmeleri ihtilaf sayılmaz ve sayılmamalıdır.

SORU: 'Risale-i Nur'u bir sene anlayarak ve kabul ederek okuyan, zamanın hakikatli bir alimi olur' cümlesinden ne anlamalıyız?

BEDİÜZZAMAN bu konuya ışık tutacak iki ifadesini aynen aktarıyorum:

"Çok emarelerle anlamışız ki: Bu ulûm-u imaniyedeki fetva vazifesiyle tavzif edilmişiz." — Mektubat

"Bir sene bu risaleleri ve bu dersleri anlayarak ve kabul ederek okuyan, bu zamanın mühim, hakikatlı bir alimi olabilir." — Lem'alar

“Mühim ve hakikatli bir alim” olmakla, “ulûm-u imaniyedeki fetva vazifesiyle tavzif edilmiş” olmayı birlikte nazara aldığımızda şu sonuca ulaşırız:

Bu zamanın çoğu soruları iman hakikatleri hakkındadır. Bu sorulara fıkıh ilmini bilmekle cevap verilemez. Fıkıh ancak iman ve ibadet eden kişilerin karşılaştıkları problemlerin çözümü için geçerlidir.

İmanda şüpheleri bulunan, ibadetten uzak kalmış, günahlar ve haramlar içinde yüzen kişilerin soruları, büyük ekseriyetle, iman konusundadır ve bu soruların cevapları *Nur Risaleleri*’nde en güzel, en ikna edici bir şekilde verilmiştir.

Bu sebepler, *Nur Risaleleri*’ni anlayarak ve kabul ederek okuyan bir insan bu soruların cevaplarını verebilecek seviyeye gelir. Zamanın âlimi olmak, “bu zamanın sorularına cevap verebilecek bir ilme sahip olmak” manasınadır. Yoksa bu zamanda “Her konuda fetva verebilir.” demek değildir. Böyle yanlış bir anlamaya meydan vermemek içindir ki, Üstad Hazretleri fetva yetkisini “ulûm-u imaniye” ile sınırlandırmıştır. Bu gibi soruları soranlar ne fikhî hükümlerle, ne de zikir ve tespihle tatmin oluyorlar. Onların “neden ve niçin”lerle dolu sorularına bu yollarla cevap vermek mümkün olmuyor.

SORU: Nur cemaati şahs-ı manevî merkezli, lider ihtiyacı olmayan bir cemaattir. Be-diüzzaman Hazretleri de kendisinden sonra kimseyi halife yahut vekil bırakmamıştır. Bu tarz ise mazinin geleneksel hizmet biçimine uymuyor. Bunun sebeplerini izah edebilir misiniz?

ÜSTADIMIZ bir çok mektuplarında ısrarla “Zaman cemaat zamanıdır.” buyuruyor. Bu ifade geneldir. Yani bu zamanda, sadece İslâm’a hizmet için değil, her konuda başarılı olmanın yolu cemaatle çalışmaktan, fertleri değil şahs-ı maneviyi nazara vermekten geçer.

Ticaret âleminde “marka isimler” vardır. Bunlar birer şahs-ı maneviyi temsil ederler. O markayı beğenenler şirketin sahiplerini, müdürlerini, pazarlamacılarını tanımazlar bile.

Devlet yönetimi için de bu kaide geçerlidir. Artık tek şahıs yönetimi ve diktatörlük dönemi bu asır için geçerli ve başarılı bir yönetim şekli değildir. Uygulama da bunu göstermektedir.

Üstad Hazretleri şeyhü'l-İslamlık müessesesinin de (meşihat dairesinin) bir tek şahıs yerine bir şahs-ı manevî

ile çalışmasını faydalı bulmuş ve bu fikrini şöyle dile getirmiştir.

“Sadaret üç mühim şûrâya bizzat istinat ediyor, yine kifayet etmiyor. Halbuki böyle inceleşmiş ve çoğalmış münasebat içinde, içtihadattaki müthiş fevzâ, efkâr-ı İslâmiyedeki teşettüt, fâsid medeniyetin tedahülüyle ahlâktaki müthiş tedenniyle beraber, cenahı bir şahsın içtihadına terk edilmiş.

Eski zamanda değiliz. Eskiden hâkim bir şahs-ı vâhit idi. O hâkimin müftüsü de, onun gibi münferit bir şahıs olabildi, onun fikrini tashih ve tâdil ederdi. Şimdi ise, zaman cemaat zamanıdır.

Hâkim, ruh-u cemaatten çıkmış, az mütehassis, sağırca, metin bir şahs-ı mânevîdir ki, şûrâlar o ruhu temsil eder. Şöyle bir hâkimin müftüsü de ona mücanis olup, bir şûrâ-yı âliye-i ilmiyeden tevellüt eden bir şahs-ı mânevî olmak gerektir. Tâ ki, sözünü ona işittirebilsin.” —Sünuhat

Elbete ki şahs-ı manevî tabiriyle Üstad'ın kastettiği asıl ve temel mânâ, iman ve Kur'an hizmetinde, fanî şahısları nazara vermek yerine, cemaat şuuru uyandırmak, tek tek çalışan aletlere karşılık bir fabrika kurmak ve mamülleri onun adına sunmaktır.

Şu ifadeleriyle, küfür ve dalalet cereyanlarının da şahs-

ı mânevî şeklinde çalıştıklarına, yani örgütler, localar, kulüpler, komiteler, dernekler şeklinde faaliyet gösterdiklerine dikkat çekmektedir.

“Hem ehl-i dalâlet ve haksızlık, tesanüd sebebiyle, cemaat suretindeki kuvvetli bir şahs-ı mânevînin dehâsıyla hücumu zamanında, o şahs-ı mânevîye karşı, en kuvvetli ferdî olan mukavemetin mağlûp düştüğünü anlayıp, ehl-i hak tarafındaki ittifak ile bir şahs-ı mânevî çıkarıp, o müthiş şahs-ı mânevî-i dalâlete karşı hakkaniyeti muhafaza ettirmek..”

—Lem’alar

Asrın mânevî mimarının bu hikmetli tespitini hayata geçirmesinde, kader kendisine sanki şöyle bir yol çizmiş:

Her türlü dinî faaliyetin yasaklandığı, Kur’an okuyanların hapse atıldığı, ezanın Türkçe okunmaya zorlandığı o dehşetli istibdat dönemimde, Üstad Hazretleri de, bu zulümlerden nasibini almış, hapislere konulmuş, sürgünlere yollanmış, eserlerini gizlice yazdırmış ve risalelerin dağıtımını da yine gizlice yapılmış ve sonunda bütün yasaklara rağmen bu eserlere sahip çıkan, Üstad’ı küfür ve zındıka cereyanlarının hücumlarına karşı yalnız bırakmayan, yanından ayrılmayan, eserlerini yazmak, basmak ve neşretmek için bütün ömürlerini feda eden bir kahramanlar

ordusu teşekkül etmiş ve böylece *Nur Cemaati* olarak bir şahs-ı manevî ortaya çıkmıştır. Belki de Üstad'a hiç ilişmeselerdi, eserlerini serbestçe yazsa ve bastırsa idi, herkes bu kıymetli eserleri rahatlıkla satın alacak, evine götürüp şahsen okuyacak, diğer okuyucuları tanıyamayacak ve bir şahs-ı manevi teşekkül edemeyecekti. Ben bunları düşünürken şu ayetin cihanşümül manasının bu hadisede de açıkça görüldüğünü ve bütün berraklığıyla okunduğunu düşünür ve “Kaderin her şeyi güzeldir” hükmünü bütün kalbimle tasdik ederim.

“...zahiri musibetler altında ve neticesinde, inayet-i İlahiye'nin çok tatlı neticeleri var. عَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ. çok kat'î bir hakikatı ders veriyor.” —Emirdağ Lahikası, I

Üstad, şahs-ı manevi ile çalışmayı tercih ettiğinden tarikat kurma yoluna gitmemiş, kendisinden sonra halife bırakmamıştır. Tek bir kişinin bu davayı kemaliyle temsil edemeyeceğini şu ifadeleriyle açıkça dile getirilmiştir:

“*Risale-i Nur'un şahs-ı manevîsi ve o şahs-ı manevîyi temsil eden has şakirdlerinin şahs-ı manevîsi "Ferîd" makamına mazhar oldukları için, değil hususî bir memleketin kutbu, belki -ekseriyet-i mutlaka ile- Hicaz'da bulunan kutb-u*

a'zamın tasarrufundan hariç olduğunu.. ve onun hükmü altına girmeye mecbur değil.....

Şimdi anlıyorum ki; Gavs-ı A'zam'da kutbiyet ve gavsiyetle beraber "ferdiyet" dahi bulunduğundan, âhirzamanda şakirdlerinin bağlandığı Risale-i Nur, o ferdiyet makamının mazharıdır.. —Kastamonu Lahikası

SORU: Risaleler nasıl okunmalı? Üstadın “...Gazete gibi okumayınız.” tavsiyesini nasıl anlamalıyız?

BİLİNDİĞİ GİBİ *Nur Risaleleri* ne sadece akla, ne de yalnız kalbe hitap etmeyip her ikisinin de hissesini verir. Bazı risaleler, Üstad'ın da ifadesiyle “akıldan ziyade kalbe nazırdır.” Bazıları da bunun aksi mahiyettedir.

“Hem iman yalnız ilim ile değil, imanda çok letaifin hisseleri var. Nasıl ki bir yemek mideye girse, o yemek muhtelif a'saba, muhtelif bir surette inkısam edip tevzi olunuyor. İlim ile gelen mesail-i imaniye dahi, akıl midesine girdikten sonra, derecata göre ruh, kalb, sırr, nefis ve hâkeza letaif kendine göre birer hisse alır, masseder. Eğer onların hissesi olmazsa, noksandır.” —Mektubat

Okumada esas olan ihlastır, ihlasla okunan bir dersten kalp mutlaka hissesini alır. Aklın hissesi ise o dersin anlaşılması nispetinde ziyadeleşir.

Nur'larda ele alınan konular büyük ekseriyetle marifetullahla ilgilidir; ibadetle ilgilidir; diğer iman hakikatleriyle ilgilidir. Marifetullahın sonu yoktur. Allah Resulünün (asm.) mi'raçta rüyet ile taltif edildiği anda söylediği, "Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim. Ben seni hakkıyla, tam bir marifet ile tanıyamadım." cümlesi, bu sahanın sonsuzluğunun en güzel ifadesidir. Bu hakikatin ışığında, *Nur Risaleleri*'ni şevk ile, ihlasla, tefekkürle ve dakik bir nazarla okumak, üstünkörü geçmemek gerekir.

Üstad'ın önemli bir tavsiyesini de bu vesileyle hatırlayalım:

"Gazete gibi okumamak."

Bilindiği gibi, gazete okuyan kişi önce haber başlıklarına şöyle bir bakıp geçer, daha sonra önemli gördüğü haberlerin ayrıntılarına iner. Gazetenin tamamını okusa bile ertesi gün, aynı şeyleri değil farklı haberleri izler.

Gazeteyi okuduğumuzda ondaki her şeye vakıf oluruz. Onu tekrar okumamız gerekmez.

Nur'lar ise öyle değildir. Her okudukça marifetimizde inkişaf olacak, ama biz Allah Resulünün(asm.) o mübarek kelimasını hatırlayarak elde ettiğiniz marifetin yeterli

olmadığını bilecek ve okumaya devam edeceğiz.

Üstad'ımız bir risalesinde, "her yerde bir küçük bir medrese-i Nuriye açılmasını" tavsiye ederken şu gerekçeyi de ekler: "Çünkü herkes her meselesini anlamaz fakat hissesiz de kalmaz." (Şualar) Bundan da anlaşılacağı gibi, Nurlar'ı birlikte ve mütalaa ederek okuduğumuzda aklımızın hissesi daha da artacaktır.

Nurlar'ın okunmasında belli bir metot olmamakla birlikte, genelde kabul gören tarz, "sıra ile birkaç kez külli-yatı devretmek, daha sonra her gün yine belli bir miktar sıra ile okumaya devam ederken, öte yandan konularda derinleşmeye çalışmaktır."

Allah Resulünün (asm.) şu hadis-i şerifi Nurlar'ın okunmasında da temel kaidedir:

"Amelin hayırlısı, az da olsa, devamlı olanıdır."

Genel bir kaide olarak şunu söyleyebiliriz: Her kelime üzerinde fazlaca durmadan Risaleler'i, "kendini kap-tırarak ve hafif bir sesle" okumakta kalbin hissesi daha fazla olur. Kelimeler, cümleler üzerinde müzakereli olarak okunduğunda ise aklın hissesi daha fazla olur. Bize her ikisi de gerekli olduğundan "her iki tarzı da birlikte yürütmek en faydalısıdır" kanaatindeyim.

Bir Nur talebesi, hem binlerce günahın insana hücum ettiği bu fitne asrında bu marifetullah dersleriyle kendi-

ni korumak, hem bütün dünyada Nurlar'ı okuyanlarla bir manevî rabıta kurmak, hem de neşrini bir dava olarak benimsediği bu hakikatlerin ulviyetini yeniden hatırlamak ve onları muhtaçlara ulaştırmak için yeni bir şevk kazanmak üzere bu eserleri her fırsatta okur. Özellikle namazlardan sonra okunması bir adet haline gelmiştir. İbadet ortamında, Rabbine ibadet ve dua ettikten sonra bu hakikatlerin birkaç dakika olsun okunması, sözünü ettiğimiz manaları daha da kuvvetlendirir.

...

Bu konuda az da olsa muhatap olduğumuz bir soru var: Nurlar'ı okumak mı daha önemlidir, yazmak mı?

Bir Nur talebesi için en önemli mesele nurlardaki hakikatlere güzel, parlak ve berrak bir ayna olmaktır. Tâ ki, bu hakikatlerin başka kişilere de ulaşmasında örnek ve rehber olabilsin. Üstadımızın, “Eğer biz ahlâk-ı İslâmiyenin ve hakaik-ı imaniyenin kemalâtını ef'alimizle izhar etsek, sair dinlerin tâbileri, elbette cemaatlerle İslâmiyete girecekler. Belki Küre-i Arzın bazı kıt'aları ve devletleri de İslâmiyete dehalet edecekler.” (Tarihçe-i Hayat) ifadeleri çok önemlidir. Bu gayeye okuyarak da erişilse, yazarak ta kavuşulsa sonuç değişmez. Ancak şu var ki, nurları okumanın yasak olduğu, Üstad'la temas edenlerin bile hâpislere, sürgünlere sevk edildikleri o müthiş zamanda, en

büyük hizmet nurları yazmak ve neşrine öylece çalışmak idi. Teksir makinesiyle çoğaltma dönemini, Üstad'ımız *Risale-i Nur*'un bayramı olarak ilan etmiş ve teksir makinesini binler kâlem ile neşir yapmaya benzetmişti. Bugün, Rabbimize hadsiz şükürler olsun, Nur Risaleleri her dilde rahatlıkla basılmakta ve muhtaçlara ulaştırılmaktadır. Artık yazma, o zulüm dönemindeki tarihî önemini kaybetmiştir. Ancak, Osmanlıca eserleri okuyabilenlerin, eserleri Osmanlıcasından okumaları, yazıya özel bir merakı olanların da yazmaları nurlardan istifadelerinin artmasına sebep olabilir. Bu özel bir durumdur, genel tarz, nurları okumak, yaşamak ve neşrine çalışmaktır.

Şunu da önemle ifade etmek isterim: Hizmetimizin her sahasında meşveret ve şura esastır. Nurlar'ı okunma tarzının da yetkili kişilerden teşekkül edecek bir şurada enine boyuna tartışılmasının en verimli şekli ortaya koya-
cağına inanıyorum.

RİSALE-İ NUR OKUMANIN ÖNEMİ

NUR KÜLLİYATINI okumaya iki yönden bakmak gerekiyor: Birincisi şahsi kemalat yolunda ilerleme, ikincisi iman ve Kur'an hizmetine daha fazla iştirak etme.

Şunu hemen belirtelim ki, bu iki cihet birbiriyle çok yakından ilgilidir. Birincinin zaafa uğraması halinde ikinci şıkkın sürekliliği kaybolur. Bir müddet sonra o da terke uğrar. Yani, “Hizmet ediyorum.” diye şahsi okumalarını sekteye uğratan, ibadetlerinde noksanlıklar baş gösteren kişilerin hizmetleri devamlılık arz etmez, geçici bir süre parlamanın ardından söner gider.

Üstad’ımız “ Ben cinleri ve insanları ancak bana ibadet etmeleri için yarattım.”(Zâriyat, 56) ayet-i kerimesindeki “ibadet” lafzına “marifet” manası veriyor. Buna göre cinler ve insanlar iman ve marifet için yaratılmışlardır. Marifetullah sonsuz bir sahadır. Allah’ın zatı bilinemeyeceğine ve zatını tefekkür etmek şirk olduğuna göre O’nun marifetinde terakki etmenin en sağlam ve kısa yolu, İlahi isimlerin ve sıfatların tecelligâhı olan mahlukat âlemini mana-yı harfiyle, yani Allah namına, O’nun isimlerine ve sıfatlarına ayna olmaları yönüyle tefekkür etmekten geçiyor.

Bu noktada önümüze iki yol açılıyor: Birisi, bu tefekkürü şahsi kabiliyetimiz ve ilmimizle yapmamız. Diğeri, aynı vazifeyi Üstad’ın eserlerini okuyarak, o derslerden istifade ile yerine getirmemiz. Buna göre, *Risale-i Nur*’u okumanın bir yönü, bu tefekkürümüzü Üstad’ın nazarıyla yapmamızdır.

Marifetullahın yani Allah'ı tanımanın sonu olmadığına en açık delil, Allah Resulü'nün (asm.) Mi'raç mucizesiyle “meratib-i kemalattaki seyrü sülukunu” tamamlayıp, bütün mahlukat âlemini gerilerde bırakarak rüyete mazhar olduğunda Cenab-ı Hakk'a hitaben “Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim. Ben seni hakkıyla (tam bir marifet ile) tanıyamadım.” buyurmasıdır.

Fen sahasında mütehassıs ilim adamlarını yer yer dinliyoruz. Her biri kâinat kitabının bir bölümünü inceliyor, önceki ilim adamlarının ortaya koydukları bilgilere yenilerini eklemeye çalışıyor ve hepsi bir ağızdan “Bu sahada alınacak daha çok yolumuz var.” diyorlar. Demek ki, Allah'ın bir mahlukunu bile hakkıyla tanımanın sonu yok. Allah'ın ilim ve hikmetinin bir tek tecellisini anlamının sonu olmazsa, bütün sıfatları sonsuz ve mutlak, bütün esması nihayet kemalde olan Allah'ın marifetinde ne kadar yol alınsa yine az olacağı açıkça anlaşılmaz mı?. Son nefesimize kadar bu vadide aralıksız ilerlese de yine yolun çok az bir kısmını kat etmiş olarak hayata gözlerimizi kapayacağız. Üstad'ımızdan bir tespit ve bir müjde:

“Kat'i ve çok tecrübelerle anlaşılmış ki, imanı kurtarmak ve kuvvetlendirmek ve tahkikî yapmanın en kısa ve en kolay yolu Risale-i Nur'dadır. Evet on beş sene yerine, on beş hafta-

da Risale-i Nur o yolu kestirir, iman-ı hakikîye îsal eder.”

—Kastamonu Lahikası

Nurlar'ı okumanın ikinci cephesi, iman ve Kur'an hizmetinde daha çok çalışmak ve bu hakikatleri muhtaç gönüllere ve yaralanmış akıllara ulaştırmak için gayret göstermektir.

İnsan, Nurlar'ı okudukça, ruhunda bu hakikatleri başkalarına da ulaştırma arzusu uyanıyor. Okuma azaldığında yahut terk edildiğinde insanın akıl ve hayal dünyası başka şeylere yöneliyor ve idealinde sapmalar baş gösteriyor. Dünya meseleleri ön plana çıkıyor. Halbuki, Rabbimizin Kur'anda beyan ettiği gibi “...ahiret daha hayırlı ve daha devamlıdır.”(A'lâ, 17)

Bir Nur talebesi, o baki âlemdeki ebedi saadetin en büyük vesilesini bulmuştur. Bundan azami derecede istifade etmekle birlikte, Nur hizmetinin dört esastan birisi olan “şefkat” gereğince bu gerçekleri ve bu ilaçları başka muhtaçlara da ulaştırmakla mükelleftir. “Komşusu aç iken kendi tok olan bizden değildir.” (Yani, kâmil mümin olmaz.) hadis-i şerifine bu nazarla baktığımızda, çevremizin iman hakikatlerine, ahlâk esaslarına, doğruluğa, iffete son derece muhtaç nice insanlarla adeta kaynaştığını görür, onlara hiddet etmek ve lanet okumak yerine kendilerine

ulaşmanın ve onları kurtarmanın yollarını ararız.

Sözün burasında, bir hususa da kısaca temas etmek istiyorum.

“Risale-i Nur, bu Anadolu memleketine belâların def’ine ehemmiyetli bir vesiledir. Sadaka nasıl belâyı def’ediyor, onun intişarı ve okunması küllî bir sadaka nev’inde semavî ve arzî belâların def’ine çok emareler ve hadiselerle tebeyyün etmiş.”—Emirdağ Lâhikası,¹

Bazı kimseler bu ince hakikate itiraz edebiliyorlar. Halbuki, şöyle düşünseler itirazlarının yersiz olduğunu görürler:

Ehemmiyet noktasında, insanın midesi ruhundan ve kalbinden ne kadar gerilerde ise, bir muhtacın midesini doyurmak da kalbini tatmin etmekten o kadar geridir. Kişinin maddi ihtiyaçlarına yardımcı olmak sadaka olursa ve insanın ömrünü bereketlendirirse, muhtaç gönüllere iman hakikatlerini ulaştırmanın ne kadar büyük bir sadaka olduğu rahatlıkla anlaşılır.

Ömür sermayesi elimizdeyken insanların kalp ve ruhlarına iman ve Kur’an hakikatlerini ulaştırmaya daha çok mesai harcayalım ve böylece sadaka sevabından da, en verimli ve bereketli bir şekilde istifade etmeye çalışalım.

Nurlar'ı okumanın, bir başka ciheti daha var. O da, Nur talebelerinin şahs-ı mânevîyesinden hasıl olan yekün sevaba ve nura sahip olmak. Üstad'ın lamba misalini hatırlayalım: Ortak çalışmayla bir lamba vücuda geliyor ve onun ışığı herkesin aynasına aynen aksediyor.

Bilindiği gibi, bölünme maddiyat için geçerlidir; nur ve nuranîlerde bölünme olmaz. Okunan bir *Fatiha* milyonlarca kişiye bağışlansa hepsine aynen ulaşır. Cemaatle kılınan namazdan hasıl olan 27 kat sevapta da bir bölünme söz konusu değildir, herkes cemaat sevabını yine 27 kat olarak alır.

Şu var ki, aynı tecelliden herkesin istifadesi bir değildir. Aynalar büyüdükçe ve parladıkça, edinilen fayda da artar. İşte aynamızı büyüten sebepleri Üstad Hazretleri şöyle dile getiriyor:

“Risale-i Nur dairesinde sadakat ve hizmet ve takva ve içtinab-ı kebair derecesiyle o ulvî ve küllî ubudiyete sahib olur. Elbette bu büyük kazancı kaçırmamak için takvada, ihlasta, sadakatta çalışmak gerektir.” —Kastamonu Lahikası

Bu faktörlerin hepsi *Risale-i Nur*'un okunmasıyla yakından ilgilidir.

Şunu da önemle belirtelim ki, okumada devamlılık

esastır. Bir hadis-i şerifte bildirildiği gibi, “Amelin hayırlısı az da olsa devamlı olanıdır.” Nurlar’ı okuma konusunda da bu hadis-i şerife ittiba ederek, her gün okuyabileceğimiz asgarî miktarı belirlememiz ve en ağır şartlarda bile ondan asla vazgeçmememiz çok önemlidir. Tatillerde, özel okuma programlarında bu rakam geçici bir süre için artırılır, şartlar eskisine avdet ettiğinde yine belirlenen o asgarî miktar üzerinden okumaya devam edilir. Bu konuda Bediüzzaman’ın şöyle bir tavsiyesi ve müjdesi var:

“Hiç olmazsa işleri ve vazifeleri olmadığı vakitlerde, beş-on dakika dahi olsa Risale-i Nur’u okumak veya dinlemek veya yazmak cihetiyle bir miktar meşgul olsalar, hakikî talebe-i ulûmun sevaplarına ve şereflerine mazhar oldukları gibi, ihlâs risalesinde yazılan beş nev’i ibadete de mazhar olurlar.” — Emirdağ Lâhikası, 2

Şahs-ı mânevîye dahil olup ondan istifade etme hususunda nurlarda çok harika bir misal daha var:

Bir kimse elindeki telefon makinesini bir kablo ile ana şebekeye bağlamakla bütün dünyadaki dostlarıyla rahatlıkla görüşebilir. İşte biz de ders okumakla ve toplu derslere iştirak etmekle dünya çapındaki o muhteşem hizmet şebekesine bağlanmış oluyoruz. Okumayı ve hizmeti bı-

rakmak o bağı kopmasını ve o istifadenin azalmasını yahut kaybolmasını netice verebilir.

Risale-i Nur'u okumanın çok önemli bir yönü de şu ifadelerle dikkatimize sunuluyor:

“Çok emarelerle anlamışız ki: Bu ulûm-u imaniyedeki fetva vazifesiyle tavzif edilmişiz.” —Mektubat

“Bir sene bu risaleleri ve bu dersleri anlayarak ve kabul ederek okuyan, bu zamanın mühim, hakikatlı bir alimi olabilir.” —Lem'alar

Okumaktan maksat ilim elde etmek, ilimden gaye de amel etmek ve başkalarına faydalı olmaktır. Nurlar'ı daha iyi anlamamız ve bunun sonucu olarak da daha çok hizmet etmemiz konusunda Üstad'ın şöyle bir tavsiyesi var:

“Nur şâkirtleri mümkün olduğu kadar her yerde küçücük bir derslane-i Nuriye açmak lazımdır. Gerçi herkes kendi kendine bir derece istifade eder, fakat herkes her bir meselesini tam anlamaz.” —Emirdağ Lahikası, 1

Bu ifadelerde, özel okuma yanında karşılıklı mütalaa ve müzakerelerde bulunmaya ve birbirimizden istifade

etmeye de teşvik vardır. Kendisini böylece yetiştiren bir nur talebesi, iman hakikatleri konusundaki bütün sorulara rahatlıkla cevap verebilir.

Çünkü bu soruların cevapları Nur Külliyyatı'nda en güzel ve en tatminkar şekliyle mevcuttur. Onun görevi bunları anlamak ve muhtaçlara anlatmaktır.

“Bu zamanın mühim, hakikatlı bir alimi olabilir.” ifadesinden açıkça anlaşıldığı gibi, bu zamanın—imana dair—sorularına nurlardaki hakikatleri bilmeksizin cevap vermek çok zordur; adeta mümkün değildir. İnanç zaafına uğrayan, şüpheler içinde bocalayan bir kişiyi zikir ve tespihle tedavi edemezsiniz; fetvalarla korkutarak, yahut menkibelerle özendirerek de kurtaramazsınız. Onun aklını ve kalbini, ancak *Risale-i Nur*'daki hakikatlerle ikna ve tatmin edebilirsiniz. Çünkü bu zaman, teslimiyetin kırıldığı, “neden ve niçin”lerin meydan aldığı farklı bir zamandır.

“Ehl-i velayetin amel ve ibadet ve sülûk ve riyazetle gördüğü hakikatlar ve perdeler arkasında müşahede ettikleri hakaik-i imaniye, aynen onlar gibi Risale-i Nur ibadet yerinde, ilim içinde hakikata bir yol açmış; sülûk ve evrad yerinde, mantıkî bürhanlarla ilmî hüccetler içinde hakikat-ül hakaika yol açmış” —Emirdağ Lahikası,1

Muhtaçların imanını nurlarla kurtarma görevi bizim için bir ihsan-ı ilahidir. Üstad'ımız içtimaî ve siyasî hizmetlerin "iman hizmeti yanında ancak onuncu derecede kalacağını" beyan ediyor (Kastamonu Lahikası). Onun için biz de iman hizmetinin değerini kendi iç âlemimizde daima birinci derecede tutmak durumundayız. Bunun yolu *Nur Risaleleri*'ni sürekli okumaktan ve nur hizmetiyile ilgimizi devam ettirmekten geçer.

Fizikî bir kaidedir. İnsan bir cismin yanında ve yakınında ise onu olduğu gibi görebilir ve bilebilir; uzaklaştığı cisimler ise nazarında küçülürler. Bu fizik olayı hizmet için de geçerlidir. Hizmetin içinde ve yakınında bulunanlar onun önemini daha iyi kavrar, azametini daha iyi anlarlar. Hizmet ve okuma terk edildikçe iman hizmetinin mana ve ehemmiyeti nazarlardan saklanmaya başlar. Bu ise bir nur talebesi için çok önemli bir tehlikedir.

SORU: Eski ve Yeni Said Dönemleri denince ne anlaşılmalı?

ESKİ VE YENİ SAİD dönemleri, Üstad Bediüzzaman'ın hizmet hayatının iki ayrı döneminin isimleridir. Bu isim-

leri bizzat kendisini vermiştir. Eski Said döneminde hizmet ağırlığı “içtimai problemler için çözüm üretmek ve gerektiğinde bizzat teşebbüste bulunmak” iken, Yeni Said dönemine “siyasetten uzak bir iman ve Kur’an hizmeti” damgasını vurur.

Üstat bu iki Said’in bir yönüyle aynı olduğunu şu ifadesiyle ortaya koyar: Eski ve Yeni Said’in yazdıkları meydana.... Aynı mânâyı destekleyen bir başka ifadesi:

“Gazetelerde neşrettiğim umum makalâtımdaki umum hakaikde nihayet derecede musırrım. Şayet zaman-ı mâzi cânibinden Asr-ı Saadet mahkemesinden adaletnâme-i şeriatla dâvet olunsam, neşrettiğim hakaiki aynen ibraz edeceğim. Olsa olsa, o zamanın ilcaatının modasına göre bir libas giydireceğim. Şayet müstakbel tarafından üç yüz sene sonraki tenkidat-ı ukalâ mahkemesinden tarih celbnamesiyle celbolunsam; yine bu hakikatları, tevessü ve inbisat ile çatlayan bazı yerlerini yamalamakla beraber taze olarak orada da göstereceğim. Demek hakikat tahavvül etmez.”

—Tarihçe-i Hayat

Eski Said’in, Mutlakiyet ve Meşrutiyet dönemlerinde, Yeni Said’in ise Cumhuriyet döneminde mânevî cihat yaptığını söyleyebiliriz.

Üstad'ın Eski Said döneminde yaptığı hizmetlerin en önde gelenlerini özet olarak şöyle sıralayabiliriz:

- Avrupa kültürünün Osmanlı'yı istila etmemesi için verdiği fikir cihadı: Tanzimat'ta Garp kültürünün Osmanlı'yı istila etme girişimlerine karşı çıkmış, Avrupa'nın sefahatine, ahlaksızlığına değil fen ve ilmi-ne talip olmamız gerektiğini savunmuş, bunu yaparken kendi inancımızdan ve kültürümüzden taviz vermemiz gerekmediğini söyleyerek bu noktada Japonlar'ı örnek almamız gerektiğini söylemiştir.

- Şarkta dinî ilimlerle fenni ilimlerin birlikte okutulacağı bir *Medreset-üz Zehra* açma teşebbüsü.

- Meşrutiyetin ilanında şarktaki vatandaşların devlete karşı bir menfi harekete geçmelerini önlemek için aşiretleri dolaşıp onların sorularına cevap vermesi, tereddütlerini gidermesi. Bu sohbetler daha sonra *Münazarat* adlı eserinde bir araya getirilmiş ve neşredilmiştir.

- Birinci Dünya Harbinde Bitlis'te talebelerinden bir gönüllü alay teşkil etmesi, onların başına "gönüllü alay kumandanı" olarak geçip düşmanla kahramanca savaşması ve sonunda esir düşüp Rusya'ya götürülmesi.

- Cihan harbinde Pasinler'de bir yandan düşmanla çarpışırken bir yandan da *İşarat-ül İ'caz* tefsirin yazması.

- Rusya esaretinden kurtulup İstanbul'a geldiğinde

Darü'l-Hikmet-i İslamiyeye aza seçilmesi. Burada bütün İslâm âlemini ilgilendiren konularda çok değerli hizmetler vermesi.

- 31 Mart Vakası'nda isyan eden bir taburu müessir nutkuyla itaate getirmesi.

Bu dönemde yazdığı eserlere de kısaca göz atalım:

Tefsir mukaddemesi dediği *İşarat-ül İ'caz*.

Muhakemat. Bu eserin bir bölümü Unsur-u akidedir. İman hakikatleriyle ilgilidir.

Münazarat.

Lemaat. Eski Said döneminin son eseridir. Yarı manzum şekilde kaleme alınmış olup daha sonra telif edilecek olan *Risale-i Nur Külliyyatı*'ndaki birçok konunun çekirdeği hükmündedir.

Bu icraatlar ve bu eselerin muhteviyatı bize gösteriyor ki *Eski Said* de, *Yeni Said* gibi ilim yoluyla insanları irşat ve ikazla meşgul olmuş, sadece Cihan Harbi'nde maddî cihada başvurmuştur.

Bu gözle baktığımızda birbirinden ayrı iki Said yoktur. Hizmet şartları farklı olduğu için verdiği hizmetler de yine farklı olan tek Said vardır.

Eski ve Yeni Said ifadeleri bir yönüyle de, asrın müceddidi olarak mânen görevlendirilmesinden önceki ve sonraki dönemleri ifade eder.

SORU: ‘Nur talebeleri inşaallah imansız kabre girmezler ve ehl-i saadet olurlar’ müjdesini açıklar mısınız? Bazılarınca biraz iddialı bir ifade olarak değerlendiriliyor.

ÜSTAD’IN bu gibi ifadelerinde iki önemli kayıt görüyoruz: Birincisi ve en önemlisi “İnşallah” yani Allah dilerse, ihsan ederse. Diğeri ise “yüzde doksan—yahut yüzde doksan dokuz—” ihtimalle. Yani, bu müjdelerde “yüzde yüz” yahut “mutlaka, kesinlikle” gibi bir ifadeyi göremiyoruz. Çünkü kişi korku ile ümit arası yaşamak durumundadır; Allah’ın gazabından emin de olmayacak, rahmetinden ümit de kesmeyecektir.

Üstad’ımızın bu müjdesini, *Nur Risaleleri*’nin tahkiki iman dersi verdiği, insanların imanlarını şüphelerden, vesveselerden uzak bir dereceye yükselttiği ve şeytanın el atamayacağı derinliklere ulaştırdığı şeklinde anlamak gerekiyor. Nitekim bizzat kendisi bu konuya şu açıklamayı getirir:

“İman-ı tahkikî ilmelyakînden hakkalyakîne yakınlaştıkça daha selbedilmeyeceğine ehl-i keşf ve tahkik hükmetmişler ve demişler ki: Sekerat vaktinde şeytan vesvesesiyle ancak akla

şüheler verip tereddüde düşürebilir. Bu nevi iman-ı tahkiki ise yalnız akılda durmuyor. Belki hem kalbe, hem ruha, hem sırra, hem öyle letaife sirayet ediyor, kökleşiyor ki, şeytanın eli o yerlere yetişemiyor; öylelerin imanı zevalden mahfuz kalıyor.” —Kastamonu Lahikası

İmanla kabre girmede şahs-ı manevî halinde çalışmanın da özel bir önemi vardır. Bu konu Nurlar’da şöyle ifade edilmiştir:

“Hem Risalet-in Nur’un talebeleri bu zamanda her cihetten ziyade hücumla maruz iman hususunda birbirine selâmet-i iman hakkındaki samimî, masum lisanlarıyla dualarının yekûnünü öyle bir kuvvettendir ki, rahmet ve hikmet onun reddine müsaade etmezler.

Faraza mecmuu itibariyle reddedilse, tek bir tane onların içinde kabul olunsa, yine her biri selâmet-i iman ile kabre gireceğine kâfi geliyor. Çünkü her bir dua umuma bakar.”

—Kastamonu Lahikası

SORU: Risale-i Nur’un olmadığı zamanlarda ve asırlarda o zamanın insanları bu hakikatlerden mahrum mu kalmışlardır?

BEDİÜZZAMAN, tarikat ve hakikat mesleklerinin şeriata yardımcı olmaları gerektiğini ifade ediyor. Yani esas olan şeriattır. Yine Üstad'ın ifadesiyle “Şeriatın yüzde doksan dokuzu iman, ibadet, ahlâk ve fazilettir, yüzde biri siyasete mütealliktir.” Bu yüzde doksan dokuza ulaşmanın bir yolu “tarikat” ise diğer bir yolu da “hakikattir”, yani *Risale-i Nur*'un mesleğidir. İnsanların imanlarını tahki ki yapmaları, İslam'ı yaşamada hassasiyet kazanmaları, günahlardan titizlikle uzak durmaları, bütün ömürlerini emir dairesinden geçirip yasaklardan uzak durmaları ana hedeftir. Bu şüphe, tereddüt, sefahat ve dalalet asrında insanların bu gerçeklere kavuşmalarının en kısa yolu *Risale-i Nur*'un mesleğidir. Yoksa tek yol o değildir. Üstad'ımızın şu ifadeleri konuya açıklık getirir:

“Ehl-i velayetin amel ve ibadet ve sülûk ve riyazetle gördüğü hakikatlar ve perdeler arkasında müşahede ettikleri hakaik-i imaniye, aynen onlar gibi Risale-i Nur ibadet yerinde, ilim içinde hakikata bir yol açmış; sülûk ve evrad yerinde, mantıkî bürhanlarla ilmi hüccetler içinde hakikat-ül hakaika yol açmış” —Emirdağ Lahikası, 1

Üstad'ın “hakikat-ül hakaik” dediği, Kur'an'ın talim ettiği, şeriatın ders verdiği hakikatlerdir. Bunlar kısaca

“iman, salih amel, takva ve güzel ahlâk” olarak özetlenebilir. Üstad, *Kader Risalesi*’nin zeylinde “Cenab-ı Hakka vasıl olacak yollar pek çoktur” derken bu dört maddeyi ruhlarda ve kalplerde hâkim kılmanın birçok yolları olabileceğini açıkça belirtmiş oluyor.

Şunu da ifade edelim ki, her asrın içtimaî yapısı, sosyal problemleri, akıl ve kalpleri meşgul eden meseleler farklılık gösteriyor. Asrımızda ilim ve teknikte kaydedilen ilerlemeler, radyo, televizyon, internet gibi kitlelere anında ulaşımı sağlayan vasıtaların çoğalmasıyla, ayrıca enaniyet ve sefahatin de geçmiş asırlara nispeten çok ileri boyutlar kazanmasıyla insanlar dine karşı lakayt kalmışlar, kalpler şüphe ve tereddütlerle yaralanmış, akıllar “neden ve niçin”lerle bulandırılmıştır. Böyle bir asırda ancak akılla kalbe birlikte hitap eden ve her ikisini de tatmin eden bir eserle irşat görevi kemaliyle yerine getirilebilir.

Geçmiş asırlarda, Üstad’ın ifadesiyle “teslim kavi idi”. O asırda insanları hakikate ulaştırmak için tarikat yolu tutulmuş ve nicelerin iman ve marifette terakki ve tealileri sağlanmıştı.

SORU: Nur talebeleri niçin cemiyet ve siyâsî teşekküllerden uzak duruyorlar?

DİNSİZLİĞİN ve ahlaksızlığın komünizm ve masonluk gibi birer şahs-ı manevî ile hücum ettiklerini gören Üstad'ımız, bütün bu yıkıcı cereyanlara ve zındıka komitelerine siyasetle karşı koymanın çok yetersiz ve tesirsiz kalacağını görmüş, bunlara karşı iman hakikatleri etrafında bir şahs-ı manevî teşkil etmek üzere *Nur Külliyyatı*'nı yazmaya başlamıştır. Bu mânâ, onun ruhunu o derece istila etmiştir ki, "İki elimiz var, yüz elimiz de olsa ancak nura kâfi gelir, topuzu tutacak elimiz yok." diyerek siyasetle ilgili çalışmalardan ilgisini bütünüyle çekmiştir.

Öte yandan, "İman, mal-ı umumidir" buyurmuş ve iman hakikatlerini bütün insanlığa ulaştırmak için çalışmak gerektiğini, bu hususta parti, ırk, ülke ayırımı yapılamayacağını çok iyi bildiğinden, siyasetten uzak kalmıştır. "Nurların muhalifte de muvafıkta da müştakları olduğunu" söylemiş ve belli bir partinin elemanı gibi çalışmanın bu hakikatlerin muhaliflere ulaşmasına engel olacağına dikkat çekmiştir.

"Elhamdülillah, siyasetten tecerrüd sebebiyle, Kur'anın elmas gibi hakikatlarını propaganda-i siyaset ittihamı altında cam parçalarının kıymetine indirmedim. Belki gittikçe o elmaslar kıymetlerini her taifenin nazarında parlak bir tarzda ziyadeleştiriyor." — Mektûbat

Üstad'ımızın zamanında Rusya dünyanın ikinci büyük devletiydi ve komünizm faaliyetlerini dünya çapında yaygınlaştırmaya çalışıyor, ülkelere bu yolla hâkim olmak istiyordu.

En yakın komşusu olan ve stratejik yönden çok büyük önemi bulunan Türkiye de bundan hariç kalamazdı. Nitekim bizim gençliğimizi de kendine çekmek üzere içimizdeki ajanları vasıtasıyla “sosyal adalet ve eşitlik” gibi komünist ülkelerde hiç bulunmayan hayali hedefleri ve idealleri gençliğin önüne koyarak onların fikirlerini celbe çalışıyordu. Siyasi alanda ise Halk Partisi'yle işbirliği yapmaya çalışıyordu.

İşte böyle bir dönemde Üstad'ımız, Halk Partisi'ne karşı açıkça cephe almış ve bunu şu ifadeleriyle çok net olarak ortaya koymuştur.

“Halk Partisi iktidara gelecek olursa, Komünist kuvveti aynı partinin altında bu vatana hâkim olacaktır. Halbuki bir Müslüman kat'ıyyen Komünist olamaz, anarşist olur. Bir Müslüman hiçbir zaman ecnebilerle mukayese edilemez. İşte bunun için hayat-ı içtimaiye ve vatanımıza dehşetli bir tehlike teşkil eden bu partinin iktidara gelmemesi için, Demokrat Parti'yi, Kur'an ve vatan ve İslâmiyet namına muhafazaya çalışıyorum.” — Emirdağ Lâhikası

Üstad'ın bu ifadeleri siyâsî değildir; memleketimizin geleceğinden endişe duyma namına bir vatanperverlik örneğidir. Üstad, Halk Partisi'ni böyle tehlikeli görmekle birlikte ona oy verenleri aynı kefedede değerlendirmemiş, hatayı Halk Partisi'nin yüzde beşine vermiştir. Yüzde doksan beşine karşı tebliğ görevini yine şefkatle yerine getirmeye çalışmıştır

BEDİÜZZAMAN VE SİYASET

SİYASET, oldukça genel bir ifade. Devletin ekonomik politikasından, bir şirket müdürünün yönetim biçimine, mürşitlerin ve peygamberlerin (a.s.) irşat metotlarına kadar uzanan çok geniş bir sahayı içine alıyor. Ama gel gör ki, günümüz insanı kısır politik çekişmeleri bir boks maçı gibi seyrede seyrede, siyaset denilince onun hatırına hemen parti propagandaları ve hükümet programları gelir.

Politikayla bu derece şartlanmış insanlara Bediüzzaman'ın siyaset anlayışını anlatmak oldukça zordur.

“Hey efendiler! Ben imanın cereyanındayım. Karşımda imansızlık cereyanı var. Başka cereyanlarla alâkam yok.”

— Mektûbat

Üstad'ın gayesi insanların imanlarının kurtulmasına vesile olmaktır. Mutlak rakibi ise imansızlıktır. O halde, Üstad'ın siyasete bakışı da bu ölçüye göre olacaktır.

İnsanları güç ve kuvvetle imana getirmek mümkün değildir; zaten dinde zorlama da yasak kılınmıştır. Karşımızdaki insana bir şeyler anlatabilmemiz için falan partinin iktidarda olması diye bir şart da yoktur. Üstad'ın siyasîlerden bu noktada beklediği fazla bir şey de olmamıştır.

Üstad, büyük bir ruh hekimi, kalp tabibidir. Zengini, fakiri, âmiri, memuru, oy vereni ve alanı hep onun ilgi alanı içindedirler. Ve Onun gayesi hepsine tahkiki iman dersi vermek, hepsinin imanlarını tehlikeden muhafaza etmektir.

“Bu zamanda ehl-i İslâm'ın en mühim tehlikesi, fen ve felsefeden gelen bir dalâletle kalblerin bozulması ve imanın zedelenmesidir. Bunun çare-i yegânesi: Nurdur, nur göstermektir ki, kalbler ıslah olsun, imanlar kurtulsun.” — Lem'alar

Siyaset, kalp ve ruha zarar veriyor:

Üstad, siyaseti, “gafler ve dalâletin en boğucu, aldatıcı, en geniş perdesi” (Emirdağ Lâhikası) olarak değerlendirebilir. İnsanın dar dairedeki gerçek vazifesini bırakıp, geniş dairelerdeki siyasî ve içtimâî hadiselerle gereksiz olarak

ilgilenmesini zararlı bulur ve şöyle buyurur:

*"Hem iman ve hakikat noktasında bu çeşit merakların büyü-
yük zararları var. Çünkü gaflet verecek ve dünyaya boğdura-
cak ve hakikî vazife-i insaniyeti ve âhireti unutturacak olan
en geniş daire ise, siyaset dairesidir. Hususan böyle umumî ve
mücadele suretindeki hâdiseler, kalbi de boğuyor."*

— Emirdağ Lâhikası

*"Evet bu zamanda siyaset, kalbleri ifsad eder ve asabî
ruhları azab içinde bırakır. Selâmet-i kalb ve istirahat-ı ruh
isteyen adam, siyaseti bırakmalı."* — Kastamonu Lâhikası

*"Siyaset-i hazırâ, o kadar çok yalan ve hile ve şeytanet içi-
ne girmiş ki, vesvese-i şeyatîn hükmüne geçmiştir."* — Sözler

Siyaset onuncu derecede:

Üstad'ın siyasete bakışında bir başka nokta, siyasî ve içtimaî yollarla İslâm'a hizmet etmeyi, iman hizmeti yanında ancak onuncu derecede görmesidir.

Kastamonu Lâhikası'ndaki bir mektubunda, "Ehl-i dünya ve ehl-i siyaset ve avamın nazarında birinci derece ve hakikat nazarında, imana nisbeten ancak onuncu derecede bulunan siyaset-i İslâmiye ve hayat-ı içtimaiye-i

ümmete dâir hizmeti, kâinatta en büyük mes'ele ve vazife ve hizmet olan hakaik-i imaniyenin çalışmasına racih gördüklerinden..." diyerek hem kendisine cephe alanların gafletini sergiler, hem de Nur Talebeleri'ne, önemli bir mesaj verir.

Nur Talebeleri bu mesajı çok iyi aldıklarından bütün himmetlerini, imansızlık ateşinde yanan, tereddüt ve şüpheler içinde bocalayan ve sefahat çamuruna düşen insanların kurtuluşlarına hasrederler.

Siyaset birlik ve beraberliğe zarar veriyor:

Üstad'ı bugünkü siyasî cereyanlara soğuk baktıran diğer bir sebep ise, siyasî tarafgirliğin milletimizin birlik ve beraberlik ruhuna verdiği büyük zarardır.

İslâm'da Allah için sevmek ve yine Allah için düşmanlık beslemek esastır. O halde Allah'ın beğenmediği, kerih gördüğü, yasakladığı sıfatlar kimde olursa olsun kötü; O'nun razı olduğu iyi ve güzel sıfatlar ise yine kimde olursa olsun güzeldir. Ama siyasette bu ölçü kaybolur. Kendi siyasî görüşünde olmayanlar her yönden kötü, kendi partilerine mensup olanlar ise her cihetle berrak ve sâfi telâkki edilir.

Üstad, bu yanlışın insanın kalp ve ruh âleminde yaptığı büyük zararı şu ifadeleriyle güzelce ortaya koyar:

"Sakın, sakın! Dünya cereyanları, hususan siyaset cereyanları ve bilhassa harice bakan cereyanlar sizi tefrikaya atmasın. Karşınızda ittihad etmiş dalalet fırkalarına karşı perişan etmesin!"

Elhubbu fillahi velbuğzu fillahi' düstur-u Rahmanî yerine, el-iyâzü billah 'El hubbu fissiyaseti velbuğzu lissiyaseti' düstur-u şeytanî hükmedip, melek gibi bir hakikat kardeşine adavet ve el-hannâs gibi bir siyaset arkadaşına muhabbet ve tarafdarlık ile zulmüne rıza gösterip, cinayetine mânen şerik eylesin." —Kastamonu Lâhikası

Din, siyasete âlet edilemez:

Nur hizmetinin siyasî tarafgirliklerden uzak tutulması gereğini ifade eden önemli bir ders:

"Nur şakirdleri, hiç siyasete karışmadılar, hiçbir partiye girmediler. Çünkü iman, mâl-i umumîdir. Her taife de muhtaçları ve sahibleri var. Tarafgirlik giremez. Yalnız küfre, zındıkaya, dalâlete karşı cephe alır. Nur mesleğinde, mü'minlerin uhuvveti esastır." — Emirdağ Lâhikası

Nasıl Kur'an bütün bir insanlığın irşadı için inzâl olmuşsa, onun tefsirleri de bütün bir beşeriyet içindir. Onu sadece bir gruba mal edip geride kalan insanları ondan

mahrum bırakmak, Kur'an'ın cihan şümullüğü ile bağdaşmaz ve Kur'an böyle bir anlayışı reddeder.

Din namına ortaya çıkma denilince, hemen dinin siyasete âlet edilme endişesi hatıra gelir. Üstad bu noktada çok hassastır. Tâ Meşrutiyet döneminde sarf ettiği şu sözler onun bu husustaki hassasiyetinin bütün ömrü boyunca hiçbir sapma göstermeksizin devam ettiğinin en güzel ifadesidir:

“İslâmiyet güneşi yerdeki ışıklara âlet ve tâbi olamaz. Ve âlet yapmak İslâmiyet'in kıymetini tenzil etmektir, büyük bir cinayettir.” — Hutbe-i Şamiye

Üstad, Kur'an tefsiri olan Nur Risaleleri'ni dünyevî ve siyasî bir maksada âlet etmeyi, kırılacak şişelere bâki elmas fiyatı vermeye benzetir.

Her asrın müceddidi Kur'an'dan o asrın ihtiyaçlarına ve mizacına en uygun bir tebliğ ve hizmet metodu istihraç etmiş. Üstad ise Kur'an'dan 'siyasetsiz hizmet' dersini almış oluyor.

Şefkat, vicdan ve hakikat siyasetten men ediyor:

Üstat Bediüzzaman Hazretleri, kendisini siyasetten men eden bir başka ciheti ise şöyle dile getirir:

“Şefkat, vicdan, hakikat bizi siyasetten men ediyor. Çünkü tokada müstehak dinsiz münafıklar onda iki ise, onlara müteallik yedi-sekiz masum, bîçare, çoluk-çocuk, zaif, hasta, ihtiyar var. Belâ ve musibet gelse o sekiz masumlar o belâyâ düşecekler.”

Bu ifadelerden hemen anlaşılacağı gibi, siyaseti dinsizliğe âlet eden onda iki gibi az bir grup. Gerek bunlara tâbi olanlar, gerekse bunların siyasetle alâkası olmayan çoluk çocukları, hastalar, ihtiyarlar ise onda sekiz. Bu azınlık gruba karşı aktif siyasetle meydana çıkılrsa ve şer güçlerin engellemesiyle karşılaşıldığında daha da ileri gidilip “idare ve asayiş ihlâl” edilse, yani Kur’an’a ihlâs ile hizmet eden insanlar yönetimle karşı karşıya getirilse, o zaman iç kavgaya yol açılır. Halbuki, ikaz ve irşad yolu, ilim ve tebliğ yolu böyle zararlardan uzaktır. Bu yol ile o zâlimler ıslah olmasalar bile, onlara aldanananlar, hatta onların çoluk-çocukları imanla, İslâm’la müşerref olabilirler. İşte büyük Üstad’ı siyasete girmekten ve idareye karışmaktan men eden bu engin şefkati ve himmtidir.

İşte, asrının mânevî öncüsü olma şerefine mazhar bu büyük insan, böyle bir neticeye şahsî düşüncesiyle değil Kur’an’dan aldığı dersle ulaştığını, “Kur’an bizi siyasetten şiddetle men etmiş” ifadesiyle açıkça ortaya koyuyor.

Kökü dışarıda olan cereyanlar:

Üstad'ın siyaset noktasında üzerinde önemle durduğu bir başka nokta da, siyasete girenlerin kökü dışarıda olan menfî cereyanlara bilmeyerek de olsa âlet olmaları tehlikesidir.

"Hem şimdi hükmeden öyle kuvvetli cereyanlar içinde siyasete girenlerden hiçbir kimse, istiklâliyetini ve ihlâsını muhafaza edemez. Herhalde bir cereyan onun hareketini kendi hesabına alacak, dünyevî maksadına âlet edecek. O hizmetin kudsîyetini bozacak." —Şualar

Eski Said döneminde dile getirilen bu gerçekler maa-lesef hâlâ belli bir ölçüde de olsa geçerliğini koruyor. Hâlâ siyasetimizin istiklâline tam kavuştuğunu söyleyemiyoruz. Kanaatimce, bunun en büyük sebebi iktisadî yönden dışa büyük ölçüde bağımlı olmamızdır. Üstad'ın, "i'layı kelimatullahın bu zamanda en büyük sebebi" olarak "mad-detten terakki"yi görmesi bir yönüyle bu meselemize de bakıyor.

Önemli bir nokta:

"Nurların maslahatı namına" siyasete girmek başka, "Nurlar namına" girmek daha başkadır.

Birincisi bir niyet meselesidir.

İkincisinde ise, siyasete giren şahıs Nur talebelerinin desteğini arkasında görmek ister. Nurların “her cereyanın fevkinde bulunması ve umumun malı olması”, Nur talebelerini bir siyasî partinin yan kuruluşu gibi çalışmaktan men eder.

Bu sebeple, şahıslar siyasete ancak kendi namlarına girebilirler, ama Nur talebelerinden kayıtsız şartsız destek bekleme gibi bir ruh haletine girmekten de şiddetle kaçınırlar.

SORU: Kıyamete kadar nur talebelerinin hizmeti böyle mi devam edecek? Duruma göre tarz değişikliği olmayacak mıdır?

BEDİÜZZAMAN, ahirzamanda gelecek en büyük müceddidin üç önemli vazifesi olduğunu ve bunların birincisinin iman hizmeti olduğunu ifade eder. Diğerlerini buna göre ikinci, üçüncü, bazen de onuncu derecede sayar.

Kâinatın yaratılış gayesi de “iman ve marifet” olunca, iman hizmetinin kıyamete kadar devam edeceği de kesinlik kazanıyor. Diğer hizmetler, zamanın ve şartların

müsaadesi nispetinde icra edileceklerdir. Ancak, bu icraat, iman hizmeti ile birlikte yürüyecektir. Yani, birinci görev bitecek de sonra ikinci ve üçüncü görevler başlayacak değildir. Birinci görevin ifası ile insanlar içtimai ve siyasi hayatlarında da Nurun hakikatlerin kendilerine rehber etme noktasına erişseler de bu aslî hizmet yine aralıksız devam edecektir.

Son iki hizmet şarta bağlıdır. Nitekim, hac ve zekât da şarta bağlıdır. Yani, zenginseniz zekât verirsiniz ve hacca gidersiniz. Ama namaz bütün Müslümanlara farzdır. Sakat da olsanız, hasta yatağında da bulunsanız, ima ile de olsa bu şart yerine getirilecektir. İman hizmeti de bir yönüyle buna benziyor. O, müslümanların mağlup olduğu zamanlarda da, galip geldikleri dönemlerde de aralıksız devam etmelidir. Nitekim etmiştir de. En ağır şartlarda, hapislerde, sürgünlerde bu hizmet hiç terk edilmemiştir.

Konuyu sadece İslam âlemi için değil bütün dünya için değerlendirdiğimizde açıkça görürüz ki, birçok Hristiyan ülkesinde iman hizmeti bütün hızıyla devam etmektedir. O ülkelerde “hayat” hizmeti yer yer kendini gösterir; bazı özel okulların açılması, Müslümanların bazı ticaret kollarında söz sahibi olmaları gibi. Ancak, bu ülkelerin siyasetine girmenin zorluğu hatta imkânsızlığı ortadadır. Ama bu imkânsızlık o ülkelerde yapılan hizmetin eksik

olması manasına gelmiyor. Çünkü temel hizmet, öncelikli hizmet bütün hızıyla sürdürülüyor.

SORU: Nur talebeleri; cesaretin ve şecaatin, menbaı ve kaynağı olan iman hakikatlerini okuyup öğrendikleri halde, pasif gibi görünüyorlar. Bunu nasıl yorumlarsınız?

ÖNCE şunu ifade edeyim: Bu gibi iddia ve ithamlar büyük ölçüde mazide kalmış bulunuyor. Nur talebelerinin pasiflikle itham edildiği dönemlerde, insanların kafalarında devletçilik yer etmiş, her şeyi devletten beklemek herkes için vazgeçilmez bir gerçek haline gelmişti. Zamanla, bu anlayışın devletleri de, milletleri de geri bıraktığı görülerek hür teşebbüs ve hür fikir kapıları açılmış, devletin birçok müesseseleri özel teşebbüse devredilmiş, eğitimde bile özel teşebbüsün hissesi, yavaş da olsa, yükselme göstermeye başlamıştır. Bu yeni dönemde insanlar iman ve ahlâk sahasında devletten fazla bir şey beklemeyip kendi çaplarında bir şeyler yapmanın gayreti içine girmişler ve bu çalışmalar, “Damlaya damlaya göl olur.” kabilinden, bugün büyük bir önem kazanmış, din düşmanlarının bile

nazar-ı dikkatlerini çekme noktasına ulaşmıştır. Hal böyle olunca her şeyi devletten ve hükümetten bekleyenlerin ortaya attıkları söz konusu iddia da aktüalitesini büyük ölçüde kaybetmiştir. Bununla birlikte konu üzerinde, kısaca durmakta fayda vardır.

Mehmet Kırkıncı Hocamızın bu tip iddialarda bulunan bir kişiye verdiği cevabı nakletmek isterim:

Ben olayın detaylarını ve hocamızın kendi ifadelerini istemeyerek kısa geçip bize verdiği muhteşem dersi kendi ifadelerimle özetleyeceğim:

Muhatabına, fırtınalı bir denizin kıyısı şiddetle dövdüğünü ve nice evleri harap edip sular altında bıraktığını anlatır ve “siz buna aktif hareket diyebilirsiniz ama sonucu birçok menfiliklerle doludur; sessizce yerinde durup, kimseyi incitmeden çalışan ve muhtaçlara meyvelerini nazikane uzatan bir meyve ağacını da pasif sayabilirsiniz, ama bu pasifliğin nimetleriyle beslendiğimizi de unutmayın.” Muhatabına bir başka örnek daha verir:

“Camlarımızı kırmadan evimizin içine giren ve bizi aydınlatan güneşin bu hareketine pasiflik mi diyeceğiz.”

Bu güzel örnekten şu dersi alıyoruz:

Demek ki, biz hareketlerin şiddetine ve süratine değil sonuçlarının büyüklüğüne ve faydalılığına nazar edeceğiz.

Soru sahipleri daha çok siyaset sahasında dolaştıkları ve bizi de bu yönde pasiflikle itham ettikleri için konuyu o açıdan ele almamız gerekiyor:

Ülke yönetimine hâkim olmak başka, insanların kalplerine ve akıllarına hitap ederek onları istikamet çizgisine çekmek çok daha başkadır. Birinci şık, ya demokratik yolla, yahut ihtilal ile olur. Birincisinde “kendi partisi lehinde aralıksız propaganda yapma, karşı partileri sürekli kötüleme” gibi görünüşte aktif ama çoğu zaman yalan, gıybet ve iftiralarla kaynaşan, nefis ve menfaat endeksli faaliyetler söz konusudur. Muhataplarımızın kalplerini fethetme idealiyle bu tip faaliyetlerin örtüşmediği, hatta zıtlık gösterdiği açıktır. Demek ki, bu yolda bütün insanların hidayetine vesile olmak yerine, sadece kendi taraftarlarına menfaat kazandırmak esastır.

İkinci yol ihtilaldır, dedik. İhtilal denilince zor kullanma ve öldürme akla gelir. Bir kişiyi zor kullanarak bir fikre davet edemezsiniz. Onun kalbine iman, irfan ve fazileti zorla yerleştiremezsiniz. Zaten bir çatışma sonucu muhatabınızı öldürmüş iseniz artık ona hiçbir faydanız dokunamaz. O hayatta kalacaktır ki, kendisiyle tartışabilesiniz, onu ikna etmeye çalışabilesiniz, kabul etmese bile hiç olmazsa ona karşı tebliğ görevinizi yerine getirmiş olabilesiniz. Demek ki bu yol, “tebliğ, ikna ve irşat” hare-

ketiyle zıtlık arz ediyor.

İşte bu mahiyet farklılığındandır ki Nur talebeleri aktif siyasetten uzak durmuş, gayretlerini “devlet ve hükümet” yerine “millet ve fertler” üzerinde yoğunlaştırmışlardır. Bu çalışmalar hapislere, zindanlara, sürgünlere rağmen bugüne kadar aralıksız sürmüştür ve sürmektedir. Bunlar maddî ses getiren türden değildir ki soru sahipleri bunun farkında olabilsinler. Tokat sesini yahut silah sesini aktif hareket sayanların, kalp ve akıl sahasında gösterilen bu sessiz faaliyetleri pasiflik saymaları gayet normaldir. Böyle düşünmeleri, onların mesleklerinin gereğidir.

Pasiflikle itham edilen bu bereketli çalışmalar sonunda nice gencimiz imanla, ahlâkla, faziletle tanışmışlar, vatan ve millete faydalı birer eleman olmuşlardır. *Nur Risaleleri* kırka yakın dile tercüme edilmiş, radyolarla, televizyonlarla, internet siteleriyle bütün dünyaya hitap etmeye başlamış ve iman hakikatlerinin neşir ve ilanına engel olmak artık imkânsız hale gelmiştir. Mazide Nur talebelerini pasiflikle itham edenlerin büyük çoğunluğu, “siyaset ve ihtilâl” yolunun kalp ve gönülleri ıslah için geçerli bir yol olmadığını anlayarak fikir hareketlerine yönelmişler, az bir kısmı ise asap bozukluğu içinde ümitsiz ve huzursuz bir hayata kendilerini mahkûm etmişlerdir.

Üstad'ımızın *Kastamonu Lahikası*'ndaki bir dersini de

hatırlatarak konuya son verelim:

Üstad, “siyaset-i islamiyeyi ve insanların hayat-ı içtimaiyelerine dair hizmetleri” iman hizmetine nispeten onuncu derecede görür; “ehl-i dünyanın , ehl-i siyasetin ve avamın” ise bu onuncu derece hizmetleri birinci derecede gördüklerini kaydeder.

Birinci Söz

SORU: Bediüzzaman okuyucusuna “Ey kardeş!” diye hitap ediyor. Eskiden mürşitlerin hitaplarında daha ikaz edici ve muhatap sarsıcı ifadelerin kullanıldığını biliyoruz. Üstad’ımızın yumuşak ve onure edici hitapları seçmesinin hikmeti nedir?

BEDİÜZZAMAN bu asır için “enaniyet asrı” diyor. Ayrıca, “bu asırda dalaletin Fen ve Felsefeden geldiğini, bu sebeple izalesinin de zor olduğunu” vurguluyor. Nice menfî cereyanların hedefi olan bu asrın insanına yaklaşma konusunda *Nur*’un dört esastan birini *şefkât*, diğerini *tefekür* olarak belirliyor. Birincisinin *Rahîm* ismine, ikincisinin de *Hakîm* ismine isal ettiğini ifade ediyor.

Bütün bunları birlikte düşündüğümüzde, ruhu binlerce yara almış olan bu asrın insanına şefkâtle ulaşmak gerektiği ve hikmetle hareket ederek onun nefsinin tahrik etmeden, hakikatleri “nezihâne, nazikâne ve kavli leyinle (yumuşak sözle)” aktarmak gerektiği açıkça anlaşılır. Bunun en güzel yolu da doğrudan değil, dolaylı anlatım yolunu tercih etmektir. Nitekim, Üstad’ımız birçok derslerini nefsinin muhatap alarak verir ve “yazılan Sözler’de muhatap asi nefsimdir”, “kim isterse beraber dinlesin,” buyurur.

Yine birçok derslerinde de gerçekleri temsilî hikâyelerle sunma yolunu tutar. Zaman bunu gerektirmektedir.

Önceki asırlardaki mürşitlerin durumu çok farklıdır. Onların muhatapları iman hakikatlerine gönülden inanmış, fakat amel yönünden eksikleri bulunan, nefsini terbiye konusunda bir mürşitten yardım talep eden kişilerdir. Onlara ikaz edici sert üslup kullanılabilir, ama böyle bir üslup, bu asrın yaralı insanını hakikatlerden iyice uzaklaştırabilir.

SORU: Üstad'ımız ilk Söz'de bir askeri muhatap alıyor. Bunun meslekle mi, yoksa şahsın kendisiyle mi alâkası vardır?

BU SÖZÜN yazılmasına “asker bir Nur talebesi”nin sebep olup olmadığı konusunda bir bilgim yok. Ancak, Üstad “İnsan bu dünyaya bir memur ve misafir olarak gönderilmiş” buyurarak dünya hayatının iki ayrı yönünü ortaya koyuyor: Birisi insanın başıboş olmadığı, bu dünyada dilediği gibi değil emir tahtında hareket etmesi gerektiği; diğeri ise bu dünyanın ahiret için bir misafirhane olduğu, ebedî kalınacak diyarın burası olmadığı.

“Asker” ifadesi de bu iki mânâyâ işaret etmektedir. Asker de emir tahtında hareket eder ve kışla hayatının geçici olduğunu bilir, ona gönül bağlamaz, terhis edilip dostlarına ve akrabalarına kavuşacağı günleri hasretle bekler.

Sanki bu hitap şekliyle, hepimize “dünyanın geçici zevklerine bağlanıp boğulmayarak” ebedî saadet yurduna iştiaak göstermemiz ve ona göre bir hayat sürmemiz ders veriliyor. Bu konuda Üstad’ımız şu açıklamayı getiriyor:

Ben Sözler’i yazarken ihtiyarsız olarak ekser temsilâtı, şu-unat-ı askeriye nev’inde zuhur ediyordum. Ben hayret ediyordum. Neden böyle yazıyorum, sebebini bulamıyordum. Sonra hatırıma geldi ki, belki istikbalde şu Sözler’i hakkıyla anlayacak, kabul edip hırz-ı can edecek en mühim talebeleri askerî-yeden yetişecek. Onun için böyle yazmaya mecbur oluyorum, düşünüp o kahraman askerleri bekliyordum.

İşte mağrur olma, şükret; sen o askerlerden bahtiyar birisisin ki, evvel yetiştin. Yirmi dört aded Sözler’i meşagil-i dünyeviye içinde yazmaklığın, benim bu hüsn-ü zannımı teyid etti. —Barla Lahikası

SORU: Nefsini herkesten ziyade öne almasının hikmeti nedir?

İNSANIN birinci muhatabı kendi nefsidir. Üstad'ımız, "Nefsini ıslah etmeyen başkasını ıslah edemez" buyurur. Buna göre, bir insan diğer insanlara hakkı tebliğ edip onları günahlardan menetmek istiyorsa, bunun birinci şartı kendini ıslah etmesidir. "Lisan-ı hal lisan-ı kalden daha kuvvetli tesir" ettiğinden, insan önce kendi âleminde İslâm'ı yaşamalı, örnek bir insan olmalıdır. Bunda başarılı olduğu takdirde, başkalarını sözle de ikaz ve irşat yoluna gidebilir.

Üstad, yazdığı birçok risalede kendi nefesine hitap etmekle, bizlere de *Risale-i Nur*'u öncelikle başkalarına anlatmak için değil, kendi nefsimizi ıslah, kalbimizi tasfiye, marifetimizi inkişaf ettirmek için okumamız gerektiğini ders vermektedir.

Bu tarz ifadelerin diğer yönü de şu olsa gerektir. İnsan doğrudan kendisine yapılan nasihatlerden rahatsız olabilir. Ama aynı sözleri temsili bir hikâye içinde dinlerse, yahut kendi nefesine hitap eden bir müellifi kenardan rahatlıkla takip ederse faydalanma oranı daha da artar. Bu asırda bu metot hem daha faydalı, hem de bazı enaniyetli kişiler hakkında zaruridir. Geçmiş asırlarda da bir takım mürşitlerin hayvanları konuşturarak, onlar arasında geçen maceraları anlatarak insanlara dolaylı yoldan nasihat ettiğini görüyoruz. Bu dolaylı anlatım, o asırlarda "müstehap" ise bu asırda "vacip" derecesindedir.

SORU: İlk sekiz Söz'deki hakikatlerin özellikle “kısaca ve avam lisanıyla” nazara verilmesinin hikmeti nedir?

BİLİNDİĞİ GİBİ ilk sekize dokuzuncu da eklenerek tamamı *Küçük Sözler* adıyla müstakil bir eser olarak basılmıştır. Kolay anlaşılan derslerle işe başlamak zamanla zor konulara geçmek hikmetin gereğidir. *Küçük Sözler*'de okuyucu ilk sekiz Söz'e rahatlıkla muhatap olmakta ve dokuzuncuda birden bire çok yüksek ve çok derin bir hakikat dersiyle karşılaşmakta ve ruhunda bütün külliyatı okumak konusunda büyük bir istek duymaktadır.

SORU: Birinci Söz'e “Bismillah her hayrın başıdır. Biz dahi başta ona başlarız” denilerek başlanıyor ve bu konuda yapılan güzel ve doyurucu açıklamalara *Lem'alar*'dan da on sayfa kadar açıklama ekleniyor. Besmele üzerinde bu kadar durulmasının hikmeti nedir?

ÖNCE şunu ifade edelim: “Bismillah her işin başıdır” denmeyip de “her hayrın başıdır” denilmesinde ince bir

mesaj vardır. Demek ki, hayır olmayan şeylere başlarken besmele çekilemez. Mesela, bir hırsız yaptığı soyguna besmele ile başlayamaz. O halde, insan öyle işler yapmalıdır ki onlara besmele ile başlayabilsin. Bunlar da ancak hayırlı işlerdir.

İnsanların faydalanacakları ilmî eserler yazmak da büyük bir hayır olduğundan bütün İslâm âlimleri eserlerine besmele ile başlamışlardır. Bununla da yetinmeyip *hamde* ve *salve*'yi de eklemişlerdir. Yani Allah'a hamd ve O'nun Sevgili Peygamberine *salatü selam* ile eserlerine başlamışlardır. Üstad Hazretleri de *Muhakemat*'ta, *Mesnevi-i Nuriye*'nin bazı bölümlerinin başlangıcında ulemanın bu adetini devam ettirmiştir.

Besmelenin sırlarına dair *Lem'alar*'da yazdığı çok yüksek bir dersi de, makam münasebetiyle, buraya almıştır. Bu bölümde besmelenin altı sırrı izah edilirken çok ince hakikatlere dikkat çekilmiş ve böylece besmeleyi okurken ondaki bu yüksek hakikatleri de nazara almamız bizlere ders verilmiştir.

SORU: Besmeleye “İslâm nişanı” deniliyor. Acaba diğer dinlerde besmele yok muydu?

İSLAM NİŞANI denilmesinden maksat şudur: “Bir

kişinin bir işe başlarken besmele çektiğini görsek onun Müslüman olduğuna hükmederiz. İslâm nişanı sadece besmele değildir. Bir kimsenin namaz kılması, oruç tutması da İslâm nişanıdır. Bütün semavî dinlerde kişiye ancak Allah’a kul olduğu ders verilir ve bütün işlerini O’nun rızası istikametinde yapması emredilir. Buna göre her dinde, inanan kişiler bütün işlerini Allah namına, O’nun rızasını gözeterek ve O’ndan yardım dileyerek yaparlar. Şu var ki, kendi dillerinde “besmele” yerine başka bir ifade kullanmış olabilirler. Sonuç değişmez.

SORU: Sahib-i Kâinatın ismini alan kimselerin, “her hadisatın karşısında titremeden kurtulması” her zaman olmuyor. Yani besmeleyle başladığımız işler ve faaliyetler, bazen sıkıntı ve meşakkat verebiliyor. O halde kâinat sahibinin ismini almayı nasıl anlayacağız?

BESMELEYLE başlanan bir işin mutlaka başarıyla sonuçlanacağı şeklinde bir hüküm vermek yanlış olur. Ama mutlaka hayırla sonuçlanacağı rahatlıkla söylenebilir. Üstad’ın “Esbaba teşebbüs bir dua-ı fiilîdir” sözünü ha-

tırlayalım. İnsan başarı için gerekli sebepleri yerine getirdiğinde kendine düşen görevi yapmış olur. Neticeyi yaratmak Allah'ın hikmetine bağlıdır. Bir işe besmele ile başlayan kişi, başarının Allah'tan olduğunun, “her hayrın O'nun elinde” bulunduğunun şuuru içinde, kendine düşen görevleri eksiksiz yerine getirir ve neticeye karışmaz. İşin şöyle veya böyle sonuçlanması onun kalbini fazla meşgul etmez, “hadisatın karşısında titremeden kurtulma” ancak böylece gerçekleşir

Bilindiği gibi, besmelenin kısaca mânâsı “Rahman ve Rahîm olan Allah'ın ismiyle” demektir. Bilindiği gibi Rahmân dünya nimetlerine Rahîm ise ahiret nimetlerine daha fazla bakar. Buna göre besmele çeken kişi, dünyevî ve uhrevî bütün işlerinde Allah'a sığınmış, yardımını O'ndan dilemiş, başarıyı O'ndan beklemiş oluyor. Bu ruh haleti başlı başına bir zikirdir; yani Allah'ı hatırlamadır ve bir ibadettir.

Allah ism-i celâli, bütün isimlere ve sıfatlara delalet ettiğinden “besmele”ye, yapılan işin mahiyetine göre ayrı mânâlar verilir. Eğer şifa için ilaç içmişseniz, besmele çekmeniz, “Şâfi ancak Allah'tır, O'nun ismiyle başlıyorum ve O'ndan şifa diliyorum” mânâsına gelir. Eğer tohum ekmişseniz, “Rezzak ancak Allah'tır O'nun adıyla başlıyorum ve rızkı Ondan talep ediyorum” mânâsına gelir.

O halde, besmele çeken kişi dünyada beklediği sonuca varsın veya varmasın Allah'ı hatırlamakla, O'na güvenmekle kalp huzurunu ve ruh rahatını peşinen kazanmış olur. Ayrıca besmele çekerek, O'nu hatırlamakla da bir zikir yapmış olur.

Üstad'ın dua bahsinde “hekimden şu ilacı ver bana” diye talepte bulunan çocuk hakkında söylediği hikmetli sözler aynen burada da geçerlidir.

SORU: Aczin ve fakrın en makbul bir şefaati olması nasıl oluyor?

İNSANIN aczi ve fakrı sonsuzdur. *Nur Risaleleri*'nde, “zulmetin nura ayna olması gibi”, insandaki bu acizliğin İlahî kudretin tecellisine, fakrın ise İlahî rahmetin tecellisine bir ayna olduğu sıkça ders verilir. Acz ve fakrımızı Allah'a karşı hissetmemiz gerektiğine de ayrıca vurgu yapılır. Biz neye muhtaç isek onun fakiriyiz ve neyi yapmaya güç yetiremiyorsak onun aciziyiz.. Bu nazarla bakıldığında insanın aczinin de fakrının da sonsuz olduğu anlaşılır.

Kısaca arz edeyim:

İnsan göz yapamaz, bundan acizdir, göze ihtiyacı var-

dır, onun fakiridir. O halde saçımızdan tırnağımıza, havadan suya meyvelerden sebzeler, Güneş'ten Ay'a, tâ Cennet bahçelerine kadar her şeye muhtacız, bütün bunların fakiriyiz ve bütün bu ihtiyaçlarımızı kendi gücümüzle görmekten de çok uzağız, hepsine karşı aciziz. İşte kendini ve haricindeki âlemi bu nazarla seyreden insanın kalbi Rabbine karşı sonsuz bir muhabbetle ve haşyetle dolar.

Peygamber Efendimizin (asm.) “Fakrım benim fahrimdir” hadis-i şerifini de bu nazarla değerlendirmek gerekir. O halde, insan kendi aczini ne kadar fazla hissederse Allah’a o kadar fazla sığınır. Yine kendi fakrını ne kadar bilirse Rabbinden o kadar fazla rahmet diler. Bu ruh halini taşımak Allah’ın rahmetinin celbine vesile olması cihetiyle insan için büyük bir şefaatçi, büyük bir kuvvet menbaıdır.

SORU: Her varlığın “bismillah” deyip, çok büyük işler yaptığını müşahade edilmekle beraber, bazen de mahlukatın perişaniyet ve aczi de dikkat çekmektedir. Bu iki meseleyi nasıl bağdaştıracamız?

HER VARLIK yaptığı bütün işleri Allah namına yap-

makta, O'nun ihsanıyla kendi gücünün çok ötelerinde işler başarmaktadır. Öte yandan, bu dünya hayatında “cemal ve celal tecellileri” birbirini takip etmekte, “her kemal bir noksan katmak bu âlem-i kevn ü fesadın muktezası” olduğundan, sıhhati hastalık, gençliği ihtiyarlık, izzeti zillet takip etmektedir. Bu ise her iki tip esmanın da tecelli etmesi içindir.

Mesela, insan gençliğinde Muizz (izzet sahibi) isminin bir cilvesiyle güçlü, kuvvetli, sağlam ve dinç olur. Daha sonra Müzill (zillet verici) ismini tecellisiyle ihtiyarlar, hastalanır, güçsüz ve kuvvetsiz kalır.

İnsan her iki halde de İlahi isimlere ayna olmakta ve bundan bir şeref kazanmaktadır. Çiçeklerin açması ve solması, baharı sonbaharın takip etmesi ruhumuzun bazen neşe ile mesut, bazen kederlerle mahzun olması da bu iki tür tecellilere dayanır.

Ahirette ise, cemal tecellileri bütün güzelliğiyle cennette, celal tecellileri ise bütün ihtişamıyla cehennemde kendini gösterecektir.

SORU: Mübarek hayvanlar olarak bahsedilenlerin dışındakiler mübarek değiller mi? Veya mübarek kelimesini nasıl anlamalıyız?

HER HAYVAN, kendisine verilen görevi eksiksiz yapmakla Allah’a ibadet eder ve O’nu tespih eder. Bu ibadetinin manevî mükâfatını da ahirette mutlaka alacaktır. Bu konu *On Yedinci Söz*’de hem izah, hem ispat edilmiştir. Ancak, “mübarek” kelimesini her hayvan için kullanmayız. Çünkü bu kelimenin mânâsında “bereket, ihsan, ikram vardır” Hamsinin çok olduğu senelerde bereketten söz ederiz. Ama çekirgelerin çoğalmasını *bereket* değil *afet* kelimesiyle ifade ederiz.

Üstad’ın mübarek diye nitelendirdiği hayvanlar hem insanların yakın dostları, bir bakıma komşuları, hem de onlara süt, et, yün gibi nice nimetlerin çoklukla ihsan edilmesine birer vesiledirler.

SORU: Ağaçların ipek gibi yumuşak kök ve damarlarının sert olan toprağı ve taşları delmesini, biyoloji uzmanları enzimlerle izah ediyorlar. Dolayısıyla besmeleyle irtibatı nedir? Acaba burada bütün sertliklere ve salabetlere karşı, yumuşaklığın tavsiye edilmesi söz konusu mudur?

SERT CİSİMLERİN yumuşak cisimlere engel olmaları,

onları ezmeleri tabiatta çokça görülür. Yani sertin tabiatında yumuşağa galip gelme vardır. Burada ise bu tabiat kanunun tam tersi bir icraat görülüyor. Demek ki, tabiat hakiki fail değil!

“Bir adamın bütün şehir ahalisini cebren bir yere sevk etmesi” örneğinde olduğu gibi, bir varlık, gücünün çok ötesinde işler görüyorsa, bu hal o varlığın Allah namına hareket ettiğinin ve söz konusu sonuca O’nun yardımıyla ve ihsanıyla ulaştığının delilidir. Yani, o varlık mânen bismillah demekte ve Hâlık’ının yardımıyla o işi başarmaktadır. Yumuşak köklerin katı taşı delmesi de buna ayrı bir örnektir. Sebepler dünyasında yaşadığımızdan Cenab-ı Hak çoğu icraatında sebepler yaratmakta, onlar vasıtasıyla iş görmektedir. Meyveyi ağaca, anne babayı bebeğe, tavuğu yumurtaya sebep kıldığı gibi, sert taşın delinmesine de enzimleri sebep kılabilir. Biz sebeplerin gerçek fail olmadıklarını ve bütün işlerin Müsebbib-ül Esbab olan Allah’ın iradesiyle ve kudretiyle gerçekleştiğini biliyoruz. Enzimlerin görevi de bu mânâda değerlendirilmelidir.

İnsan kâinattaki birçok olaydan ders aldığı gibi, bu olaydan da dediğiniz manada bir ders alabilir. Ancak asıl mânâ o değildir.

SORU: Ağaçların; dallarının havada intişa-

rıyla, köklerinin yerde intişarı aynı suhulet ve kolaylıkla oluyor. Burada başka hakikatlere bir işaret var mıdır?

BELKİ şöyle bir işaret de olabilir. Sert olan toprağın delinmesi için ağacın sert gövdesi ve dallarına görev düşebilirdi. Aynı şekilde yumuşak havada ise yumuşak kökler daha rahatlıkla intişar edebilirlerdi. Hilkatte bunun aksi bir tecelli ile karşılaşılıyor ve İlahî kudrete nispeten büyük küçük, az çok fark etmediği gibi sertle yumuşağın da fark etmediğini görüyoruz. Bu ise sebeplerin gerçek tasarruf sahibi olmadığının ayrı bir delili olarak değerlendirilebilir.

SORU: Mucizelerin, peygamberlerden sadır olduğunu biliyoruz. Yaprakların sıcaklığa, köklerin sert taşlara mukavemeti de bir mucize midir? Peygamberlerdeki mucizelerle mahlukattaki mucizeler arasında farklar var mıdır?

MU'CİZ, aciz bırakan demektir. Peygamberlerin eliyle

gerçekleşen harikaları insanlar yapmaktan acizdirler. Bu hâl, onlara bu işin bir kul tarafından bizzat icra edilemeyeceğini, elinde mucize zahir olan kişinin ancak Allah'ın elçisi olabileceğini bilmeleri için bir irşattır.

Üstad'ımızın ifade ettiği gibi, "Mucize doğrudan doğruya Allah'ın fiilidir." Peygamberlerin eliyle icra edilen bu mucizelerle insanların hidayete gelmeleri, Allah'ı bilmeleri ve peygamberi tasdik etmeleri murat edildiği gibi, şu varlık âleminde de nice mucizeler sergilenmektedir. Bunları seyreden insan, aczini idrak eder ve o mucizelerin sergilendiği sebeplerin de aciz varlıklar olduğunu bilir ve Rabbini bulur. Mesela, her meyve bir mucizedir. Meyve yapmaktan aciz olan insan, bu işi ilimsiz, şuursuz, iradesiz ağaçların yapamayacağını bilir. Ağaçlarda sergilenen bu kudret mucizelerini seyredebilenler imana gelirler.

Kâinattaki bu sonsuz kudret mucizelerine dikkati çekmekte şöyle bir mana da olabilir.

Asr-ı saadete kavuşamayan insanlar, "Biz de mucize görsek iman ederdik; biz bu nimetten mahrum kalmışız" derlerse onlara şu kâinatta sergilenen kudret mucizeleri gösterilir ve denir ki, bu kadar mucize karşısında kâinatın yaratıcısını tanımayan kişiler, peygamber mucizelerine de şahit olsalar yine inatlarında devam ederlerdi. Nitekim öyle oldu, bine yakın mucizeye şahit olunan o saadet as-

rında, birtakım müşriklerin imana gelmemiş olması bunun açık bir delilidir.

SORU: İnsanların çoğu gaflet veya dalalettedir, Allah'ı tanımaz ve O'nun namına vermezler. O halde biz bunlarla alışveriş yapmayacak mıyız?

BU SORUNUN cevabını Üstadımız şöyle vermektedir:

Esbab-ı zahiriye eliyle gelen nimetleri, o esbab hesabına almamak gerektir. Eğer o sebep ihtiyar sahibi değilse -meselâ hayvan ve ağaç gibi- doğrudan doğruya o nimeti Cenab-ı Hak hesabına verir. Madem o, lisan-ı hal ile Bismillah der, sana verir. Sen de Allah hesabına olarak Bismillah de, al. Eğer o sebep ihtiyar sahibi ise; o Bismillah demeli, sonra ondan al, yoksa alma. Çünkü لَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذَكَّرْ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ âyetinin mana-yı sarihinden başka bir mana-yı işaretisi şudur ki: "Mün'im-i Hakikî'yi hatıra getirmeyen ve onun namıyla verilmeyen nimeti yemeyiniz!" demektir. O halde hem veren Bismillah demeli, hem alan Bismillah demeli. Eğer o Bismillah demiyor fakat sen de almaya muhtaç isen; sen Bismillah

de, onun başı üstünde rahmet-i İlahiyenin elini gör, şükür ile öp, ondan al. Yani nimetten in'ama bak, in'amdan Mün'im-i Hakiki'yi düşün. Bu düşünmek bir şükürdür. Sonra o zahiri vasıtaya istersen dua et. Çünkü o nimet onun eliyle size gönderildi. — Mesnevi-i Nuriye

Yine *Münazarat* adlı eserinde, “Yahudi ve Nasara ile muhabbetten Kur’anda nehiy vardır. Bununla beraber nasıl dost olunuz dersiniz?” sorusuna verdiği cevapta, gayr-ı Müslimlerle münasebetimize şu harika açıklama getirilir:

“...bu nehiy, Yahudi ve Nasara ile yahudiyet ve nasraniyet olan âyineleri hasebiyledir. Hem de bir adam zâtı için sevilmez. Belki muhabbet, sıfat veya san'atı içindir. Öyle ise herbir müslümanın herbir sıfatı müslüman olması lâzım olmadığı gibi, her bir kâfirin dahi bütün sıfat ve san'atları kâfir olmak lâzım gelmez. Binaenaleyh müslüman olan bir sıfatı veya bir san'atı, istihsan etmekle ictibas etmek neden caiz olmasın? Ehl-i kitabdan bir haremın olsa elbette seveceksin.

Sâniyen: Zaman-ı Saadette bir inkılab-ı azîm-i dinî vücûda geldi. Bütün ezhanı nokta-i dine çevirdiğinden, bütün muhabbet ve adaveti o noktada toplayıp muhabbet ve adavet ederlerdi. Onun için gayr-ı müslimlere olan muhabbetten

nifak kokusu geliyordu. Lâkin şimdi âlemdeki bir inkılab-ı azîm-i medenî ve dünyevîdir. Bütün ezhanı zabt ve bütün ukûlü meşgul eden nokta-i medeniyet, terakki ve dünyadır. Zâten onların ekserisi, dinlerine o kadar mukayyed değildirler. Binaenaleyh onlarla dost olmamız, medeniyet ve terakki-lerini istihsan ile iktibas etmektir. Ve her saadet-i dünyeviye-nin esası olan asayîşi muhafazadır. İşte şu dostluk, kat'iyyen nehy-i Kur'anîde dâhil değildir. — Münazarat

Yani, onları Yahudi veya Hristiyan oldukları için dost edinmeyeceğiz. İslâm'ın nuruna kavuşan bir kişinin batıl dinlere ve onların mensuplarına dostluk beslemesi düşünülemez. Ancak, o kişilerle dünya işlerinde her türlü ilgi içinde bulunabiliriz; ticaret yaparız, anlaşmalar imzalarız. Bunlar onların dinlerini sevmek demek değildir. Üstad'ımız bu mânâları işlerken şu çarpıcı örneği verir: “Ehl-i kitaptan bir haremın olsa elbette seveceksin.”

İslam hukukunda ehl-i kitaptan kız alınabilir, onlarla evlenmek caizdir. Bu cevaza binaen bir Müslüman, bir Hristiyan'la evlense onu hanımı olması cihetiyle sevebilir. Bu sevgi ayetin yasakladığı dostluğa dahil değildi. Ancak onu Hristiyan olduğu cihetiyle, yani dininden dolayı sevemez.

Üstad, söz konusu soruya verdiği cevabın son kısmın-

da önce “onların dinlerine çok fazla bağlı olmadıklarına” dikkat çeker, daha sonra onlarla münasebet kurmamızın iki önemli yönünü nazara verir:

Birisi, onlardan medeniyet ve terakki noktasında istifade etmemiz. Diğeri ise, onlarla iyi geçinerek asayiş muhafaza etmemiz.

SORU: Birinci Sözde geçen zikir, fikir, şükür meselesini, sadece yiyecek gibi nimetler için mi anlamak gerekir?

SORUYA “Tablacı hükmünde olan insanlara bir fiyat veriyoruz.....” şeklinde başlandığı için örnek de rızık nime-tinden verilmiştir.

Başka risalelerde ağaçlar için tabla, bostanlar için kazan, dallar için eller gibi teşbihler yapılmıştır. Ağacın kendisi ve dalları gibi o ağacın bakımını yapan bostancı da zahiri bir sebeptir. Toprağı ve suyu şu kâinat fabrika-sında ağaç haline getiren ve o ağaç tezgâhında meyveleri dokuyan, ancak Mün'im-i Hakiki (nimetleri gerçek sahibi) olan Allah'tır.

“Her hayır O'nun elindedir” hükmünce, insanların

eliyle ne tür bir nimete, ihsana mazhar olsak onu Allah'tan bilmemiz, insanların sadece birer sebep olduklarını düşünmemiz ve o nimet ve ihsan için Allah'a hamd etmemiz gerekir.

Bunlardan birincisi zikir, ikincisi fikir, üçüncüsü de şükürdür.

SORU: "Tabiiyyunun ağzına şiddetle tokat vuruyor, kör olası gözüne parmağını sokuyor ve diyor ki: "En güvendiğin salabet ve hararet dahi emir tahtında hareket ediyorlar ki..." Tabiiyyunlar neden en çok salabet ve hararete güvenirler?

TABIAT, aslında "yaratılış, fitrat" mânâsına gelir. Kâinatın tümü için de bu tabir kullanılmaktadır. Sertin tabiatında yumuşağı ezmek, ona yol vermemek vardır. Aynı şekilde sıcaklığın, ateşin tabiatı kurutmak, yakmak, kül etmektir. Bir kıvılcımın nice ormanları yakıp kül etmesi bunun açık delilidir.

Öte yandan, yine Nur Külliyyatı'nda beyan edildiği gibi, "hareket hareketi, hararet kuvveti, kuvvet cazibeyi zahiren

tevlid eder(doğurur).” Soruda geçen bu ifadeyle, tabiatçıların bütün kuvvetleri harekete, titreşimlere bağladıklarına da işaret edilmiş olabilir.

Yine fizikçiler maddeyi “enerjinin kesifleşmiş, katılaşmış hali” şeklinde tarif ederler. Atomun parçalandığında enerjiye dönüşmesini de buna delil gösterirler. Enerjinin tabiatına “maddeye dönüşmeyi,” maddenin tabiatına da parçalandığında yeniden “enerjiye dönüşmeyi” koyan Allah’tır. Bunlar kendi tabiatlarını kendileri belirlemediklerine göre, onlara güvenmek yerine onların sahibine tevekkül etmek gerekir. Akıl ve vicdan bunu emreder. Allah, gözün tabiatına görmeyi, elin tabiatına tutmayı, kulağın tabiatına işitmeyi koymuştur. Yine akıl ve vicdan, bu özelliklere değil onları koyana nazar etmeyi emreder.

İşte tabiatçılar bunu başaramayıp maddede boğulan, Allah’a tevekkül etmek yerine bu tabiatlara güvenen zavallı kişilerdir.

On Dördüncü Lem'a'nın İkinci Makamı

SORU: Bismelenin nurları sadece rahmet açısından mı görülebilir?

BİLİNDİĞİ GİBİ Allah ismi Cenab-ı Hakk'ın zâtına bir ünvandır ve bütün sıfatları ve isimleri birlikte ifade etmektedir. Allah isminden sonra rahmet ifade eden iki ismin gelmesiyle, rahmete dikkatimiz çekilmiş oluyor. Bu iki isim yerine “Kahhar, Cebbar” gibi iki tane celalî isim, yahut Aziz ve Ğaffar gibi bir celalî bir de cemalî isim gelebilirdi. Bin bir isim içinde rahmet ifade eden bu iki ismin seçilmesi, “Rahmetim gazabımı geçti” hadis-i kutsîsini de hatıra getiriyor.

Bediüzzaman da, bu ayetin tefsirinde “rahmet” üzerinde daha fazla durmayı tercih etmiş oluyor. Daha doğrusu, “uzaktan göründü” ifadesiyle, rahmet mânâsının onun kalbinde ve aklında öncelikle kendini gösterdiğini ifade etmiş oluyor.

Yoksa, Allah ismi bütün isimlere delalet ettiği için, bu ayette sadece rahmet ifade eden bu iki isme değil, bütün esmaya ve o esmanın bütün nurlarına da delalet vardır.

SORU: “Sönük aklıma uzaktan göründü” ifadesini nasıl anlamalıyız?

“BU DERS akıldan ziyade kalbe nazırdır, delilden ziyade zevke bakar” cümlesi, besmelenin sırlarının kalp ağırlıklı olduğuna ve aklın bu sahada sönük kalacağına işaret etmiş oluyor. Bu ifadede tevazu mânâsı da olmakla birlikte, hakikatlerin keşfinde insanın acz, fakr ve zaafını bilerek dergah-ı İlahiyeye iltica etmesinin önemi verilmektedir.

Bu tarz ifade ile okuyucuya şöyle bir ikaz da yapılmaktadır: “Besmelenin sırlarını okurken kalben onlara teveccüh edin, kendinizi bir derece kaptırarak zevkle okumaya çalışın. Her cümlesini denklem çözer gibi sönük aklın mizanlarıyla tartmaya çalışmayın. Aksi halde, *Onuncu Nota*’da ifade edildiği gibi, “O ab-ı hayat parmağı mesken ittihaz etmez” ve o nur “sönmese de gizlenir.”

SORU: ‘Sır’ların yirmi otuzdan, beş altıya inmesini nasıl anlamalıyız?

“DİLİ YOK kalbimin ondan ne kadar bizarım” mısrasın-

da güzelce ifade edildiği gibi, kalbe gelen mânâlar, zevkler, hisler çoğu zaman ifade edilemez, kaleme dökülemezler. Bir seyahatimizde çok hoşumuza giden bir manzarayı dostlarımıza anlatırken “çok güzeldi, harikaydı, anlatmam mümkün değil” gibi sözlerle yetinir, kendi hissimizi ve zevkimizi karşımızdakine aynen aktaramayız. Aklî meseleler böyle değildir. Çok iyi anladığımız bir fizik konusunu muhatabımıza da aynen söyleyebilir yahut aynen kaleme alabiliriz. Metafizik sahalarda ve kalbe ait zevkler böyle değildir. Kalbe doğan mânâlar kâleme döküldüğünde birçok incelikler ve teferruat kaybolur.

Kanaatimce besmelenin otuz kadar sırrını Üstad kalben zevk etmiş, ama bunların sadece beş-altısını kâleme almış, yahut bunlardan sadece beş-altısının muhataplarca anlaşılabilmesine kanaat getirerek yazmış diğerlerini, ya kelimeyle ifade edilemeyeceğinden yahut muhatapın kavramasının güçlüğünden terk etmiştir.

SORU: Kâinat simasındaki sikkenin, besmeledeki Allah lafza-i celali ile, küre-i arz simasındaki sikkenin Rahmân ismi ile ve insanın manevî simasındaki sikkenin de Rahîm ismi ile nasıl bir münasebeti vardır? İnsanın ma-

nevî simasındaki “sikke-i ulya-i rahimiyet” nasıl anlaşılmalıdır?

“LAFZA-İ CELAL, Allah’ın zâtına isim ve unvan olduğu” için bütün âlemlerdeki her çeşit tecelliye içine almaktadır. *Rahman* ise, Üstad’ın ifadesiyle, Rezzak mânâsına-
dır ve bu isim sadece yeryüzündeki canlılarda tecelli eder. *Rahîm* ismi ise daha çok ahirete bakar ve yeryüzündeki bir milyonu aşkın canlı türü içinde sadece insanda tecelli etmektedir ve edecektir. Buna göre, besmelede “kâinat, yeryüzü ve insan” şeklinde harika bir sıralama söz konusudur. Allah ismi, bütün kâinattaki her tür tecelliye, Rahmân ismi yeryüzünde rızka muhtaç canlılardaki rahmet tecellisini, Rahîm ismi ise insanın ebede namzet bir fitratta yaratılmasındaki rahmet tecellisini nazara vermektedir.

Üstad’ımız “yukarıdan nüzul ile....” ifadesiyle tüm kâinatta tecelli eden rahmetin daha sonraki safhada yeryüzüne indiğini ve en sonunda insana dayandığını nazara verir.

Yani, bu kâinat sanki bir rahmet ağacıdır ve ondaki rahmet tecellileri bütün kâinattan başlayıp ucu insana dayanmaktadır.

İnsanın manevî simasındaki “sikke-i ulya-i rahimiyet”

gelince, insanın manevî siması yani insan ruhuna takılan manevî cihazların tümünden hasıl olan “insan mahiyeti”, ebede namzettir. Bu dünya imtihanına tabi tutulan da bu mahiyettir. Cennet ve cehennem bu sima-i manevide yer alan “latifelerin, duyguların, hislerin”, doğru veya yanlış kullanılmalarından doğacaktır.

SORU: Bu sırda geçen “üç sikke-i ehadiyet” nasıl anlaşılmalıdır?

VAHİD VE EHAD isimlerinin her ikisi de Allah’ın birliğini ifade ederler. *Vahid* ismi, Allah’ın “hepsi sonsuz ve mutlak olan sıfatlarında şeriki olmadığını” yani sonsuz ilim, kudret, irade gibi İlahî sıfatların ancak Allah’a ait olacağını ifade eder. *Ehad* ismi ise Allah’ın zatının birliğini, zatında şeriki olmağını ifade eder.

Üstad’ın verdiği örnekten hareket edersek, Güneş, ziyasının her şeyi ihata etmesiyle ve sıfatlarının bütün eşyayı kaplamasıyla vahidiyete bir misal olur. Yani her şeyi ihata eden bu ziyayı, bu harareti, tamamen veya kısmen, bir başka Güneşe vermek mümkün değildir. Bu hâl Güneşin birliğini gösterdiği gibi, her parlak şeyde Güneşin,

sıfatlarıyla ve bir nevi cilve-i zatıyla (görüntüsüyle) tecelli etmesi de Güneşin birliğini gösterir.

Üstad, “Ehadiyet ise her bir şeyde Cenab-ı Hakk’ın pek çok esması tecelli ediyor demektir” buyuruyor. İnsanı İlahî isimlere bir ayna kabul edebileceğimiz gibi, yeryüzünün tamamını da bir ayna olarak düşünebiliriz. Aynı şekilde kâinatın tümünü de bir tek varlık olarak düşünüp onu da diğerlerinden daha geniş bir ayna kabul edebiliriz. Allah’ın birliğine, insan da, yeryüzü de topyekûn kâinat da birer ayna olmuş olur. Hangisine baksak, O’nun birliğini okuyabiliriz. Böylece besmele “sikket-i ehadiyetin üç mühim ukdesini irae” etmiş, göstermiş oluyor.

SORU: İnsanî arş’tan, ne anlamalıyız?

İNSANIN MAHİYETİ terakkiye ve inkişafa müsaittir. Bu mahiyetin “Zerreden ta şemse kadar dereceleri vardır.” Yani, uğraştığı saha, himmet ettiği mesele, ömrünü feda ettiği ideal itibarıyla atom kadar küçük insanlar olduğu gibi, Güneş kadar yüksek ve parlak insanlar da vardır. “Bazı insan bir zerrede boğulur, bazısında da dünya boğulur” cümlesi bu farklılığı çok güzel ortaya koyar.

İnsanî arşa çıkmak, kendi insanlık mahiyetini arş gibi yüksek bir dereceye çıkarmak demektir. Arş bütün varlık âlemini ihata ettiği cihetle insan, terakki yolculuğuna önce kendi varlığındaki rahmet tecellilerini seyretmekle başlayıp sonra bütün yeryüzündeki tecellilere nazar eder ve sonunda bütün âlemlerdeki rahmet ve hikmet tecellilerini seyre koyulur. Buna göre, tefekkür yolculuğuna *Rahîm* isminin tecellilerinden başlayıp sonra *Rahmân* ismine geçer ve sonunda Allah'ın bütün varlık âlemlerindeki rahmet, hikmet, kudret, azamet tecellilerini düşünmekle manen yükselir, insanlık arşına çıkar.

SORU: Vahidiyette ukulün boğulmasını nasıl anlamalıyız? Vahidiyet içerisinde ehadiyet tecellisine örnekler verebilir miyiz?

ALLAH'IN sonsuz sıfatlarının bütün varlık âleminin her köşesindeki tecellilerini göremediğimiz, seyredemediğimiz gibi, hikmetini ve rahmetini de kâinattaki her şeyde görmemiz ve bilmemiz mümkün olmayabilir. “Acaba şu yıldızda benim için nasıl bir rahmet vardır?” sorusuna cevap bulamayız. Akıl onda boğulur.

Yeryüzüne indiğimizde, havasından suyuna, meyvesinden sebzesine, arısından koyununa kadar birçok varlıktaki rahmet tecellilerini okumaya başlarız. Burada da yine sivrisinekten, yılan, timsaha kadar nice canlılarda bizim için nasıl bir rahmet oluşunu tam kavrayamayabiliriz.

Rahîm isminin tecellisine baktığımızda kendi mahiyetimizde her organın ve her duygunun bizim için büyük bir rahmet ve ihsan olduğunu çok rahat bir şekilde okuruz, aklımız boğulmaktan kurtulur; rahat ve huzura kavuşur.

SORU: Kâinatta olduğu gibi Kur-an'ı Kerimde de vahidiyet ve ehadiyetle ilgili örnekler var mıdır?

SORUNUZU, “Esmâ-i İlahiyenin geniş ve dar dairelerdeki tecellilerine Kur'an-ı Kerimden örnekler verebilir misiniz?” şeklinde değiştirerek cevaplandırmak istiyorum.

Fatiha Suresi'nde *Rab* isminin bütün âlemlerdeki tecellileri “Rabbülâlemin” ismiyle nazara verildiği gibi, son sure olan Nas Suresi'nde de bu ismin insandaki tecellisi “Rabbünnas” ismiyle nazara verilmesidir. İnsan bütün âlemlerdeki her türlü terbiyeleri anlamaktan aciz kalabilir, ama kendisinin bir damla su halinden bugünkü mükemmel hâle gelişini rahatlıkla düşünüp tefekkür edebilir.

İnsan, “İyya ke na'büdü” derken de benzer bir durumla karşı karşıya kalır. Görünen ve görünmeyen bütün mahlukatın Allah'a ibadetlerinin mahiyetini tam olarak kavrayamaz. Ama namazda dahil olduğu cemaatin Allah'a ibadet ettiklerini, aynı şekilde kendi vücudundaki bütün organların ve duyguların da görevlerini tam tamına yapmakla bir ibadet üzere bulunduklarını düşünmesi ve bunları tefekkür etmesi daha kolaydır.

“İşte Kur'an-ı Hakîm, bu sırr-ı azîmi ifade içindir ki, kâinatın daire-i a'zamında meselâ semavat ve arzın hilkatin-den bahsettiği vakit, birden en küçük bir daireden ve en dakik bir cüz'iden bahseder; tâ ki, zahir bir surette hâtem-i eha-diyeti gösterebilir. Meselâ: Hilkat-ı semavat ve arzdan bahsi içinde hilkat-i insandan ve insanın sesinden ve sîmasındaki dekaik-ı nimet ve hikmetten bahis açar; tâ ki, fikir dağıl-masın, kalb boğulmasın, ruh mabudunu doğrudan doğruya bulsun. Meselâ:

وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَّوَاتِ وَالْأَرْضِ
وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَالْأَلْوَانِكُمْ

âyeti mezkûr hakikatı mu'cizane bir surette gösteriyor.

— Sözler

SORU: Samediyet-i ilahiye ne demektir? Bir iki misalle izah edebilir misiniz?

SAMED İSMİ, “her şey O’na muhtaç, O ise hiçbir şeye muhtaç değil” mânâsına gelir.

Bütün kâinat, var olması ve varlığını devam ettirmesi, bunun için gerekli nice kanunların sürekli icra edilmesi gibi birçok cihetle samediyete ayna olur.

Yeryüzü, bütün canlıların her türlü ihtiyaçlarının görülmesiyle *Samed* ismine, semalardan çok daha külli manada, ayna olur.

İnsana baktığımızda, ihtiyaçlarının sonsuz olduğunu görürüz. İnsanın gözü güneşle tatmin olduğu gibi, midesi gıdalarla, aklı ilim ve hikmet tecellilerini anlamakla tatmin olur. Akıl yönüyle insan, bütün diğer bütün canlılardan çok daha geniş manada samediyete ayna olur.

Üstad, “batın-ı kalbin samed ayinesi” olduğundan bahseder. İşte, samediyete en büyük ayna insanın kalbidir. “Kalpler ancak Allah’ı anmakla tatmin olur” mealindeki ayetin verdiği derse göre, insan kalbi bu âlemle ve içindeki eşya ile değil, Allah’a iman ile, marifet ile, muhabbet ile tatmin olmaktadır. Buna göre samediyetin en büyük, en külli aynası Rahîm ismine mazhar olan insanda görülür.

Yoklukta kalmayıp varlık sahasına çıkmak bütün varlıklar için bir rahmet olduğu gibi, bütün canlı türlerinin her nevi ihtiyaçlarının yerine getirilmesi de canlılar âlemi için ayrı bir rahmettir. İnsanın ebede namzet olması, insan kalbinin ancak ebediyetle ve ebedi bir zatın marifetiyle tatmin olacak bir ulviyet taşıması da çok daha ileri manada bir rahmettir.

Üçüncü sırrın ilk cümlelerinde, “kâinat, yeryüzü ve insan” üçlüsündeki rahmet tecellilerinin harika bir şekilde

nazara verilmesiyle, Samediyetin de bu üç ayrı tecellisine dikkat çekilmiştir. Önce kâinatın şenlendirilmesinden, sonra muhtaç varlıkların terbiye edilmesinden, üçüncü olarak da “bir ağacın bütün heyetiyle meyvesine teveccüh etmesi gibi kâinatın da insana ve onun ihtiyaçlarına teveccüh etmesinden” bahsedilir ve bunların her üçünün de ancak rahmet olduğu vurgulanır.

SORU: Kâinatı şenlendiren, karanlıklı mevcudatı ışıklandıran rahmettir, ne demektir?

CANLI-CANSIZ bütün varlıklarda rahmetin ilk tezahürü, onların yoklukta kalmayıp varlık nimetine kavuşmalarıdır. Üstad'ın ifadesiyle “ademde kalmayıp vücuda gelmek”tir. İşte kâinat var olmakla bu rahmete mazhar olmuş, hayatla yeni bir rahmete kavuşmuş ve ayrı bir karanlıktan kurtulmuştur. Meleklerden, hayvanlara ve insanlara kadar bütün canlılar hayat ile şenlendikleri gibi bulundukları mekânlar da yine hayat ile bir bakıma şenlenmiş olurlar.

SORU: “Muhabbet şu kâinatın bir sebebi vücududur” ifadesi ile, bu sırda geçen “rahmetin tezahüratı” arasında nasıl bir ilgi vardır?

BİR HADİS-İ KUDSÎ'de, “Ben gizli bir hazine idim, bi-

linmek istedim ve mahlukatı yarattım” buyruluyor. “Bilinmek istedim” diye tercüme edilen kısmın aslı “bilinmeye muhabbet ettim” şeklindedir. İşte “Muhabbet şu kâinatın bir sebab-i vücududur” cümlesi bu muhabbete işaret etmektedir. Bu muhabbet ise varlıkların yaratılmasının sebebi olduğu gibi onlar için büyük bir rahmettir de. Nitekim, “Rahmetim gazabımı geçti” hadis-i kutsîsine bazı büyük zatlar şöyle bir mânâ da vermektedirler: Cenâb-ı Hakk’ın zatı her türlü ihtiyaçtan münezze olmakla birlikte, esmasını tecellisiz bırakmamayı rahmetiyle diledi ve mahlukatını yarattı. Aksi olsaydı her şey yoklukta kalma-ya mahkûm olacaktı.

Üstad Hazretleri, bu rahmeti ve bu muhabbeti “haki-kat-i mahbube” olarak ifade eder.

SORU: Bütün mahlûkatın insanın etrafına inayete toplanması ve hacetlerimize lebbeyk demeleri, her bir makam sahibine göre ayrı ayrı mıdır?

“... hilkat-i âlemde görüyoruz ki; mevcudat-ı âlem bir daire tarzında teşkil edilip, içinde nokta-i merkeziye olarak

hayat halkedilmiş. Bütün mevcudat hayata bakar, hayata hizmet eder, hayatın levazımatını yetiştirir. Demek kâinatı halkeden zât, ondan o hayatı intihab ediyor. Sonra görüyoruz ki; zihayat âlemlerini bir daire suretinde icad edip, insanı nokta-i merkezîyede bırakıyor. Âdeta zihayatlardan maksud olan gayeler onda temerküz ediyor; bütün zihayâtı onun etrafına toplayıp, ona hizmetkâr ve müsahhar ediyor, onu onlara hâkim ediyor. Demek Hâlık-ı Zülcelal, zihayatlar içinde insanı intihab ediyor, âlemde onu irade ve ihtiyar ediyor.

— Mektubat

Bütün mahlûkatın insanın etrafına toplanmasından maksat, insanın hizmetine verilmeleri, onun menfaatine göre vaziyet almaları, ona en faydalı olacak özelliklerle donatılmalarıdır. Bir dairenin çevresindeki bütün noktaların merkeze bakmaları gibi, bu kâinattaki bütün eşya da bir mânâda insana bakmaktadır.

Sadece bir tek örnek verelim:

Güneşin insana hizmet etmesi için şu bildiğimiz özelliklere sahip olması, büyüklüğünün dünyayı etrafında gezdirecek kadar bir cazibe doğurabilmesi, ışığının dünyaya yaklaşık sekiz dakikada gelmesi, dünyaya o kadar uzaklıkta durması gerekiyor. Güneş insanı tanımadığına, ona nasıl faydalı olacağını bilemediğine göre onun şu ha-

zır haline sahip olması ancak inayetle açıklanabilir. Yani, Allah'ın insanlara bir lütfu olarak, Güneş o özelliklerle donatılmış ve insanın hizmetine verilmiştir.

Güneşin ışığına portakalın C vitaminini, arının balını, koyunun sütünü, atmosferin kalınlığını, taşıdığı gazları, dünyanın süratini ve eğimini kıyas edebiliriz. Bütün bunlar, İlâhi inayeti apaçık gösterirler. Bu umumî inayet insan nevinin bütün fertleri için geçerlidir. Ayrıca bazı özel kişilere, İlâhi ikram olarak ihsan edilen nimetler, imkânlar, başarılar da inayet kavramı içinde değerlendirilirler. Ancak, bunlar genel değil özeldirler.

SORU: Rahmetin; hikmet, inayet ve ilmi tazammun etmesini nasıl anlamalıyız?

RAHMET inayeti tazammun eder, yani inayet İlâhî rahmetten doğar. İnsanlardan örnek verecek olursak, bir kişi cömert olacaktır ki başkalarına yardım etsin; sadaka cömertliğin meyvesidir. Temel sıfat cömertliktir.

Allah'ın yardımı, inayeti, affetmesi gibi cemel tecellilerinin menbaı rahmettir. Yani Allah rahmet sahibi olduğundan yardım eder, ihsan eder, bağışlar vs.

Edilen rahmetlerde muhtacın ihtiyacının bilinmesi için *ilim*, ona en uygun yardımın yapılabilmesi için de *hikmet* gereklidir. Yani ilim ve hikmet de rahmette dahildir, onun tecelli etmesinde bunlar da iki önemli esastırlar. Midenin ihtiyacını bilmek ilimdir, gıdaları onun hazmedebileceği şekilde yaratmak da ilim ve hikmeti birlikte gösterirler.

SORU: Böyle bir rahmetin, insanlardan küllî ve halis bir şükür, ciddî ve safî bir hürmet istemesi ne demektir? Bu mukabeleyi herkes yapabilir mi? Yoksa burada özel makam sahipleri mi kastedilmektedir?

İNSAN, sofrasındaki bir nimete, meselâ bir zeytine, bakkardan, onun bağlı olduğu ağacı, o ağacın takılı olduğu dünyayı, ona hizmet eden havayı, mevsimleri, Güneşi, gece ve gündüzü hatırlasa küllî bir şükür yapabilir. Öte yandan, o zeytinden faydalanabilmesi için vücudunda yaratılan bütün organları ve sistemleri birlikte düşünebilse bunların tümü için de Rabbine şükreder ve şükrünü bu manada da küllileştirebilir.

Şu var ki, insanların “zerreden ta şemse kadar” olan farklı dereceleri, yahut “bir hurma çekirdeğinden meyve

vermiş bir hurma ağacına kadar” olan mertebeleri, bu şükür ve hürmet için de geçerlidir. Zerre kadar şükür de vardır, Güneş kadar şükür de. Aynı şekilde, çekirdek mertebesinde kalmış şükür de vardır, gelişip, inkişaf edip ağaç olmuş şükür de.

Şükrün halis ve hürmetin safi olması “ihlası” taşımaları mânâsınadır; o nimetleri sadece Allah’tan bilmek, sebeplere tesir vermemek, şükrüne ve hürmetine esbabı karıştırmamak demektir. “O zahiri sebebe istersen dua et, çünkü o nimet onun eliyle sana gönderildi” ifadesinden hareket ederek, sebepleri rahmetin birer vasıtası bilmek ve onlara olduğundan fazla önem vermemek ihlasın gereğidir.

SORU: “Rahmetin vücudu Güneş kadar aşîkar” olduğu halde, ekser insanların bundan gafil olmaları nedendir?

“NİMETTEN in’ama geçsen Mün’imi bulursun” cümlesi sorunun cevabında hareket noktamız olabilir. İnsanoğlu akıl sayesinde kendisinin hizmetine verilen her şeyin faydalarını, hikmetlerini bilebiliyor. Bu noktada hayvandan ayrılıyor. Mesela, hayvan da nefes alır, ama havayı tanımaz, “ciğer nedir, kan nedir, kanın kirlenmesi ve temizlenmesi

nedir” bilmez. İnsan ise akli sayesinde bütün bunları bilir. Ancak bu noktada kalır da bir adım ötesine geçmezse, yani havanın kendisi için bir nimet olduğunu, bu nimetin kendi kendine var olmadığını ve bu özelliklerle tesadüfen donatılmadığını düşünmezse Mün’imi yani o nimeti ihsan eden Rabbini bulamaz.

Eşyanın bize olan faydaları Güneş gibi aşikârdır. Yine Güneş gibi aşikâr olan bir başka hakikat ise bu eşyanın bizi tanımadıkları, bilmedikleri, bize merhamet etmekten uzak olduklarıdır. İşte bu ikinci hakikati düşünmeyen, nimetleri ve ihsanları gaflet ile geçiştiren, sefahatle sarhoşlaşan, dünya menfaatlerinde boğulup ahireti unutan kimseler bu İlahî rahmeti göremiyorlar. İşte başta peygamberlerin, sonra onun varisi olan büyük âlimlerin vazifesi insanların nazarlarından perdeyi kaldırıp “eserde müessiri, nimette ihsanı, rahmette Rahim’i, hikmette hakimi, ilimde alimi” göstermek için çalışmaktır. Bizlerde kendi çapımızda bu görevi yapmaya özenmeyi ve çevremizdeki insanları gafletten kurtarmaya çalışmalıyız. Bu çok büyük bir görev ve yine çok büyük bir mazhariyettir.

SORU: Hatem, sikke, imza, mühür, turra arasında ne gibi farklar vardır?

ALLAH'IN her bir eseri O'nun varlığından, birliğinden, hikmetinden, rahmetinden haber verir. Her bir eser bir mühür gibidir ve üstünde bu mânâlar yazılıdır.

Osmanlı altınlarının bir yüzünde padişahın ismi (turra-tuğra), diğer yüzünde ise paranın basıldığı yerin ismi (sikke) yazılıdır. Üstad Hazretleri bu teşbihlerle, kâinatta-ki her bir eserde Cenab-ı Hakk'ın isimlerinin tecelli ettiğini, bu yönüyle her bir eserin bir turra (tuğra) olduğunu, öte yandan her bir eserin bu kâinat tezgâhında dokunması cihetiyle de İlahî bir "sikke" taşıdığını ders vermiş oluyor.

Turranın Allah'ın varlığıyla, sikkenin de Allah'ın birliğiyle daha fazla ilgisi olduğu söylenebilir.

Mühür ve imza da ayrı bir teşbihtir. Burada da her bir İlahî eser bir mektuba benzetilmiştir. Mektubun sonunda imza ve mühür bulunur. O imzayı gören, o mührü okuyan kişi mektubun kimden geldiğini hemen anlar. Aynı şekilde, bu âlemde yaratılan her bir mahlûk bir mühür, bir imza gibidir. Dağ bir mektup ise çiçek bir mühürdür. Ağaç bir mektup ise meyve bir mühür, bir imzadır. Gök-yüzü bir mektup ise her bir yıldız, bir mühür, bir imza gibidir.

Özet olarak, sikke ve turra tabirlerinde her bir eser bu kâinat darphanesinde basılmış bir altına benzetilmiştir. İmza ve mühür tabirlerinde ise her bir eser yazılı olduğu

sayfanın sonuna atılmış bir imza, yahut basılmış bir mühre benzetilmiştir.

Kâinat ağacının en son ve en cami meyvesi olan insan, bütün esmaya mazhar olması cihetiyle en mükemmel turrayı taşımaktadır. En son yazılması da kâinat mektubunun sonuna atılmış bir imza, bir mühür gibidir. Mühürden sonra artık bir şey yazılmaması, meyveden sonra ağaçta yeni bir şey teşekkül etmemesi gibi insandan sonra da ayrı bir canlı türünün yaratılmayacağına bir işaret de taşımaktadır.

SORU: “Nakş-ı azam olan insan” ifadesini nasıl anlamalıyız? Her insan bu anlamda nakş-ı azam tabiri içerisine girer mi?

OTUZ ÜÇÜNCÜ SÖZÜN “İnsan Penceresinde”, esmada bir ism-i azam olduğu gibi o esmanın nakışlarında da bir nakş-ı azam olduğu ifade ediliyor ve bu nakş-ı azamın insan olduğu belirtiliyor.

Bilindiği gibi ism-i azam bütün isimleri birlikte ifade etmektedir. Bütün âlemlerde tecelli eden bütün isimlerin insanda da tecelli etmiş olması cihetiyle insan “nakş-ı

azam” oluyor. Bu tecellileri Üstad Hazretleri üç grupta ele alıyor.

1- Zıddiyet itibariyle: Mesela, insan hadis (sonradan yaratılan) ve fani olmasıyla Allah’ın Kadîm (evveli olmayan) ve Bâki isimlerine ayna olur.

Veysel Karanî Hazretlerinin münacatında bu tecelli çok güzel dile getirilmiştir:

“Yâ İlâhenâ! Rabbimiz sensin! Çünkü biz abdiz. Nefsimizin terbiyesinden âciziz.

Hem sen Aziz’sin, izzet ve azamet sahibisin! Biz zilletimize bakıyoruz, üstümüzde bir izzet cilveleri var. Demek senin izzetinin âyinesiyiz.

Hem sensin Ganiyy-i Mutlak! Çünkü biz fakiriz. Fakrımızın eline yetişmediği bir gına veriliyor. Demek gani sensin, veren sensin.

Hem sen Hayy-ı Bâki’sin! Çünkü biz ölüyoruz. Ölmemizde ve dirilmemizde, bir daimî hayat verici cilvesini görüyoruz.

Hem sen Bâki’sin! Çünkü biz, fena ve zevalimizde senin devam ve bekanı görüyoruz..... (Mektubat)

2- İnsanda numuneleri yaratılmış bulunan sıfatlarla İlâhi sıfatlara ayna olmak: İnsan cüzi ilmiyle, kudretiyle, görmesiyle, işitmesiyle,..., Allah’ın *Alim, Kadir, Basir, Semi*’,..., isimlerine ayna olur.

3- İnsan, bir eser olarak üstünde tecelli erden esma-ya ayna olur. Şekliyle *Musavvir* ismine, hayatıyla *Hay* ve *Muhyi* isimlerine ayna olması gibi.

Şunu da ifade edelim: “Bir şey mutlak zikredilince kemaline masruftur.” Yani, o şeyin en mükemmel derecesi anlaşılır. Bu kaideye göre, insan denilince de insan-ı ek-mel olan Resulullah Efendimiz (asm.) hatıra gelir. Nakş-ı azam hakikati en ileri derecesiyle onda kendini gösterir.

SORU: “Ey insan, eğer insan isen bismillahirrahmanirrahim de!” cümlesinde neden sadece Müslümanlara değil de bütün insanlara hitap edilmiş? Zira besmeleyi Müslümanlar söylerler.

BU HİTAP hem bize hem de bütün insanlık âleminedir.

Üstad'ımız, İslamiyet için “insaniyet-i Kübra” ifadesini kullanıyor. Biz mümin bir insan olarak, bütün kâinatta, yeryüzündeki bütün canlı türlerinde ve kendi ruh âlemimizdeki İlahî terbiyeleri düşünmeli, bütün bunların Allah'ın rahmetiyle gerçekleştiğinin şuurunda olarak, Allah namına hareket etmeli, bütün işlerimizi O'nun rızası

dairesinde yapmaya çalışmalıyız. Böyle yaparsak her halimizde besmelenin mânâsını okumuş oluruz. Ayrıca işlerimize besmele çekerek başlamamız da bir sünnettir ve ibadettir.

Cümlelerin diğer insanlara hitap ciheti ise şöyle anlaşılabilir: İnsanı diğer canlı türlerinden ayıran en önemli özelliği aklıdır. O halde bu hitabı, “Ey insan, aklını yerinde kullan. Bu kâinatı var eden, dünyayı sana bir hane yapan ve seni her biri cihan değerinde maddi ve manevi cihazlarla donatan Rabbini tanı. O’na kulluk et. Nefsinin değil O’nun namına hareket et” şeklinde değerlendirebiliriz.

SORU: Bugün türlerin sayısı milyonu geçmiş bulunuyor. Üstad ise, 400 bin muhtelif taifeden söz ediyor. Bu meseleyi nasıl anlamamız lazım?

NUR KÜLLİYATI bir Fen kitabı değildir. Fenlerden bahsetmesi, Kâinat kitabındaki hikmetleri, mânâları Allah namına okutmak içindir. Yani, Fennî meseleleri davasına delil olarak kullanır. Bu bilgilerden Fen namına de-

ğil, Allah'ın ilmine, hikmetine ayna olmaları yönüyle söz eder. Hakikat bu olunca "dört yüz bin" ifadesiyle türlerin gerçek sayısı değil, çokluğu nazara verilmekte, bu kadar tür canlıyı bütün organları, hissiyatı, silahları, erzaklarıyla, talim ve terhisleriyle en güzel şekle tedbir ve idare eden İlahi kudret ve hikmete dikkat çekilmektedir. Sayının şöyle veya böyle olması sonucu değiştirmez.

Tefsirlerde geçen Fennî bilgilere itiraz edenlere Üstad şu kaide ile cevap veriyor. Aynı cevap bu soru için de geçerlidir.

"Kavaid-i mukarrerendedir ki: "Mânâ-yı harfî, kasdî hükümlere mahkûm-u aleyh olamaz. Ve o mânâ-yı harfinin inceliklerine tedkikat yapılamaz. Fakat mânâ-yı ismî, sadık, kâzib her hükme mahal olur." Bu sırra binaendir ki mânâ-yı ismî ile kâinata bakan felasifenin kitablarında kâinata ait hükümler, nefs-ül emirde örümceğin nescinden zaîf ise de, zahire göre daha muhkem görünüyor." — Mesnevî-i Nuriye

Meselâ, "Dünyamızdan yüz bin kat büyük olan Güneşi bize lamba yapan, Güneşle gözümün arasındaki o harika ve ince münasebeti kuran, böylece bize görme nimetini ihsan eden Rabbimize ne kadar şükretsek azdır" diyen kişi Güneşten mânâ-yı harfiyle yani Allah namına,

O'nun bize bir ihsanı olarak söz etmiş olur.

Buna karşı biri kalkıp diyemez ki, “Bizim şükür etmemiz gerekmez, çünkü Güneş dünyadan yüz bin kat değil, bir milyon üç yüz bin kat büyüktür.”

Bu sözün ne kadar mânâsız olduğu anlaşılır ve sahibi en azından ayıplanır.

Ama bir ilmî kongrede bir Astronomi âlimi kalkıp Güneşin dünyadan “yüz bin kat büyük olduğunu” söylese hemen itiraza uğrar. Çünkü onun Güneşten söz etmesi mânâ-yı ismiyledir. Hükmü isabetli değilse yanlış konuşmuş olur.

SORU: İnsanın sima-i mânevisinden maksat nedir, biraz açar mısınız?

İNSANIN maddî siması, göz, kulak, ağız, burun gibi organlardan meydana geldiği gibi, insan ruhu da akıl, kalp, hafıza, hayal, hissiyat sahibidir. Bunların harika bir şekilde bir araya gelmeleriyle manevî bir sima ortaya çıkar. Bu sima için bir başka risalede “Terkib içinde besatet” ten söz edilir. Besatet, terkip olmamak demektir. Yani, insan ruhu bu saydıklarımızdan meydana gelmekle birlikte, insan simasında olduğu gibi, bunları birbirinden ayrı düşünemi-

yoruz; hepsi bir tek şeydir. Bu varlığın da kendine has bir siması vardır.

Bunun en güzel örneği melekler âlemidir. Bu nurdan varlıkları görebilsek Cebrail ile Azrail'i yahut Mikail'i (as.) birbirinden ayırt edebiliriz. Her birinin ayrı bir manevî siması vardır. Her bir ruhun da cesetten çıktıktan sonraki hali bunun gibidir: her ruh kendisini diğer ruh-lardan ayırt eden manevî ve müstakil bir sima sahibidir.

Üstad'ın burada nazara verdiği temel mesaj, insanın manevî yapısının cennet ve cehenneme aday olacak şekilde takdir edildiği ve bu yapının Rahîm ismine baktığıdır.

SORU:Rahmetin arşına çıkmak için, bes-melenin bir miraç hükmünde olmasını nasıl anlamalıyız?

ARŞ bütün varlık âlemini kuşatmıştır. Rahmetin arşına çıkmak, İlahi rahmeti en azami tecellileriyle düşünmek demektir. Bunun yolu ise, her işimizi Allah adıyla, Allah için ve O'nun rızası dairesinde yapmamızdır.

Miraç benzetmesiyle şöyle bir mânâyâ da kapı açılmış oluyor:

Besmelede geçen isimler, “Allah, Rahman ve Rahim”dir. Bu sıraya göre, Allah’a vasıl olmak için önce Rahîm ismine nazar etmek gerekiyor. İnsan, İlahî bir rahmet olarak bu isme mazhar olduğunu düşünmeli, kendi varlığında tecelli eden rahmet nişanlarını hayretle ve şükürle nazara almalı, saçından tırnağına, gözünden kulağına, aklından hafızasına kadar bütün maddî ve manevî cihazlarının onun için ne büyük bir rahmet, ne sonsuz bir ihsan olduğunu ibretle temaşa etmelidir.

Daha sonra, Rahmân isminin tecellilerine dalmalı, yeryüzü sofrasında ona ikram edilen sayısız nimetlerin ve yeryüzü kışlasında onun emrine verilen bütün hayvanat ve nebatat ordularının kendisi için ne kadar büyük bir rahmet olduğunu hatırlamalıdır.

Üçüncü olarak, atmosferden, yıldızlara, aylardan güneşlere kadar bütün kâinatı istila eden İlahî rahmeti seyretmekle, Allah Resulünün (asm.) miraçta rüyete mazhar olması gibi, o da bu tefekkür yolculuğuyla Allah’ın bütün bu rahmet tecellilerinden feyiz almaya çalışmalıdır.

SORU: “İyyake na’büdü ve iyyake nestain”de; “biz yalnız sana ibadet ederiz ve ancak senden yardım dileriz.” ifadesinde neden çoğul kipi kullanılmıştır?

BU KONUDA Risalelerde müstakıl bir bahis vardır.

İnsan tek başına da namaz kılsa, “na’büdü, nestein” (ibadet ederiz, yardım dileriz) derken bütün müminleri kastedebilir. Ayrıca, kâinattaki canlı-cansız her varlık kendisine verilen görevi eksiksiz yerine getirmekle Allah’a ibadet etmektedir. İnsan bunları da hayalen nazara alıp o mahlûkat kabileleri namına “na’büdü, nestein” diyebilir.

Bir de, insanın her bir organı, her bir duygusu ve hissi de kâinattaki diğer varlıklar gibi kendi görevini yerine getirmekle bir ibadet halindedir. Nitekim Üstad’ımız bir başka risalesinde “İnsanın bir ferdinde bir cemaat-ı mükellefin bulunur” demekle bu organlar ve duygular cemaatine işaret etmiştir. İnsan bütün bunları da niyet ederek “Biz ancak sana ibadet eder ve ancak senden yardım dileriz,” diyebilir.

SORU: Hitab-ı iyyakena'büdü demekle, her-
kese kâfi gelmeyen; kesret-i mahlûkattaki va-
hidiyet tecellisini nasıl anlamalıyız?

İLAHÎ sıfatların tasarrufu altında bulunan sonsuz mah-
lukatı ne bilmemiz mümkündür ne de hayal etmemiz.
Genlerden, atomlardan, arşa, lehv-i mahfuza, melek-
ler alemine, henüz ışığı dünyamıza ulaşmamış yıldızla-
ra kadar bütün bu varlıklar Allah'a ibadet halindedirler,
Onun emri dairesinde hareket eder, vazife görürler. Bütün bunları tasavvur etmek ve bunların tamamı namına "iyyakena'büdü" demek çok zor ve ancak kâmil insanlara mahsustur. Bunun yapabilmek için, Üstad'ımızın ifade-
siyle: "küre-i arz vüsatında bir kalp lazımdır."

Allah isminden hareket edildiğinde bu kadar büyük bir daire karşımıza çıkar. Rahman isminde ise yeryüzünde kendilerine verilen ibadet görevlerini yerine getiren bütün canlı türleri namına böyle demek biraz daha kolaydır. Kendi vücudumuzdaki bütün hücreler, bütün organlar, ruh dünyamızdaki bütün duygular namına böyle dememiz, yahut birlikte namaz kıldığımız cemaati düşünerek böyle söylememiz ise en kolayıdır. Bu da vahidiyet içinde bir ehadiyet tecellisidir.

SORU: Hatem-i Rahmaniyyetin içerisinde gösterilen sikke-i ehadiyete birkaç örnek verilebilir mi?

Rahmân'ın Razzâk mânâsında olduğunu düşünürsek, rızka muhtaç her canlıda Cenab-ı Hakk'ın pek çok isimleri tecelli etmektedir. O canlı böylece ehadiyete bir ayna olmakta, bir sikke-i ehadiyet taşımaktadır. Mesela, o canlı, hayatıyla *Hay* ve *Muhyi* isimlerine, yaratılmasıyla *Hâlık* ismine, bütün organlarının hikmetle yaratılmasıyla Hakîm ismine, şekliyle *Musavvir*, güzelliğiyle *Müzeyyin* isimlerine ayna olmaktadır. Böylece Güneşin aynadaki tecellisinin onun pek çok sıfatlarını ve bir nevi cilve-i zâtını göstermesi gibi, o canlı da bu isim ve sıfatlara ayna olmakla o sıfatların sahibinin zâtının da birliğine ayna olmaktadır. Zaten ehadiyetin manası da budur.

SORU: Herkes her mertebede iyyakena'büdü ve iyyakenestain diyebilir mi?

HER VİCDAN Allah'tan başka hiçbir şeyin ibadete la-

yık olmadığını, kör ve sağır esbabın onu bilemeyeceğini, duasını ve niyazını işitmeyeceğini bilir. Bu biliş, o vicdanın bir nevi “iyyakena’büdü ve iyyakenestain” demesidir. Şu var ki, sebeplere tesir vermeme, ancak Allah’a tevekkül etme hususunda insanlar birbirinden çok farklıdır. Bu konuda insanlar arasında “zerreden şemse kadar” mertebeler vardır.

SORU: Kur-an’ı Kerim’in; en dakik bir cüziden bahsetmesinin sebebi, zahir bir surette hatem-i ehadiyetin herkes tarafından görülmesidir. Hakikaten herkes her cüzide bu hatemi okuyabilme özelliğine sahip midir?

EHAD, Allah’ın zâtının birliğini ifade eder. Bütün kâinatı bir saray gibi seyredabilenler o sarayın tümünün bir sultanın mülkü olduğunu rahatlıkla anlar, bazı bölmeleri yahut odaları başkalarına isnat etme hatasına düşmezler. Bu birlik mührü, cüzilerde daha net ve daha rahat olarak okunmaktadır. Şöyle ki, insan bütün galaksiler arasındaki harika ilgiyi okumakta güçlük çekebilir. Ama, meselâ, bir çiçeğin yaprakları arasındaki ahengi, hepsinin bir sapa

bağlı olduğunu, bunlardan bir kısmını başka zatlara isnat etmenin aklen mümkün olmadığını çok iyi bilir.

İnsan da yüz trilyon kadar hücreden meydana geldiği halde, bunların tümü bir tek canlı olarak karşımıza çıkar. Bu insanın gözünü başka, kulağını başka ilahlara, sağ ayağını başka sol ayağını daha başka bir ilaha isnat etme hatasına kimse düşmez. Çünkü, bu “yüz trilyon hücre” artık tek bir insandır. O kesret âlemi burada vahdete ermişlerdir ve milyarlarla değil “bir” ile ifade edilirler.

Aynı mana semada da geçerlidir. Bütün yıldızlar bir sema teşkil ederler. Trilyonları çok aşkın yıldız kümeleri artık filan galaksi diye adlandırılır, kesret içinde vahdete ererler.

SORU: Sikke-i ehadiyete nazarları çevirmek ve kalpleri celp etmek için o sikke-i ehadiyet içerisinde rahmet sikkesini ve rahimiyet hatemini koymuştur. Cümlesinden neler anlamalıyız?

BİR HADİS-İ ŞERİFTE, “İnsan ihsanın kuludur” buyrulur.

İnsan eşyayı tefekkür ederken onlardan gördüğü fayda çoğu zaman öncelik kazanır. Bunun içindir ki, bedenimizde görev yapan bütün organlardan, kâinatta bize hizmet eden bütün sistemlere kadar her şeyde bizim için bir rahmet, bir ihsan vardır. İnsan bu faydaları, bu rahmet tecellilerini düşünmekle Rabbine daha fazla teveccüh eder. Onun içindir ki besmelede bin bir isim içinde rahmet ifade eden iki isim yer alır ve insan da bir işe besmele ile başlarken o işin sonunda Allah'ın rahmetiyle doğacak faydalı sonuçlara kalben nazar eder.

Biz Güneş'in ve Ay'ın yaratılış hikmetlerini rahatlıkla anlasak bile, falan galaksinin filan yıldızında bu hikmeti aynı netlikte okuyamayız. Kâinatın bir küçük misali olan kendi varlığımıza baktığımızda, saçımızdan tırnağımıza kadar her şeyde tecelli eden İlahî hikmeti daha net olarak okuyabiliriz. Bu rahat okumada "rahmet sikkesi"nin, yani o şeyin bizim için bir ihsan, bir lütuf olmasını idrak etmenin büyük önemi vardır.

Gözün görmesi bir rahmet olduğu gibi elin tutması da ayrı bir rahmettir. Bir şeyi gözümüzle görüp elimizle tuttuğumuzda bu iki rahmet eserine bir üçüncüsü eklenir. Böylece gözle el arasında bir işbirliği gerçekleşmiş, ikisi aynı işe teveccüh etmişler ve sonuca ulaşmışlardır. Artık gözle eli başka ilahlara isnat etme sapıklığı çok ötelerde

kalmıştır. Göz kimin eseri ise el de onun eseridir.

Aynı mânâ kâinatta da görülür. Güneşle denizler buharlaşır, rüzgârla taşınır ve uzak beldelerdeki bitkilerin imdadına yetişilir. O halde Güneş kimin ise rüzgâr da onundur. Burada da sikke-i rahmet okunmaktadır, ama birincisi daha nettir. Aynı mânâ kâinatın tümünde de vardır, ama okumak için külli nazarlar gerekir. Herkes bunu tam başaramayacağı, her varlıktaki rahmet mührünü okuyamayacağı içindir ki, Cenâb-ı Hak, birliğinin mührünü tüm kâinata vurduğu gibi her bir cüziye de vurmuştur.

Rahmet sikkesi bütün canlılar âleminde bulunmakla birlikte, insanda ayrıca bir de “rahimiyet hatemi” söz konusudur. İnsan bütün bu rahmet tecellilerini idrak edecek, ölçüp biçecek, Güneşle göz, gıdayla mide, havayla ciğer arasındaki yakın ilgiyi kavrayacak bir kabiliyette yaratılmıştır. Bu üstün yaratılışı da onun için ayrı bir rahmettir.

Besmelenin birinci sırrında Rahîm isminin insanın sima-i mânevisinde tecelli ettiği nazara veriliyor. İnsanın aklı, hafızası, bütün hissiyatı onun için ayrı birer rahmettirler. Bu hislerin tümü bir ruha bağlıdır. Onları birbirinden ayırmak, ayrı ilahlara isnat etmek mümkün olmadığı gibi, o ruhun hanesi olan bedende de aynı rahmetin tecelli ettiğini ve o bedeni kuşatan kâinatta da bu rahmetin tecelliye devam ettiğini görüyoruz. Ancak bu üçüncünün

daha açık bir şekilde okunması için, ilk iki tecelliyi düşünmek ve ondan üçüncüye intikal etmek daha kısa ve daha sağlam bir yoldur.

SORU: İyyakena'büdü ve iyyakenestain' deki hakiki hitaptan maksat nedir? Bu hitabın hakikisi olduğu gibi, surisi de olabilir mi?

İNSAN sebeplere ne ölçüde minnettar olursa “iyyakena'büdü” hitabının hakikatinden o kadar uzaklaşır. Aynı şekilde sebeplerden ne ölçüde fayda umar, medet beklerse “iyyakenestein” hitabındaki mânâdan yine o kadar uzak kalır. Üstat Hazretleri, riya için “şirk-i hafi” yani “gizli şirk” tabirini kullanıyor. Hiçbir mümin Allah'tan başkasına ibadet etmez, ama kullara riya etmek onların teveccühüne can atmak, onlara hoş görünmeye çalışmak, insanı rıza çizgisinden belli bir ölçüde saptırır ve “iyyakena'büdü” hitabındaki hakikate yine bir manada ters düşer.

Öte yandan, insanların zerreden şemse kadar dereceleri olduğu gibi, bu hitabın da yine o kadar dereceleri vardır. Bu hitabı hakkıyla yapanlar başta peygamberler ve onların varisleri olan âlimler ve mürşitlerdir. Bu ayetleri,

mânâlarını hiç düşünmeden okuyan, günlük hayatına onların mânâsını tam aksettiremeyen müminlerin namazları da sahih olmakla birlikte, namazın hakikatine göre çok suri kalır. Sanki, aralarında mecazla hakikat kadar fark kendini gösterir.

SORU: Bismelenin, Fatiha'nın fihristesi ve Kur'an'ın mücmel bir hülasası olması, ne demektir? Bu hülasalığın; kesret içinde tecelli eden ehadiyet hakikati ile münasebeti var mıdır? Var ise nasıldır?

KUR'AN-I KERİM'DE ele alınan konular özet olarak Fatiha Suresi'nde de vardır. Onda birer çekirdek halinde verilen derslerin tafsilatlı şekli Kur'an-ı Kerim'dir.

Şöyle düşünebilir:

Kur'an, Allah'ın isimlerinden, sıfatlarından bahsetmekte ve Allah'ı insanlara böylece tanıtmakta, onlara marifet dersi vermektedir.

Fatiha'da geçen, *Allah, Rabbülâlemîn, Rahman, Rahim* isimleri bütün bu isim ve sıfatlara bir numunedir.

Kur'an'da ahiretle ilgili çok sayıda ayet vardır. *Maliki-*

yevmiddin ayeti, bütün bu ayetlerin hülasası gibidir.

Kur'an'da, ibadete, ahlâka, muamelata, ahkama dair bütün ayetlere “*ıyyakena'büdü*” ayetiyle işaret edilmektedir.

Kur'anda geçen bütün dua ve iltica ayetleri de “*ıyyakenestein*” ayetinde dahildir.

Sırat-ı müstakimin, bir başka ayette belirtildiği gibi “nebilerin, sıddıkların, şüheda ve salihlerin yolu” olduğu nazar alındığında, bütün peygamber kıssalarının ve salih kimselere dair bahislerin de Fatiha'da mücmel olarak bulunduğu anlaşılır. Bunların tamamı Allah'ın kendilerine in'am ettiği, ihsan ettiği (enamte aleyhim) bahtiyar insanlardır.

Fıravun'dan, Karun'dan Ebu Leheb'e kadar, Allah'ın gazabına uğrayan, doğru yoldan sapan kimselere gelince bunların hepsi “*mağdup ve dallin*” güruhundandırılar ve Fatiha'nın son kısmı bunların kıssalarının bir hülasasına gibidir.

Besmelenin Fatiha'nın hülasası olmasını şöyle anlamak mümkündür: Kur'an-ı Kerim, Allah'tan, bu dünyadan ve ahiretten bahsetmektedir. Besmele ise bütün bunların çekirdeği gibidir. O da Allah'ın ismiyle başlar, Rahman ismiyle dünyaya, Rahim ismiyle ise ahirete işaret eder.

SORU: Bir kısım ehli tarikatın “Muhakkak ki, Allah insanı rahman suretinde yaratmıştır” hadis-i şerifini, akaid-i imaniyeye münasip düşmeyen tarzdaki tefsirleri nasıldır?

BEDİÜZZAMAN, bu meseleyi açıklarken, Cenab-ı Hak hakkında suretin muhal olduğunu beyan etmekle o gibi kimselerin yanlış telakkilerine de işaret etmiş oluyor. Nur’un meşrebi, batıl şeyleri tasvir etmemek ve zihinleri bulandırmamak olduğundan bu konuda fazla izahta bulunmuyor. Biz de aynı düstur üzere hareket etmeye mecburuz. Yine Üstad’ın bu “suret” kelimesi hakkında koyduğu çok önemli bir kayıt var: “sima-ı manevî” kaydı. Ruhun haricî vücudu olduğuna göre kendine has bir “manevi siması” da vardır.

Şöyle düşünelim: İnsanın bir siması olduğu gibi, mesela, Hz. Cebrail’in de bir siması vardır. Yani o, ruhlar âleminde bu sima ile Hz. Mikail’den, Azrail’den,.. ayrılır. İnsanın da ruhu bedeninden çıktıktan sonra Üstad’ın ifadesiyle “bütün bütün çıplak kalmaz.” Bir manevi gıلاف

giyer. O gılafa bürünmüş ruhun da bir siması vardır. O sima ile diğer ruhlardan ayrılır. Ancak, ruh da beden gibi mahlûk olduğu ve Allah hiçbir mahlûkuna ne zatında, ne sıfatlarında benzemeyeceği için bu manevî simaya da suret-i Rahman olarak bakmak hatadan salim olmayacaktır. En güzeli, Üstad'ın takip ettiği yoldur. Yani, insana bakıldığı zaman “İlahi rahmet” çok açık olarak okunur. O, sanki “rahman suretinde” yaratılmıştır.

Burada önemli bir kayda da temas etmek gerekiyor. Hadiste, “Allah insanı ‘haşa!’ kendi sureti üzere yarattı” denilmiyor da “rahman sureti üzere yarattı” buyruluyor. Ama bazıları bu hadisi düşünürken *rahman* kelimesini adeta unutuyorlar. Bu da önemli bir yanlışla yol açıyor.

SORU: İnsan simasında, küre-i arz simasında ve kâinat simasında; niçin diğer isimler değil de hep ism-i Rahmanın tezahürü nazara veriliyor. Niçin diğer mahlukata göre insan, ism-i Rahmanı tamamıyla gösterir bir mahiyettedir? Vahdet-ül vücudun, mutedil kısmının, “la mevcude illa hu” demesiyle, insanın **sima-i manevisinin münasebetini nasıl anlamahyız?**

ADEMDE, yani yoklukta kalmayıp vücuda gelmek, varlık sahasında boy göstermek bütün mahlûkatta görülen bir rahmet tecellisidir. Güneşler, yıldızlar, elementler ve daha nice varlıklar bir rahmet eseri olarak yokluktan kurtulmuşlardır. Ancak varlık mertebeleri çok muhtelifdir. En ileri mertebeyi Üstad'ımız "vücudun hadsiz mertebelerinden en yükseği *müslim* sıfatıyla insan suretine getirmiştir." şeklinde ortaya koyar. Demek ki, var olmak, canlı olmak, insan olmak ve müslüman olmak ayrı birer rahmet eseri olmakla birlikte, bunların en ileri mertebesi Müslüman olan insanda kendini gösterir. İnsan, akıl nimetiyle ve hidayet güneşiyle öyle bir rahmete mazhar olur ki, o rahmet sadece bu dünyaya münhasır kalmaz, cennette ebediyen devam eder.

Rahman isminin öncelikle zirkedilmesi bu tecellinin apaçık olarak insanda kendini okutturmasındandır. İnsanın mahiyet aynasındaki, yani aklında, kalbinde, hafızasında, his dünyasında kendini gösteren rahmet tecellileri *Rahim* ismine bakar ve bir derece perdelidir, ancak tefekürle hatırlanır. *Rahman* isminin tecellileri perdesizdir ve en ileri mertebesiyle insanda kendini gösterir. Saçımız bizim için rahmet olduğu gibi kaşımız da rahmettir. Gözümüz ve kulağımız gibi elimiz ve ayağımız da bize büyük birer İlâhî lütufturlar. Solunum ve sindirim sistemi-

mizden, sinirlerimize, damarlarımıza varıncaya kadar her şey bize rahmeti hatırlatır. İnsana bu nazarla yani rahmet nazarıyla baktığımızda onda rahmeti göstermeyen hiçbir şey göremeyiz. Üstad'ın “yağmur” için kullandığı ifadeyi insan için de kullanabilir ve deriz ki, “sanki rahmet teces-süm etmiş de insan olmuş.” İşte, insan bedeni tepeden tırnağa, rahmaniyeti en ileri seviyede gösterdiği gibi beden hanesinde görev yapan ruhta da bu mânâ çok daha ileri manada hakimdir.

İnsanın maddî siması olduğu gibi ruhun da manevî bir siması vardır. İnsan siması göz, kulak, ağız burun gibi organların bir araya gelmesiyle teşekkül ettiği gibi, insan ruhu da akıl, hayal, hafıza, kudret, irade, vicdan, sevgi, korku gibi nice sıfatları ve duyguları taşıyan bir varlığa sahiptir. Ruhun, “vücut-u harici giymiş bir kanun” olduğu düşünülürse o harici vücudun bir de manevî siması, görüntüsü olacaktır. İşte o ruhun her özelliği insan için ayrı bir rahmettir. İnsanın “rahman suretinde” yaratıldığını ifade eden hadis-i şerifi müfrit olmayan bir kısım vahdetül-vücutçular, “insanda rahmetten başka bir şey görülmüyor” mânâsında kabul etmişlerdir.

Bu meşrebin müfrit mensupları “Hakiki hakaik-i eşya esma-i İlahiyedir” gerçeğini, istiğrak haliyle, yanlış uygulamışlar ve eşyayı “tecelli” olarak değil, esma ve sıfatın

kendileri olarak görme hatasına düşmüşlerdir. Bu konuda şu meşhur misali verirler: Buhar, su ve buz aynı şeydir. Esas olan buhardır. Onun biraz soğuyup katılaşmasıyla su, daha da soğuması ve katılaşması sonunda buz meydana gelir. Bu anlayışla mahlûkatı ilahî isim ve sıfatların başka şekillerde kendini göstermesi olarak kabul ederler. Bunun sonucu olarak da “O’ndan başka mevcut yoktur” diyerek bütün varlık âlemini inkâr yoluna giderler.

SORU: Zat, şuunat, sıfat, esma ve efal-i ilahiye hakkında biraz bilgi verir misiniz?

ÇOKCA sorulan bu konu hakkında, *Esma-i Hüsnâ* isimli kitabımızın *giriş* bölümünde gerekli izah yapılmıştır. O bölümü aynen aktarmakla yetineceğim.

Allah’ın Zâtı

Allah’ın zâtı, idrak edilemeyecek kadar yücedir. Zira akıl ve idrak O’nun insana bir hediyesidir ve mahluk olan bu sermaye ile Allah’ın varlığı bilinebilir, ama zâtının hakikati idrak edilemez.

Mahlûk olan şey mutlaka sınırlıdır. Bir başlangıcı oldu-

ğu gibi bir nihayeti de vardır. Meselâ, göz mahlûk olduğu gibi görme sıfatı da mahlûktur ve her ikisi de sınırlıdır. İnsan, bütün cisimleri göremediği gibi, kâinatta faaliyet gösteren kuvvetleri, bedenlerde vazife gören ruhları, bu âlemi dolduran melekler dünyasını da göremez. Göz gibi akıl da bir mahluktur. Allah'ın sıfatları ise sonsuz. Sınırlı olan, sonsuzu ihata edemez, kavrayamaz.

“Hakikat-ı mutlaka, mukayyed enzâr ile ihata edilmez.”

— Sözlər

Mutlak, kayıt altına alınamayan, kendisine bir sınır biçilemeyen demektir. ‘Enzar’, ‘nazar’ın çoğuludur, nazar ise, çoğu zaman, akıl mânâsına kullanılmaktadır. Allah'ın bütün sıfatları mutlakdır, sonsuzdur. Bu sıfatların kayıtlı ve mahluk olan akılla, hakkıyla, idrak edilemeyeceğini her müstakim akıl, şüphesiz, kabul eder. Sıfatı hakkıyla idrak edilemeyen, zâtının da mahiyetiyle bilinmeyeceği çok açıktır.

Hız. Ebubekir Efendimiz'in(r.a.) bu mânâyı ders veren çok ibretli bir sözü vardır.

“Allah'ın zâtının idrak edilemeyeceğini bilmek gerçek idraktır. O'nun zâtı üzerinde düşünmek ise işraktır (gizli şıktır)”

Allah'ın zâtı hakkında ne düşünülse, bu düşünce aklın bir mahsulü olacaktır. Akıl mahlûk olduğu gibi, düşündüğü şey de mahlûk olur. Bu mahlûku Hâlık kabul etmek ise gizli şirk demektir.

O'nun zâtının kutsî mahiyetini ancak kendisi bilir.

Allah, bizleri imana, marifete, muhabbete götürecektir. pek çok duygularla, latîfelerle donatmış. Bu yaratılışımız sayesinde pek çok hakikatlere muhatap olabiliyoruz. Bunlardan birisi de, Allah'ın zâtının bilinmezliği. Zira, henüz bedenimizde tasarruf eden ruhumuzun mahiyetini bilmekten aciziz.

İmam Gazâlî Hazretleri'nin enteresan bir açıklaması var: "Allah, insanlar için noksanlık sayılan sıfatlardan münezzehe olduğu gibi, kemâl sayılan sıfatlardan da münezzehtir."

'Mükemmel', 'üstün', 'noksansız' kelimeleri telaffuz edildiğinde, insanın aklında canlanan mânâlar mahluklardır ve Allah'ın kutsî kemâli, bunlarla anlaşılabilecek bir kemâl olmaktan münezzehtir.

Bu güzel tespit üzerinde düşünürken, insanın ruhu ile bedeni arasındaki mahiyet farklılığı hatırıma geldi. Hayal âlemimde, beden bütünü organlarına şuurla verdim ve kendilerine, 'kemâl' denilince ne anladıklarını sordum. Göze göre kemâl, miyop ve hipermetrop olma gibi kusurlardan

uzak bir görme, ayak için kemâl, topal olma kusurundan azade bir yürüyüş, ciğere göre kemâl, bütün arızalardan uzak bir solunum sistemi idi. Örnekler çoğaltılabilir. Ve bunların hiçbirisi ruhun kemâlini anlamakta ölçü olamazlar. Ruhun, ‘iman, marifet, ilim, ahlâk’ gibi esaslara bina edilen kemâli, organların kemâliyle anlaşılmaz. Ve ruh, organların kendilerince üstün gördükleri her türlü kemâlden münezzehtir.

İkisi de mahlûk oldukları halde, bedendeki kemâl, ruhun kemâlini anlamakta nasıl ölçü olamıyorsa, elbette mahluk olan aklın anladığı ve yine bir başka mahluk olan hayalin tasvir ettiği bir kemâl ile Allah’ın mukaddes kemâlinin bir ilgisi olamaz. İşte İmam Gazâlî Hazretleri o hikmetli sözüyle bize bu ulvî dersi vermiş oluyor.

Şuunât-ı İlâhiye

Şuunât, şe’nin çoğuludur. Şe’n için ‘hal, kabiliyet, istidat’ gibi mânâlar veriliyorsa da bunları ilâhî hakikatlere aynen uygulamak, insanı yanlış düşüncelere ve bâtıl hayallere götürebilir.

Nur Külliyyatı’nda, şuunât konusunda iki önemli açıklama görüyoruz.

Birisi: Hâlikîyet, hâkimîyet, mâlikîyet... için şuunât denilmiştir. Yani, Allah, hâlikîyet, mâlikîyet, rububîyet, rahî-

miyet, rahmâniyet sahibi bir zâttır. Bütün bunlar Allah'ın şuunâtındandır.

Hâlikiyeti misal olarak şöyle söyleyebiliriz:

Halk (yaratmak) bir fiildir. Hâlık (yaratıcı) isimdir. Hâlikiyet (yaratıcılık) ise şe'ndir.

"Allah vardı ve hiçbir şey yoktu," kudsî hadisini düşünelim. Henüz hiçbir mahluk yokken, yine Allah'ın Hâlikiyeti, yani yaratıcılık vasfı var idi. Ama *Hâlık* ismi, ancak mahlukatın yaratılmasıyla tecelli etmiş oldu.

Kâinat yaratılmadan da Allah bütün esmâya sahipti. Yani *Rezzâk*'tı, *Muhyî* idi, *Mümît* idi. Ama bu isimlerini kâinatı yaratmakla tecelli ettirdi. Meselâ, *Rezzak* ismini düşünelim:

Cenâb-ı Hak, daha sonra yaratacağı hayvanlara rızık olmak üzere bitkileri yarattı, sonra bu rızka muhtaç mahlukları yarattı ve bu ikincilerin, birincilerle beslenmelerinde *Rezzak* ismi tecelli etmiş oldu. Sadece bitkileri yaratırdı da hayvanları yaratmasaydı, o ilk yaratılanlara rızık denilmezdi. Onlarda *Hâlık*, *Mâlik*, *Musavvir* gibi isimler yine tecelli ederdi ama *Rezzak* ismi tecelli etmezdi. Nitekim dünyamız böyle bir devir yaşadı. Bitkiler yeryüzünü kaplamıştı ama ortada bunları yiyecek hayvanlar yoktu. İşte o devirdeki bitkiler rızık değildiler, sadece ilâhî birer eser idiler.

Nur Risalelerinde, şuunâtla ilgili diğer önemli bilgi, ‘lezzet-i mukaddese, sürur-u münezzeh’ gibi ifadelerle dikkatimize sunulur. Bu ince ve derin hakikatleri, insan aklına bir derece yaklaştırmak için de bir misal verilir: Bir sultanın bütün muhtaç ve fakir raiyetini bir gemiye bindirdiği ve onları o gemide seyahat ettirerek her türlü ihtiyaçlarını gördüğü, yedirdiği, içirdiği anlatılır. Ve o sultanın, o muhtaç raiyetinin sevinmelerinden de bir haz duyduğu ifade edilir. Ve Allah’ın bütün canlıları bu dünya gemisinde yedirip içirmekten ve her türlü ihtiyaçlarını görmekten kendine has ve mahlukatın her türlü lezzet telakkilerinden münezzeh bir ‘lezzet-i mukaddese’ olduğu nazara verilir. İşte bu lezzet-i mukaddese ilâhî şuunâttandır.

“Allah muhsinleri sever.” (Bakara sûresi, 195) “Allah kâfirleri sevmez.” (Âli İmran sûresi, 32) “Allah zalimleri sevmez.” (Âli İmran sûresi, 57) gibi âyet-i kerîmeler de bize bu ilâhî şuunâtı ders verirler.

Sıfat-ı ilâhiye:

Cenâb-ı Hakk’ın zâtı gibi mukaddes sıfatları da kemâliyle idrak edilemez; ama o sıfatların varlıkları ve sonsuz oldukları bilinebilir.

Allah’ın zatî sıfatları şunlardır: ‘Hayat, ilim, irade,

kudret, sem' (işitme), basar (görme), kelim ve tekvin (var etme).'

Bu sıfatların hepsi ezeli, hepsi ebedî, hepsi sonsuz ve yine hepsi mutlaktır. Bunlarda, ne bir azalma, ne de artma düşünülebilir.

Hayat sıfatı ezelde ne ise ebedde de aynıdır. Bizlere hayat bahşetmesi, Allah'ın ihya (hayat verme) fiiliyledir. Bizde hayat yaratmasıyla O'nun hayatında ne bir noksanlık olur, ne de bir fazlalık.

Allah'ın bir sıfatı da 'ilim'dir. Ne kadar varlık yaratırsa yaratsın, onlara ne kadar hikmetler, mânâlar takarsa tak-sın, O'nun ilim sıfatında bir değişme düşünülemez.

Îlâhî sıfatlardan bir başkası, 'irade'dir. Allah'ın iradesi de diğer sıfatları gibi mutlaktır ve küllîdir. Mutlak olmasının mânâsı, O'nun iradesini kayıtlayacak bir başka iradenin söz konusu olmamasıdır. Îlâhî iradenin küllî olması ise, sonsuz işlerin hepsini 'birlikte irade etmesi' demektir.

Bilindiği gibi, insanın iradesi cüz'îdir, yani bir anda ancak bir şey irade edebilir; onu irade ettikten sonra ikinci bir şey irade etmesi mümkün olur. Şu varlık âleminde, bir anda birbirinden farklı hatta bazen birbirine zıt, sonsuz faaliyetler icra edildiğine göre, bunların irade edilmeleri de birliktedir, beraberdir, sıra ile değil.

Allah'ın bir diğer sıfatı, kudrettir. Allah, atomlardan

galaksilere, çiçeklerden Cennet bahçelerine kadar her şeyi sonsuz kudretiyle yaratmıştır.

İlâhî sıfatlardan bir diğeri basar, yâni görme, biri de sem' yani işitmedir. Maddeden münezze olan Allah'ın görmesi ve işitmesi, göz, kulak gibi vasıtalarından münezzehtir. Bütün sesleri birlikte işitir, bütün eşyayı beraber görür.

Kelam sıfatına gelince, Allah'ın diğer sıfatları gibi bu sıfatı da sonsuzdur, küllîdir, mutlaktır.

Beyni, konuşma merkezini, ağzı, dili yaratan ve insanı böylece konuşturan Allah, meleklerini bunların hiçbir olmaksızın konuşturur. Keza, insana da rüya âleminde, bu aletlere ihtiyaç olmaksızın konuşma imkânı verir. O halde, kendi konuşmasını ölçü tutarak Allah'ın kelam sıfatını anlamaya kalkışan bir insanın hata etmesi, istikametten sapması kaçınılmazdır. Allah'ın zâtı, mahlukatın zâtlarına benzemediği gibi kelam sıfatı da onların konuşmaları cinsinden değildir.

Tekvin sıfatı, Allah'ın her irade ettiği şeyin, varlık sahasına hemen çıkması mânâsına gelir.

'Hayat, ilim, kudret, sem', basar' sıfatları için Esmâ'ül Hüsna bölümündeki, 'Hayy, Alîm, Kadîr, Semî', Basîr' isimlerinin açıklamalarına bakılabilir. (*Esmâ'ül Hüsna*, Zafer Yayınları)

Ef'âl-i İlâhiye (İlâhî Fiiller) :

İlâhî isimlerden bir kısmı, fiilî isimlerdir. Yani, bu isimler bir fiile dayanırlar. Bazıları ise fiilî değildirler. Meselâ, *Vahid* ismi Allah'ın birliğini ifade eden bir isimdir ve herhangi bir ilâhî fiile dayanmaz. *Kadîm* ismi de öyle, o da Allah'ın evveli olmadığını ifade eder ve hiçbir fiile dayanmaz. Fakat, meselâ, *Müzeyyin* ismi tezyin (süsleme) fiilinden gelmektedir. Keza *Musavvir* ismi de tasvir (suret verme, şekillendirme) fiiline dayanır.

Cenâb-ı Hakk'ın fiilleri sonsuzdur. Bu fiillerden bazıları şunlardır: halk (yaratma), tanzim (nizama, düzene koyma), tekmil (kemâle erdirmeye), tenvîr (nurlandırma), terzîk (rızkılandırma), imâte (ölümü verme), ihya (hayat verme), in'am (nimetlendirme)...

Bu umumî fiillerin, tabiri caizse, bir de alt şubeleri vardır. Bunlara bakıldığında, ilâhî fiillerin sonsuzluğu daha iyi anlaşılır. Meselâ, terbiye bir tek fiildir, ama sayısız denilecek kadar çok şubeleri vardır. Bütün âlemlerin terbiyesinden, semanın terbiyesine, arzın terbiyesine, insanın terbiyesine, gözün, kulağın, ağzın, midenin terbiyelerine, alyuvarların, akyuvarların, bakterilerin, mikropların terbiyelerine kadar nice farklı terbiye tarzları vardır.

Diğer fiiller de bu şekilde düşünülebilir.

Esmâ-i Hüсна:

Allah'ın bütün güzel isimleri, ilâhî sıfatlardan birine dayanır. Meselâ, *Alim* ismi sıfat-ı sübutiyeden 'İlim' sıfatına, *Kadir* ismi 'Kudret' sıfatına, *Mütekellim* ismi Kelam-sıfatına dayanır.

Keza, *Evvel* ismi, sıfat-ı selbiyeden 'Kıdem' sıfatına, *Âhir* ismi, 'Beka' sıfatına dayanır.

Bazı İslâmî kaynaklarda ilâhî isimlerden, sıfat diye söz edildiği görülür. Meselâ, *Kerîm*, Allah'ın bir ismidir. Aynı zamanda Allah'ı kerem sahibi olarak vasıflandırması cihetiyle de sıfat vazifesi görür. 'Kerîm Allah' dediğimiz zaman *Kerîm* ismini sıfat makamında kullanmış oluruz.

Allah'ı hangi isimle yâd edersek edelim, o isim aynı zamanda Allah'ın bir vasfını, bir kemâlini, bir cemâlini ifade etmekle sıfat vazifesi görür.

İlâhî isimlerden çoğu fiilî sıfatlara dayanırlar. *Hâlık* ismi, yaratma fiiline; *Muhyî* ismi, ihya (hayatlandırma) fiiline; *Musavvir* ismi, sûret verme fiiline; *Mümit* (ölümü verici) ismi, imâte (ölümü verme) fiiline dayanır.

Cenâb-ı Hakk'ın zâtı birdir ama isimleri yüzlerce, binlercedir. Hatta bazı zâtlara göre ilâhî isimler sonsuzdur. İşte bu isimler arasındaki farklılık, onların tecelligâhı olacak varlıkların da farklı olmalarını zarurî kılmıştır.

Allah'ın bütün isimleri güzeldir. Zâtı güzel olduğu gibi bütün zâtî isimleri de güzeldir.

Sıfatları güzel olduğu gibi, bu sıfatlardan doğan sonsuz fiilleri de güzeldir. Ve bu fiillere dayanan 'fiilî isimleri' de güzeldir. Bu sırra eren kâmil insanlar, "Kahrın da hoş, lütfun da hoş" demişlerdir. Zira, *Kahhâr* ismi de güzeldir, *Latîf* ismi de.

Bu kısa açıklamadan sonra, 'zât, şununât, sıfat, fiil, isim' münasebetinden de kısaca söz edelim:

Nur Külliyatı'nda bu önemli konu defalarca işlenmiş ve misallerle izah edilmiştir. Bunlardan birisinin sonunda şu hüküm cümlesine yer verilmiştir:

"İşte bütün âlemdeki âsâr-ı sanat ve bütün mahlukat, her biri birer eser-i mükemmel olduğundan, her biri bir fi-ile ve fiil ise isme, isim ise vasfa ve vasıf ise şe'ne ve şe'n ise zâta şehadet ettikleri için; masnuat adedince birtek Sâni'-i Zülcelâl'in vücub-u vücuduna şehadet ve ehadiyetine işaret ettikleri gibi; heyet-i mecmuası ile, silsile-i mahlukat kadar kuvvetli bir tarzda bir mi'rac-ı marifettir." — Sözler

Buna göre, mahlûkatı tefekkür ederken takip edeceğimiz sıra şöylece ortaya konulmuş oluyor: eser, fiil, isim, sıfat (vasıf), şe'n, zât.

Allah'ın, bir mahlûku yaratmasında ise bu sıra şu şekli alıyor: zât, şe'n, sıfat, isim, fiil, eser.

Bir hadis-i kutsî de şöyle buyruluyor:

“Ben gizli bir hazine idim, bilinmeye muhabbet ettim (bilinmek istedim) de kâinatı yarattım.”

Bu kutsî hadisin ışığında şöyle diyebiliriz: Bu varlık âleminin yaratılmasında ilk safha, Allah'ın bilinmeyene muhabbet etmesidir. Bu ise ilâhî şununattan bir şe'ndir.

Bu ilâhî istekten sonra, kâinatın yaratılması irade edilmiştir, irade ise bir ilâhî sıfattır. Bu irade ile birlikte kudret, ilim gibi bütün sıfatların, tabiri caizse, faaliyet göstermesi söz konusudur. Demek ki sıfatları faaliyete geçiren şununattır.

Sıfatlar belli sayıda olmakla birlikte bunlardan sonsuz fiiller zuhur etmiştir ve bu fiillerden her birisi, Allah'ın, ezelden beri var olan bir ismine dayanır. Terbiye fiilinin Rab ismine dayanması gibi.

Şu var ki, henüz hiçbir varlığın yaratılmadığı dönemde de, bu isimler var idi, ama tecelli etmemişlerdi.

Mahlûkatın yaratılmasıyla tecelli eden isimler, fiilî isimlerdir; *Rezzak*, *Hâlık*, *Muhyî*, *Mümit* gibi...

Zâtî isimlerin varlığına bu âlemde birçok delil varsa da bu, 'tecelli' demek değildir. Meselâ, *Kadîm* ismi hiçbir şeyde tecelli etmez. Çünkü evveli olmamak ancak Allah'a

mahsustur. Ama biz, eşyanın evvellerine bakarak bunları yaratan Allah, *Kadîm*'dir, ezelîdir diyebiliriz. Yani, Allah'ın *Kadîm* ismini eşyanın evvellerinde okuyabiliriz, fakat bu bir tecelli değildir.

Allah'ın en mükemmel eseri, insan ruhudur. Bu ilâhî mucizede, nice ilâhî hakikatlerin birtakım işaretleri mevcuttur. Meselâ, insan kendi kudretini tefekkür ederek, ilâhî kudretin varlığını bilebilir; ancak, kudretinin mahluk olduğunu ve ilâhî kudrete işaret ettiğini unutmamak şartıyla...

Mâlûm olduğu gibi, haritadaki bir işaret bir şehri gösterir, ama o işarette şehrin binalarını, caddelerini, büyüklüğünü, şeklini bulamayız; sadece o şehrin varlığından haberdar oluruz o kadar.

İnsanın sıfatları ve şuunâtı da böyledir.

İnsan bir fakiri gördüğünde içinde bir merhamet, bir acıma duygusu uyanır. Bu, şuunâta misaldir.

Sonra ona yardım etmeye karar verdiğinde, irade devreye girmiş ve böylece sıfatlara intikal edilmiştir. Elini cebine sokması da yine bir sıfat olan kudretle gerçekleşir.

Fakire sadaka vermek üzere elini uzatması bir fiildir, sadaka verme fiili.

Herkes bir fakiri görebilir, ama sadaka vermeyebilir de. Sadaka vermek, ancak cömert insanların işidir. Demek ki,

cömert ismini taşıyan insanlarda, sadaka verme fiili gerçekleşiyor. Yani, bu fiil bu isme dayanıyor.

Sonunda, fakirin eline paranın değmesiyle, olay tamamlanmış oluyor.

İşte insan, bu istidadı, bu kabiliyeti sayesinde, ilâhî şununâtı, sıfatları ve fiilleri bir derece tefekkür edebiliyor.

Son olarak *Nur Külliyyatı*'ndaki şu hayatî tavsiye üzerinde de kısaca durmak isterim:

“Şeriat ve sünnet-i seniye'nin ahkâmları içinde cilveleri intişar eden esmâ-i hüsnanın her bir isminin feyz-i tecellisine bir mazhar-ı câmi' olmağa çalış...” — Sözler

Buna göre ilâhî isimlere mahzar olmak ve onlardan feyiz almanın en sağlam yolu, Kur'ân'a ve sünnete uymaktır. İnsan, ilâhî emirlere uyduğu, yasaklardan kaçındığı ve bu konuda en büyük rehber olan Allah Resûlünün(asm.) sünnetine ittiba ettiği ölçüde, ilâhî isimlerin tecellilerinden feyiz alır.

Nur Müellifi, 'mazhar-ı câmi' olmaktan söz ediyor ve bunun için çalışmak gerektiğini söylüyor.

Bir mahlûk, ne kadar çok isimden ne ölçüde feyiz alırsa, derecesi, şerefi, rütbesi o nispette yükselir. Bir misal verelim: Bir âlimde Allah'ın *Âlim* ismi tecelli etmiştir. Bu âlim fakirleri doyurduğunda *Rezzâk* isminden de ayrı bir

feyiz alır. Kendisine karşı işlenen bir hatayı affettiğinde ise *Afûv* ismine mazhar olur. Bütün bunlar kulun kendi cüz'î iradesiyle yapabildiği işlerdir ve 'mazhar-ı câmi olmaya çalış', denilmesi de bundandır. Yoksa, bir ilâhî ihsan olarak bizde tecelli eden isimlerde, bizim bir çalışmamız söz konusu değildir.

SORU: Ehli tarikatın ekserisinde sekr, ehli aşkın çoğunda ise istiğrak ve iltibas oluyor. Sekr ile istiğrakın farkı nedir? Ehli tarikat ve ehli aşk birbirinden farklı mıdır?

EHL-İ AŞK olmak için mutlaka ehl-i tarikat olmak gerekmez. Nur Külliyyatı'nda geçen, "Kalbin göz bebeğinde aks-i nurunu yerleştirmek, O'nun muhabbetiyle kendinden geçmek" ifadeleri, bir bakıma, aşk ehlinin tarifi gibidir. Aşk, muhabbetin ileri derecesidir. Bu şerefe ermenin yolu, ehl-i tarikat olsun olmasın her mümine açıktır. Ehl-i tarikat içinde de *Vedud* ismine daha çok mazhar olan evliya için ehl-i aşk tabiri kullanılır.

Sekr ve istiğrak halleri birbirine oldukça yakındır. Aralarında şöyle bir nüans farkı vardır. Sekir ehlinde hayret

mânâsı hakimdir, ehl-i istiğrakta ise tecelliye gark olmak ve kendinden geçmek manası hükmeder. Suyu dalan kimse önce sudan başka bir şey göremez olur. Daha sonra suda boğulduğunda artık şahsî iradesi kaybolur. Onun her hareketi artık suya bağlıdır. Su onu yükseltir ve alçaltır, şu veya bu yöne götürür. Bu hâl *fenafillah* makamına gelen evliyada kendini gösterir.

Sahv yani uyanıklık hali hakikatleri olduğu gibi görme ve bilme makamıdır. *İstiğrak* halinde iltibas olabilir; vaciple mümkünin karıştırıldığı bile olur; vahdetü'l-vücut meşrebinde olduğu gibi. Bu halde söylenen sözlerden kişi sorumlu olmayabilir. Çünkü, istiğrak halinde artık iradenin de hükmü kalmamıştır. Bu halden çıkıp *sahv* (uyanıklık) haline geçilince artık sorumluluk da başlamış olur.

SORU: Cenab-ı Hakk'ın misli, şeriki, naziri ve şebihî olmadığını ve olamayacağını anlıyoruz. Ancak zıddının olmamasını nasıl anlamalıyız? Zıddan kastedilen nedir?

VARLIK KAVRAMI İÇİN şöyle üçlü bir sınıflandırma yapılıyor: Vacib, mümkün ve mümteni.

Vacib, olması zaruri, olmaması muhal olan demektir. Allah'ın varlığı zatındandı ve vaciptir.

Mümkün ise “olup olmaması eşit olan” şeklinde tarif edilir. Mümkünün varlığı zatından değildir. Allah'ın var etmesiyle var, yok etmesiyle yok olur.

Bir de varlığı imkânsız şeyler vardır. Allah'ın şeriki gibi. Veya ne tek ne de çift olmayan sayının varlığı gibi. Bunlar mümteni grubuna girerler.

Mümteni grubundakilerin varlıkları muhal olduğundan bunlar Allah'ın zıddı değildirler, çünkü bunlar hiçbir şey değildirler.

Mümkün sınıfına girenler ise varlık itibariyle gölge, hatta gölgenin gölgesi gibi zayıf bir mertebededirler. Bunlar, Allah'ın zıddı değil O'nun mahlûkudurlar. Yani, mümkün, vacibin zıddı değil, isimlerinin aynasıdır.

O halde Allah'ın zıddının mümkünat aleminde olması muhaldir. Mümteninin ise zaten varlığı muhaldir. O halde Allah'ın zıddı yoktur.

Zıt meselesine sayılardan bir örnek verelim:

-5 rakamı +5 rakamının zıddıdır. Bunların her ikisi de rakamdırlar ve biri diğerinin zıddıdır.

Allah'ın zıddı olan bir ilah düşünölemeyeceği gibi, mahlûkat da Allah'ın isimlerinin aynası makamındadırlar ve O'na zıt bir mahiyet taşımazlar.

SORU: Cenab-ı Hakk'ın istiğna-i zatisinin, hadsiz acz ve nihayetsiz fakr içinde yuvarlanan biçare insan ile alakası nedir?

CENAB-I HAK, Ganiyy-i Mutlak'tır, istiğna-i zati-si vardır. Yani, mahlûkatın varlığı ile yokluğu, insanların inanmaları ile inanmamaları, ibadet etmeleriyle etmemeleri onun zatı için eşittir, müsavidir. İnsanların inanmalarıyla onun zatının kemalinde bir artma olmayacağı gibi, bütün insanların küfür ve isyan içinde bulunmalı halinde de yine O'nun zatının kemalinde hiçbir noksanlık olmaz. "İstiğna-i zâtî", bu ve benzeri bütün ihtiyaçlardan O'nun münezzeh olması manasına gelir.

Sonsuz aciz ve fakir yaratılmakla Allah'ın sonsuz rahmetine ve zenginliğine güzel bir ayna olan insanoğlunun, ne varlığına, ne de ibadetlerine Allah'ın muhtaç olması düşünülemez. İnsanları yaratması gibi, onların bütün ihtiyaçlarını görmesi de yine rahmetinden dolayıdır.

SORU: Bütün mahlukat ve mevcudatın vücudu, Cenab-ı Hakkın vücuduna nispeten

zayıf bir gölge olduğuna ve Cenab-ı Hakkın hiçbir cihetle kâinata ve mevcudata ihtiyacı olmadığına göre, mahlûkat ve âlem niçin yaratılmıştır?

ÖNCE şunu ifade edelim: Bu sorunun cevabı *On birinci Söz*'ün tamamıdır.

Bir önceki soruda da belirttiğimiz gibi Allah Gani'dir. Samed'dir. Hiçbir şeye ihtiyacı yoktur. Mahlûkatı yaratmasına zatının ihtiyacı olduğu düşünülemez. Aksine, mevcudat yaratılmalarında, hayat sahibi olmalarında, rızıklarına kavuşmalarında, görme, işitme gibi nice hislerle donatılmalarında Allah'a muhtaçtırlar. Onlar, yaratılmaları ve ihtiyaçlarının görülmeleri ile Cenab-ı Hakk'ın isimlerine ayna olurlar.

Şu var ki, İlâhi isimler tecelli isterler. *Otuzuncu Söz*'de, ene bahsinde güzelce izah edildiği gibi, insanın ilim, kudret, irade gibi sıfatları Allah'ın bu sıfatlarını bilmemiz için bir kıyas unsurudur. Biz kendimizdeki bu sıfatlardan hareket ile, onları yaratan ve onlara hiçbir cihetle benzemeyen İlâhi sıfatların varlığını biliriz. Aynı şekilde, Üstad'ın "insan şuun-u İlâhiyenin bir mikyasıdır" ifadesinden hareketle bu sorunun cevabına bir derece ulaşabiliriz.

Bir insan ressam ise, resim yapmak ister. Resim yapmaya zatı itibariyle hiç ihtiyacı yoktur. Ancak, onun “ressam” ismi resim yapılmasını ister, tecelli ister. Bunu ihtiyaçla karıştırmamak gerekiyor.

İlahi isimlerden sadece bir örnek verelim:

Allah *Rezzak*’tır. O’nun rızıkları yaratmaya zatı itibariyle ihtiyacı olmadığı açıktır. Ancak, *Rezzak* ismi rızıkların yaratılmasını, onlara muhtaçların yaratılmasını ve o rızıklardan istifade etmelerini gerektirir. Hiç rızık yaratılmasa *Rezzak* ismi tecellisiz kalır.

Bazı büyük evliya, “Rahmetim gazabımı geçti” hadis-i kutsisine şöyle farklı bir mana da verirler:

Allah, kendi isimlerini tecellisiz bırakabilirdi. Ancak rahmeti gazabını geçmiş ve o esmaya tecelli imkânı tanımıştır. (Not: Bu hadîs-i kutsîye, daha çok, şu mana veriliyor: Her musibette bir rahmet ciheti vardır ki, o rahmet o musibetin verdiği zararlardan, sıkıntılardan fazladır.)

SORU: Üstad “salavatı”; rahmet noktasında Resul-ü Kibriya’ya vesile, Resul-ü Kibriya’yı da rahmet noktasında Allah’a vesile yapmayı tavsiye ediyor. Vesilelik var mıdır? Hakikat noktasında vesileyi nasıl anlamalı?

BU ÂLEM, hikmet dünyasıdır. Bunun içindir ki eşyanın yaratılmasında sebepler devreye sokulmuştur. Meyve için ağaca, çocuk için evliliğe ihtiyaç vardır. Ancak, ne ağaç o meyvenin hakiki mucididir, ne de ebeveyn o çocuğun gerçek sahibi. Sebepleri yaratan kim ise sonuçları yaratan da yine O'dur.

Cenab-ı Hak, hidayet vermesine de peygamberleri ve onların varisi olan büyük âlimleri, mürşitleri, bir nevi, sebep kılmıştır.

Hidayet ancak Allah'tandır. Şu ayet-i kerime bu hakikati en güzel şekilde ders verir:

“Sen sevdiğine hidayet veremezsin. Ancak Allah dilediğini hidayete erdirir. Ve hidayete erecekleri en iyi O bilir.” (Kasas, 56)

Dinimizde şefaathaktır ve ayetlerle sabittir. Her namazda okuduğumuz ayet-el kürsinin bir bölümünde şöyle buyrulur:

“Onun yanında o izin vermeden şefaath edecek kimdir” (Bakara, 255)

Demek ki, şefaath vardır, ancak Allah'ın iznine bağlıdır.

Âlimler ilim tahsiline, zenginler sadaka ve zekat verilmesine, doktorlar hastalık tedavisine birer vesile, birer sebeptirler. Şu var ki, bu sebeplerin ve bu vesilelerin eliyle bize ulaşan bütün nimetleri, şerefleri, ihsanları hep

Allah'tan bilmemiz gerekir. Bunun aksi, sebeplere gerçek tesir verir gibi bir halet-i ruhiyeye girmek olur ki, bu da şirk-i hafinin (gizli şirkin) bir şubesidir. Bu gibi kimselere Allah'ın zatına şerik koşma manasında “müşrik” denilmez, ancak bunlar İlâhi icraatlara sebepleri katmakla o icraatlarla ilgili fiillere ve isimlere şerik koşmuş gibi olurlar.

Biz, Peygamber Efendimize salavat getirmekle, Allah'ın o sevgili habibine ettiği rahmeti daha da artırmasını dilemiş oluyoruz. Ayrıca, “Sebeup olan işleyen gibidir” hükmünce, yaptığımız bütün ibadetlerin, ettiğimiz bütün hayırların bir katı da O'nun (asm.) mizanına geçiyor. Böylece o Allah Resulü'nün yanında, inşallah, şefaate layık olmaya çalışıyoruz. Daha sonra, “Bütün hayırlar Allah'ın elindedir.” hakikatini rehber edinerek Allah Resulü'nü İlâhî rahmete nail olmamıza vesile kabul ediyor ve kalbimizi Rabbimize bağlayıp “ıyyakenestein” diyor, bütün yardımları ancak O'ndan diliyor ve O'ndan biliyoruz.

SORU: “Hazine-i rahmetin pırlantası ve kapıcısı zat-ı Ahmediye (a.s.v.)’dır. Birinci anahtarı ise besmele ve en kolay anahtarı salavattır” ifadelerini nasıl anlamalıyız? Aralarındaki münasebeti izah eder misiniz?

“SEN hem O’nun mülküsün, hem memlûküsün” hakikatinde olduğu gibi, burada da Allah Resulü (asm.) hem rahmet hazinesinin en değerli pırlantası ve ahsen-i takvim mânâsını en ileri mertebesiyle gösteren en kıymetli cevheridir, hem de o rahmet hazinesine girmek ve o lütuflara mazhar olmak isteyenlere rehberlik etmek üzere Allah’ın tayin ettiği vazifeli memurudur. O’na uğramadan o hazineye girilemez.

Rahmete ermenin anahtarı besmeledir, yani Allah namına hareket etmek, her işini O’ndan yardım dileyerek, O’nun tayin ettiği esaslara uyarak yapmaya çalışmaktır; bize bu konuda rehberlik eden Allah Elçisinin izinden gitmek ve ona rahmet duasında bulunmaktır.

İkinci Söz

SORU: İkinci sözün başındaki ayette Cenab-ı Hak: “O takva sahipleri öyle kimselerdir ki, gayb’a iman ederler” buyuruyor. Burada,
a- Takva sahiplerinin, gayb’a iman etmeleri bir özellik olarak nazara veriliyor. Niçin?
b- İman ile gayb arasındaki münasebeti nasıl anlamalıyız? Gayb’tan maksat nedir?

TAKVA üçe ayrılıyor. Şirkten takva (Allah’a ortak koştanaktan sakınmak), masiyetten takva (günahlardan uzak durmak), masivadan takva (kalbe Allah sevgisinden ve Allah korkusundan başka sevgilerin ve korkuların girmesinden sakınmak)

“Takva sahipleri” denilince bu üç tehlikeden sakınan, uzak duran kimseler anlaşılır.

Takva sahipleri tarif edilirken, ilk özellik olarak, gayba iman etmeleri nazara verilmektedir.

İmanın bütün rükünleri gaybdır.

“Gabya iman ederler.” ifadesi için iki ayrı mana veriliyor:

Birincisi, “Onlar görmedikleri halde iman ederler; akla, mantığa, delillere dayanarak iman ederler.”

Diğer mânâ ise, “Onlar gıyaben dahi iman ederler. Yani, münafıklar gibi sadece insanların arasında değil, yalnız başlarına kaldıkları, kimsenin görmediği, bilmediği hallerde de iman ederler.”

Gaybın bir manası da ancak Allah’ın bildiği, kimsenin bilemeyeceği hakikatlerdir ki bunlar imana konu değildir.

Gabya iman konusunda Elmalılı Hamdi Yazır, tefsirinde şu açıklamayı getirir:

“Bizce gayb, görülemeyen değil, görülmeyen demektir. Biz delilsiz olan gayba değil, delili olan gayb-ı makule iman ediyoruz.”

Takva sahipleri gayba iman ederler.

Allahtan korkarlar, isyandan çekinirler.

Her amellerinin meleklerin gördüğünü ve yazdığını düşünür yanlışlık yapmaktan korkarlar.

Kitaplara iman, onları Kur’ana aykırı işler yapmaktan alıkoyar.

Peygamberlere iman, onları Allah Resulü’nün (asm.) yolundan ayrılma tehlikesine karşı uyanık tutar.

Ahirete iman, onlara bu dünyanın fani bir misafirhane, bir imtihan salonu olduğunu bildirir, ahirette azabı netice verecek işlerden ve davranışlardan onları korur.

Kadere iman ise onlara kendi vazifelerini yapıp Allah’ın

işine karışmama, O'nun takdirine razı olma şuuru verir. Sabırsızlıktan, şekvadan, itirazdan onları muhafaza eder.

SORU: Temsilde hodbin ve hudabin adamların karşılaştıkları hadiseler anlatılırken her iki adamın “nazarında” ifadesine vurgu yapılıyor. Acaba her iki şahsın farklı nazarları mı hadiseleri değiştiriyor?

BURADA nazar kelimesi, bakış açısı mânâsına kullanılmıştır. Üstad'ın şu ifadeleri konuya açıklık getirir; fazla beyana ihtiyaç bırakmaz.

“Evet, herkes kâinatı kendi aynasıyla görür. Cenâb-ı Hak, insanı kâinat için bir mikyas, bir mizan Sûretinde yaratmıştır. Her insan için, bu âlemden hususî bir âlem vermiş; o âlemin rengini, o insanın itikad-ı kalbîsine göre gösteriyor. Meselâ, gayet meyyus ve matemli olarak ağlayan bir insan, mevcudatı ağlar ve meyyus sûretinde görür. Gayet sürurlu ve neş'eli, müjdeli ve kemâl-i neş'esinden gülen bir adam, kâinatı neş'eli, güler gördüğü gibi; mütefekkirâne ve ciddi bir Sûrette ibadet ve tesbih eden adam, mevcudatın hakikaten mevcut

ve muhakkak olan ibadet ve tesbihatlarını bir derece keşfeder ve görür. Gafletle veya inkârla ibadeti terk eden adam, mevcudatı, hakikat-i kemâlâtına tamamıyla zıt ve muhalif ve hata bir Sûrette tevehhüm eder ve mânen onların hukukuna tecavüz eder.”

SORU: “Zira, nihayet derecede âdil, merhametkâr, raiyet-perver, muktedir, intizam-perver, müşfik bir melikin memleketi, hem bu derece göz önünde âsâr-ı terakkiyat ve kemâlât gösteren bir memleket, senin vehminin gösterdiği sûrette olamaz” cümlesini biraz açar mısınız?

HER ŞEY GİBİ dünyayı da gerçek mânâsının ve aslî mahiyetinin dışında değerlendirmeyi akıl kabul etmez. Akıl dışı şıklar, “zan, cehalet veya vehim” ile ifade edilirler.

Dünya nedir, niçin yaratılmıştır? Bu konuda *On Yedinci Söz*’de dünyanın bazı cihetleri şöyle nazara verilir:

“Dünya, bir kitab-ı Samedanîdir. Huruf ve kelimatı nefislerine değil, belki başkasının zât ve sıfât ve esmasına dela-

let ediyorlar. Öyle ise manasını bil al, nukuşunu bırak git.

Hem bir mezraadır, ek ve mahsulünü al, muhafaza et; müzahrefatını at, ehemmiyet verme.

Hem birbiri arkasında daim gelen geçen âyineler mecmuasıdır.

Öyle ise, onlarda tecelli edeni bil, envârını gör ve onlarda tezahür eden esmanın tecelliyatını anla ve müsemmalarını sev ve zevale ve kırılmaya mahkûm olan o cam parçalarından alâkanı kes.

Hem seyyar bir ticaretgâhtır. Öyle ise alış-verişini yap, gel ve senden kaçan ve sana iltifat etmeyen kafilelerin arkalarından beyhude koşma, yorulma.

Hem muvakkat bir seyrangâhtır. Öyle ise, nazar-ı ibretle bak ve zahirî çirkin yüzüne değil; belki Cemil-i Bâki'ye bakan gizli, güzel yüzüne dikkat et, hoş ve faideli bir tenezzüh yap, dön ve o güzel manzaraları irae eden ve güzelleri gösteren perdelerin kapanmasıyla akılsız çocuk gibi ağlama, merak etme.

Hem bir misafirhanedir. Öyle ise, onu yapan Mihmandar-ı Kerim'in izni dairesinde ye, iç, şükret. Kanunu dairesinde işle, hareket et. Sonra arkana bakma, çık git. Herzekârane fuzulî bir Sürette karışma. Senden ayrılan ve sana ait olmayan şeylerle manasız uğraşma ve geçici işlerine bağlanıp boğulma."

Dünyanın aslî mahiyeti bu gibi hakikatler iken, onu bu gerçeklerin dışında yorumlamak vehimden başka bir şey değildir.

Dünya, fani bir misafirhane olduğu halde onu ebedî bir mesken olarak görmek ancak vehimdir, akıl buna ihtimal vermez ve bu şıkkı reddeder.

Yine dünyada her şey bize İlâhî bir rahmet iken, güneşten, havadan, sudan, bitkilerden ve hayvanlardan sürekli faydalandığımız halde, dünyanın hikmetsiz ve rahmetten uzak bir belde olduğunu düşünmek de vehimdir.

“Cansız varlıkların canlıların imdadına, bitkilerini hayvanların yardımına, hayvanların insanların hizmetine koştukları” açıkça görüldüğü halde dünyayı bir mücadele meydanı olarak görmek ve “Hayat cidaldir.” demek de vehmin ürünüdür.

“Bir harfin kâtipsiz, bir iğnenin ustasız olamayacağını” her akıl kabul ettiği halde, bu kâinatı sahipsiz, tasadüfen var olmuş değersiz bir varlık olarak görmek de yine vehmin sonucudur.

Bu kâinat, her insanın farklı şekilde vehmettiği, ne olduğu bilinmez bir ülke değildir. Onu yapan ve yaratan Zât, ondaki manaları ders veren kitaplar indirmiş, peygamberler göndermiş ve onu vehimlerin tasallutundan kurtarıp iman ehline hakikati olduğu gibi göstermiştir.

Dünya ahiretin tarlası ve bir imtihan salonu olunca, bu alemde her çeşit lezzeti ve saadeti tadacağımızı vehmetmek hadiseleri yanlış değerlendirmemize yol açar. Bu nazarla baktığımızda musibetlere, hastalıklara, ihtiyarlığa ve ölüme bir mana veremeyiz ve bu olaylar hakkında gerçek dışı düşüncelere sapabiliriz.

“Bazı hadiselerin bizzat güzel, bazılarının ise neticeleri itibariyle güzel” olduklarını bilsek, hastalıkları günahlarımıza kefareti, ölümü bu dünyadan daha güzel bir âlemin kapısı olarak görebilsek dünya hayatımız da saadet içinde geçer.

Dünya hayatını gerçek manasının aksiyle değerlendirmek vehimdir, insanı aldatır, oyalar ve rahatsız eder.

SORU: “Ey nefsim bil ki evvelki adam kâfirdir.” ifadesinden sonra kâfirin nazarına görünen hadiselerin dehşetine ve zulmetine bakıldığında; bu özellikte olanların yaşayamaması ve hayata tahammül edememesi icap eder. Fakat çok keyifli gibi görünüyorlar. Bunu nasıl izah edersiniz?

Sorunun en güzel cevabı Üstad’ın şu ifadeleridir:

“... gaflet, hissi iptal ediyor. Ve bu zamanda öyle bir derecede iptal-i his etmiş ki, bu elim elemin acısını ehl-i medeniyet hissetmiyorlar. Fakat hassasiyet-i ilmiyenin tezayüdüyle ve her günde otuz bin cenazeyi gösteren mevtin ikazatıyla o gaflet perdesi parçalanıyor.”

Bir öğrenci ders çalışmanın öneminden ve sınıfta kalmanın acı sonuçlarından gaflet ettiğinde, günlerini arkadaşlarıyla gülerek, eğlenerek geçirir.

Gerçeklere göz kapamak, ölümle başlayan hesap ve azap safhalarını unutmak da gafil insanlara bu fani dünyada geçici bir zevk verebilir. Bediüzzaman bu tip zevkleri “zehirli bala” benzetir.

SORU: İmanın manevî tuba-i cennet çekirdeği taşımasını, küfrün ise yine manevî bir zakkum-u cehennem tohumu saklamasını nasıl anlamalıyız?

BURADA, müminin şahsında iman nazara ders veriliyor. Bu manaya mazhar olanlar kâmil iman sahipleridir. Diğerleri de derecelerine göre bu feyizden, bu nurdan hisselerini alırlar.

Üstad iman için “intisap” tabirini kullanıyor. Yani insan, iman ile kendini Allah’ın bir eseri biliyor. Hayatını O’nun *Muhyi* ismine, Sûretini *Musavvir* ismine, her organının hikmetli yaratılışını Hakîm ismine,..., nispet ediyor. Bu ise insan için hem en büyük bir şeref, hem de en ileri bir haz ve zevk kaynağıdır. Böyle bir insan, kendini bu dünyada Allah’ın misafiri bilmenin, güneşten, aydan, hayvanlara bitkilere kadar her şeyin onun hizmetine verilmiş olmasının manevî hazzını duyar. Ayrıca önünde bulunan kabrin “zulümatlı bir kuyu ağzı değil, nuraniyetli alemlere açılan bir kapı” olduğuna inanmanın rahatını ve huzurunu tadar. Bu ve benzeri manevî zevkler imanda mevcuttur. “İman tevhidi, tevhid teslimi, teslim tevekkülü, tevekkül saadet-i dareyni iktiza eder” buyruluyor.

İman eden kişi, kendini ve bütün eşyayı Allah’ın mülkü bilmekle tevhide erer. Bu ise teslimi netice verir. “Mülkü sahibine teslim eder, cefasını değil, sefasını çeker.”

Kendi iradesini kullanması gereken yerlerde bunu hassasiyetle uygular, sonrası için Rabbine tevekkül eder, O’nun hükmüne razı olur. Böyle bir kul dünyada da, ahirette de saadete erer.

“İman bir manevî Tûbâ-i cennet çekirdeği taşıyor. Küfür ise manevî bir zakkum-u cehennem tohumunu saklıyor.”

— Sözler

İman, insan için bu dünyada manevî bir cennet olduğu gibi, ahirette de cennet o imanın meyvesi olur. Yani cennet amel ile kazanılamaz. Ne kadar ibadet etsek geçmiş nimetlerin şükrünü tam eda edemeyiz ki ahirette de cenneti kazanalım. Cennet, imana bir mükâfattır, cennetteki dereceler ise ibadete göredir.

Aynı şekilde, cehennem de küfrün zehirli meyvesidir. Onda çekilecek azaplar da günahlar ve isyanlar nispetindedir.

Küfür bu dünyada da sahibini manevî bir cehennem içinde bırakır. Kendi varlığını maddeye, tabiata, tesadüfe veren kişi, Allah'ın eseri ve O'nun nazlı bir misafiri olmanın manevî lezzetini kaybetmekle bir azap çektiği gibi, gücünün yetmediği hadiselerin ve onu bekleyen ölümün onun ruhuna açtığı yaralarla, teslim ve tevekkülden mahrum olarak ölünceye kadar yine manevî bir azap içinde kalır.

SORU: Tûba ağacı ile, zakkum hakkında bizleri bilgilendirir misiniz? Bir önceki soruya konu olan vecizede, tubanın menşei için “çekirdek”, zakkum için “tohum” ifadesinin kullanılmasının bir hikmeti var mıdır?

TÛBA, en güzel, en hoş, en iyi mânâsına gelir. *Tib* (temiz ve güzel kokular) kelimesinden türemiştir.

Ra'd Sûresinde, "İman edip güzel amel işleyenler için Tûbâ ve varılacak güzel yurt vardır."(13 / 29) buyrulur. Ayette geçen Tûbâ kelimesine *Cennet* mânâsı verildiği gibi, *Cennette bir ağaç* mânâsı da verilmiştir.

Zakkum; Yemen'in Tihame bölgesinde yetişen küçük yapraklı, acı, fena kokan ve cilde temas ettiğinde ölüme götürebilecek ölçüde yara açan bir ağaçtır.

Zakkum, "Cehennemde bulunan iğrenç yiyecekler" ve "ehl-i cehennemin konuk olacağı ağaç" mânâlarına gelir.

Zakkum için Saffât Sûresi'nde, "Bu mu daha iyi bir ikramdır, yoksa zakkum ağacı mı? Biz onu zalimler için bir fitne (sınama aracı) kılmışızdır. O bir ağaçtır ki cehennemin tâ dibinde yetişir."(62-64) buyrulur.

Çekirdekle tohumun ortak özelliği, her ikisinde de manevî, kader kalemiyle bir programın yazılmış olması ve onlardan genetik şifrelerine göre neticeler çıkmasıdır. Bu kelimeler birbirlerinin yerine kullanılabilirler. Üstad'ın iman için Tûbâ çekirdeği, küfür için zakkum tohumu tabirini kullanmasında şöyle bir mana olabilir: Çekirdekten ağaç çıkar, tohumdan ise başak. Ağacın azameti ve kıymeti noktasından onun menşesine "çekirdek" denilmesi daha güzel düşmüştür.

Cennet rahmetin, cehennem ise gazabın tecelligâhıdır. “Rahmetim gazabımı geçti.” hadis-i kudsiyle bu kullanım arasında bir ilgi olabilir.

SORU: “Demek selamet ve emniyet, yalnız İslâmiyette ve imandadır.” cümlesinde; selamet ile İslâmiyet ve emniyet ile iman arasında nasıl bir münasebet vardır?

“İMANA gel ki kederden emin olasın, kadere teslim ol ki selamette kalasın.”

İman ile “emniyet”, İslam ile “teslimiyet”, kelime olarak, aynı kökten gelirler.

Üstad bir risalesinde iman ile Sultan-ı Kâinata intisap eden bir adamın kimseden pervası, korkusu olamayacağına vurgu yapar. Bütün mahlukat Allah’ın hükmü altındadır, O’nun mülkü ve O’nun memlûküdürler. İman ile Allah’a sığınan kimse, O’nun askerleri hükmünde bulunan varlıklardan ve olaylardan korkmaz; emniyetli bir hayat yaşar. Hastalıklar onun için günahlara kefarete ve manevî dereceler kazanmaya sebeptir. Ölüm, bir terhis tezkeresidir; ruhun serbest kalmasıdır, kabir ise “cennet

bahçelerinden bir bahçedir.”

Böyle bir insan, her türlü kederden emin olmuş demektir. Şu var ki, imandan gelen bu emniyete kavuşmak için İlâhî hükümlere teslim olmak, yani İslâm'ın emirlerine uymak ve yasaklarından kaçınmak gerekir. Padişaha inanan bir kişinin onun emirlerine isyan etmesi, onu padişahın hapishanesine gitmekten kurtarmaz. İmanla İslâm, yani inanmak ve inandığı gibi yaşamak birlikte olmalıdır.

Üçüncü Söz

SORU: Ayette “Ey insanlar Rabbinize ibadet ediniz” buyruluyor. Halbuki, ibadet iman edenlere teklif edilen bir vazifedir. Burada niçin insanlar muhatap alınmıştır?

ÂYETİN meali şöyle: “Ey insanlar, sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbinize ibadet ediniz ki takva mertebesine vasıl olasınız.” (Bakara Sûresi, 21)

Bu ayetin geçtiği Bakara Sûresi’nin başında Kur’an’ın muttakiler (takva sahipleri) için bir hidayet olduğu beyan edildikten sonra, takva sahiplerinin sıfatları şöyle sıralanıyor: “Gabya inanırlar ve namazlarını dosdoğru kılarlar, kendilerine verdiğimiz rızıktan da Allah yolunda infak ederler.”

İbadeti, insan vicdanı emreder. Çünkü Rabbe itaat edilir. Bu ayet-i kerimeden önce, “Rabbiniz’e ibadet ediniz.” buyruluyor ve daha sonra Rab için şu sıfatlar da ekleniyor:

“Sizi ve sizden öncekileri yaratan”

“Yeri sizin için bir döşek, göğü de bir bina kılan.” (22. ayet)

“Gökten bir su indirip sizin için türlü meyve ve mahsullerden rızıklar çıkaran.” (22. ayet)

İnsan terbiyesinde anne ve babanın çok cüzi bir görevleri vardır. Onlar insanın hiçbir organını yahut duygusunu yapmış, terbiye etmiş değildirler. Buna rağmen onlara itaati vicdan ve akıl emrederler. Ve aksine hareket edenler, en azından, kınanır, ayıplanırlar.

Ayette bir kısmı sıralanan bu sonsuz nimetleri bize ihsan eden Rabbimize ibadet etmemiz gerektiğini her vicdan kabul ve tasdik eder. Bu noktayı müşriklerin vicdanları da kavramış, ancak kime ibadet edeceklerini bilememişler ve putlara tapmışlardır. Bu iki ayette müşrikler için şöyle bir uyarma vardır:

“Siz kendi yaptığınız putlara değil de, sizi ve sizden öncekileri yaratan, arzı size döşek semayı binanıza dam yapan, semadan sular indirip yerden sizin için rızıklar çıkaran Rabbinize ibadet edin.”

Bu ayette birinci muhatap, ibadet eden ancak bunu yanlış şekilde yapan müşrikler olmakla birlikte ayetteki emir bütün insanlardır. Hitabın “Ey insanlar!” şeklinde yapılması da bunu açıkça göstermektedir.

Üstad, *İşaratü'l-İ'caz* adlı eserinde, ayetteki ibadet emrinin “mü'min, kâfir ve münafıkların mazi, hal ve istikbalde vücuda gelmiş veya gelecek bütün efradını” kapsadığını ifade ederek şöyle buyurur:

“..... kâmil mü'minlere göre, **أَعْبُدُوا** ibadete devam ve sebat etmeye emirdir. Orta derecedeki mü'minlere nazaran, ibadetin arttırılmasına emirdir. Kâfirlere göre, ibadetin şartı olan iman ve tevhid ile ibadetin yapılmasına emirdir. Mü-nafıklara nazaran, ihlasa emirdir”

SORU: Sağ yolda gidenlerin onda dokuzu kurtuluyor. Onda bir zarar ihtimali var. Sol yolun yolcusunda ise onda bir kurtulma ihtimali var. Bu ihtimalleri nasıl anlamalıyız?

İSLÂM DİNİ kişinin korku ve ümit arasında yaşamasını emreder. İnsan ne kadar ibadet ederse etsin akıbetinden emin olamaz, kendini mutlaka cennetlik olarak bilemez. Yine, insan ne kadar günah işlerse işlesin, Allah'ın rahmetinden ümit kesmemeli ve “Ben artık kesinlikle cennet yüzü göremem” dememelidir.

Mümin, *yeise* (ümitsizliğe) düşmeyecek, *ucba* da (ameline güvenmeye) kapılmayacaktır. Allah'ın rahmetinden ümit kesip meysus olmak gibi, Allah'ın gazabından emin olup uca girmek de yanlıştır.

Soruda geçen ihtimaller bize bu dersi vermektedir.

Konunun bir başka boyutu da şu olabilir: Kâmil bir mümin, ne kadar ibadet ederse etsin kendisini Allah'ın mülkü bilerek, "Mülk sahibi mülkünde dilediği gibi tasarruf eder." der ve bütün bu hasenelerine rağmen yine de Allah'ın kendisini cehenneme de koyabileceğini düşünür. İbadetleri onun kalbindeki Allah korkusunun azalmasına yol açmaz. Bununla birlikte, ümitsizliğe düşmemek için de şu gerçeğin hatırlanması yerinde olur:

Allah dilediğini yapar. İradesi mutlak, sınırsızdır.

Şu da ayrı bir gerçektir ki, Rahman, Rahim, Adl ve Hakîm olan Rabbimizin bir şeyi irade etmesi de hikmet, adalet ve rahmet üzeredir.

SORU: Her iki yol kısa ve uzunlukta nasıl bir oluyorlar?

HER İKİ halde de insanın ömrünün aynı olduğu kastediliyor.

SORU: "Sağ yolun yolcusu kimseden minnet almayarak huzur ve rahat-ı kalp ile gider" deniliyor. Ancak uygulamada pek de öyle gö-

rünmeyebiliyor. Bunu nasıl izah edebilirsiniz?
Aynı şey, sol yolun yolcusu için de geçerlidir.

BURADA, sebeplere tesir vermemek ve onları sadece vazifeli birer memur bilmek gerektiği hatırlatılıyor. Meyve ağacı, o meyveyi kendi iradesiyle, kudretiyle vermiyor. Onun genetik programının öylece takdir edilmesinden tut, dünyanın dönmesine, baharın gelmesine, rüzgârların yağmur bulutlarını taşımalarına, geceye, gündüze kadar sayılamayacak kadar çok faktör bir araya gelecektir ki o meyve vücut bulabilsin. Bu ise “her şeyin dizgini elinde, her şeyin hazinesi yanında” olan Allah’a mahsustur. Bunu bilen sağ yolun yolcusu, bütün hayrı Allah’tan bilir. Sebepler eliyle kendine ulaşan her türlü nimet ve ihsan için ancak Rabbine şükreder, Ona minnettar olur.

“Evet, emr-i kün feyekûn’a mâlik bir Sultan-ı Cihana acz tezkeresiyle istinad eden bir adamın ne pervası olabilir? Zira en müthiş bir musibet karşısında اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَيْهِ رَاجِعُونَ deyip itminân-ı kalble Rabb-i Rahîmine itimad eder.” — Sözcükler

Üstad, *Münazarat* adlı eserinde de, “Rabîta-i iman ile Sultan-ı Kâinat’a hizmetkâr olan bir adamın izzet ve

şehamet-imaniyesi”nin, onu “başkasına tezellül ile te-nezzül” etmekten ve “başkasının tahakküm ve istibdadı altına” girmekten koruduğunu ifade eder.

Uygulamada bazı Müslümanların bu gerçeğin dışın-da hareket etmeleri ayrı meseledir. Bu cümlede, hakikat yolunda giden sağ yolun yolcusunun nasıl bir ruh hali ta-şması gerektiği ders veriliyor. Fertlerin o hükümlere uy-malarındaki farklılıklar gerçeği değiştirmez.

SORU: “İman emniyet-i tamme verir.” ve “Evet her hakiki hasenat gibi cesaretin dahi membaı; imandır, ubudiyettir. Her seyyiat gibi cebanetin dahi membaı; dalalettir.” cüm-lelerini açar mısınız? Zira iman sahibi olup da cesur ve emniyet-i tamme içinde olamayan çok insanlar var.

BEDİÜZZAMAN’IN, “İmana gel ki kederden emin olasın.” cümlesinde ifade edilen “ kederden emin olma” hali her mümin için, farklı derecelerde de olsa, geçerlidir. Her mümin dünyanın fani olduğuna, ahiret için bir tar-la, bir imtihan salonu olduğuna inanmıştır. Bu iman ile

dünyanın geçici halleri, onun ruhunda fazla yara açmaz. O, dünyaya fazlasıyla gönül bağlamamıştır ki ondan ayrılmaktan aşırı derecede rahatsız olsun. Yine mümin, dünyanın musibetlerini, hastalıklarını da sabır için bir imtihan sorusu ve günahlara kefarete olarak görür. Bu bakış açısıyla hastalık ve musibetlere karşı belli bir ölçüde dayanma gücü kazanır. Elbette ki, o da üzülür, o da acı çeker, ama kalbindeki iman ona bu acıların neticesiz olmadığını telkin etmekle ruhuna bir emniyet hali yerleştirir.

Şu var ki, “emniyet-i tamme” tabiri kâmil imana işarettir.

Bilindiği gibi bir şey mutlak zikredilince kemal derecesi anlaşılır. İmanın tam bir emniyet vermesi de kâmil iman sahipleri için söz konusudur. Bununla birlikte her iman sahibinin, bu manadan bir hissesi vardır.

Cesaret meselesine gelince, cesareti sadece düşmanlarımıza boyun eğmemek, onlardan korkmamak şeklinde anlamak eksiz olur. Bu manadaki cesaret, inanmayan kişilerde de bulunabilir. Kahramanlık duygusu, gösteriş merakı, alkış sevdası, mal ve mülküne sahip çıkma gibi hislerle, Müslüman olsun olmasın, her kişi düşmanlarına karşı cesaret gösterebilir ve bu değerleri savunabilir. Ancak, insanların en büyük meselesi ölümdür. Sonra hastalıklar ve musibetler gelir. Bunlara karşı dayanmanın tek

yolu imandır. Kabir ötesine iman etmeyen, hastalıkların —sabretme şartıyla—insana manevî dereceler kazandırdığını bilmeyen kişinin bunlara karşı cesaretle karşı koyması çok zordur.

İman bir intisaptır. “her şeyi dizgini elinde, her şeyin hazinesi yanında...” olan Allah’a intisap en büyük bir kuvvettir. Tahkiki iman sahibini hadiselerin “dağlarvari dalgaları” boğamaz. O, teslim ve tevekkül ile daima hadiselerin üstünde gezer. Dünyanın kendisi gibi hadiseleri de onun ayağının altındadır.

“Kadere iman eden kederden emin olur.”

İnsan, bütün organlarının ve hissiyatının kendisi için büyük bir rahmet olduğunu düşünür ve bunları böylece takdir eden Rabbinin, bir takım hadiselerle onu imtihan etmeyi takdir etmesinin de mutlaka rahmet olduğuna inanır. Bu inançla hadiselerden sarsılmaz, dünya onun kalbinde yer tutamaz, aklını meşgul edemez.

Emaneti muhafaza etmesi noktasında kendisine bir görev düşüyorsa onu hassasiyetle ve dikkatle icra eder, neticeye karışmaz, tevekkül ederek saadet-i dareyne mazhar olur.

SORU: “İnsan nihayetsiz şeylere muhtaç

olduğu halde sermayesi hiç hükmündedir.” cümlesini açar mısınız? Çünkü başka yerlerde Bediüzzaman, insanı “eşref-i mahlukat, halife-i ruy-i zemin” olarak tarif ediyor. Arada, nasıl bir ilgi vardır? Öte yandan “sermayesinin hiç hükmünde” olması, insanın irade bazında zavallı ve aciz olduğunu ifade ediyor. Bir yandan da “insan günahlarından ve isyanlarından hesaba çekilecektir,” deniliyor.

Bir mahlukun şerefi onda tecelli eden isimlerin çokluğu ve tecelli mertebesindeki ziyadelikle ölçülür. Yani, bir varlık ne kadar çok esmaya ne kadar ileri derecede mazhar olmuşsa kıymeti ve şerefi o kadar fazla olur. Bu genel hükümdür. Ayrıca, insanın kendi iradesini güzel ve hayırlı işlere yönlendirmekle kazandığı değerler ve şerefler vardır. O ayrı bir konudur.

Meseleye “esma” yönünden baktığımızda şunu görüyoruz: Ağaçlar taşlardan üstündür. Niçin? Onlarda yarım da olsa bir hayat olduğu ve o hayatın havadan, suya gecedен gündüze kadar şok şeye ihtiyacı olduğu için. Bu ihtiyaçlarının görülmesi taştan tecelli etmeyen birtakım isimlerin tecellisiyle olur; Rezzak ismi gibi. Ve o ağaç bu tecelli ile bir şeref kazanır; taştan üstün olur.

Hayvan da ağaçtan üstündür, çünkü onun görmeye, işitmeye, yürümeye,.. ihtiyacı vardır. Ve bu ihtiyaçların görülmesiyle onda Basîr ve Semi' gibi birçok isim tecelli eder ki bu tecelliler ağaçta görülmez. Ve hayvan bu yönüyle ağaçtan üstün olur.

İnsanda bütün esma tecelli ettiği için insan eşref-i mahlukat olmuştur. Bu isimler insan penceresinde üç grupta ele alınıyor. Bunlardan birisi de esma-i İlâhîyeye “zıddiyet itibariyle” ayna olmak.

İnsan sonsuz acziyle sonsuz bir kudrete ayna olur, sonsuz ihtiyacıyla sonsuz bir rahmete ayna olur. Bu tecelliler, onun ruhunda Allah'a sığınma ve O'na hamd etme duygularını geliştirir. Diğer varlıklardan çok daha muhtaç ve aciz olduğu için, “İyyake na'büdü ve iyyake nestein” ile ders verilen ibadet ve istianeyi diğer varlıklardan çok daha ileri derecede ve çok daha şümullü bir manada icra edebilir.

“Evet, şu mevcudat, aynalardır. Fakat zulmet nura ayna olduğu gibi, hem karanlık ne derece şiddetliyse o derece nurun parlamasını gösterdiği gibi, çok cihetlerle zıddiyet noktasında aynadarlık ederler. Meselâ, nasıl ki mevcudat acziyle kudret-i Sânie aynadarlık eder, fakrıyla gınâsına aynadar olur. Öyle de, fenâsıyla bekasına aynadarlık eder.” — Mektûbât

İnsanın sermayesinin hiç hükmünde olmasını Yirmi Üçüncü Sözdeki “fiil ve infial” meselesiyle birlikte düşünmek gerekiyor. Bir aynanın ışık sahibi olma noktasında sermayesi hiç hükmündedir. Yani fiil cihetinde hiç hükmünde bir sermayesi vardır. Ama, infial, yani fiili kabul etme cihetinde durum çok farklıdır. O ayna kendini Güneşe karşı tuttuğunda birden aydınlanır; ışığın yanında hararet ve yedi renge de sahip olur. Birkaç milimlik kalınlığıyla birlikte yüz elli milyon kilometreye yakın bir mesafeyi içine alabilir.

“İnsanda iki vecih var. Birisi, enâniyet cihetinde şu hayat-ı dünyeviyeye nâzırdır. Diğeri, ubudiyet cihetinde hayat-ı ebediyeye bakar. Evvelki vecih itibarıyla öyle bir biçare mahlûktur ki, sermayesi, yalnız, ihtiyardan bir şa're (saç) gibi cüz'î bir cüz-ü ihtiyarî; ve iktidardan zayıf bir kesb; ve hayattan, çabuk söner bir şule; ve ömürden çabuk geçer bir müddetçik; ve mevcudiyetten çabuk çürür küçük bir cisimdir.”

— Sözler

Bununla birlikte insan Allah namına bir ömür geçirdiğinde, o cüzi irade ve o kısa hayatla sonsuz bir saadete mazhar olabiliyor. Bunları birbiriyle karıştırmamak gerekiyor. İnsanın iradesinin cüz'î olması, bir anda ancak bir

şey irade edebilmesi, iki şeyi birlikte irade edememesi demektir. Şu var ki, tek tek de olsa irade ettiği işlerin hayır veya şer olması onun cennet veya cehennem ehli olmasına kâfi gelmektedir.

Konunun bir başka yönü de Nur risalelerinde önemle nazara verilmektedir. O da şudur:

“Dalalet ve şerr ve musibetler ve masiyetler ve belalar gibi bütün çirkinliklerin esası, mayesi; ademdir, nefidir. Onlardaki fenalık ve çirkinlik, ademden geliyor.”

“Adem ise, ademî şeylere istinad edebilir. Ademî bir şey, madum bir şeye illet olur.” — Lem’alar

Bu son cümleye Üstad’ın verdiği çok güzel bir örnek var: “...bir sultanın büyük bir ticaret gemisinde bir adam az bir hareketle, belki küçük bir vazifeyi terketmekle, o gemi ile alâkadar bütün vazifedarların semere-i sa'ylerinin ve netice-i amellerinin mahvına ve ibtaline sebebiyet verebiliyor.

Bir geminin yapılması çok büyük bir sermaye ve emek gerektirdiği halde onun batırılması kaptanın görevini terk etmesiyle gerçekleşebiliyor. Bu kaptan gemiyi batırmaktan yargılandığında, “Benin çok cüzi bir kuvvetim var, koca gemiyi ben nasıl batırabilirim?” şeklinde bir mazeret ileri süremez.

İKİ BÜYÜK SERMAYE

"Fâtır-ı Hakîm, insanın mahiyet-i mâneviyesinde nihayetsiz azîm bir acz ve hadsiz cesim bir fakr dercetmiştir."

— Sözlər

İNSANOĞLUNA vicdanının sürekli duyurduğu, dış âlemin de aralıksız haykırdığı bir hakikat var: Aciz ve fakir bir kul olduğu.

Acz; güç yetirememek, elinden gelmemek, söz dinletmemek gibi mânâlara geliyor.

Günlük konuşmalarımızdan üç cümle:

"Bugün hava çok soğuk."

"İçimde bir sıkıntı var."

"Başım ağrıyor."

Birincisi insanın dış âlem karşısındaki aczini sergilerken, ikincisi kendi öz ruhuna, üçüncüsü de bedenine hâkim olmadığını ilân eder.

İnsanın aczi ve fakrı için Üstad Bediüzzaman Hazretleri, "acz-i mutlak" ve "fakr-ı mutlak" tabirlerini kullanır. Mutlak, yâni kendisine bir sınır çizilemeyen acz ve fakr.

İnsan saç yapmaktan âcizdir, ama ona ihtiyacı da var; saçın fakiri.

Göz, kulak, burun, dudak da yapamıyor; ama bunların da fakiri.

Ne kalp yapmak elinden geliyor, ne ciğer ve ne böbrek; hepsinin de fakiri.

Atlıyoruz diğer organlarını ve dış dünyaya geçiyoruz:

Dudağının önünde nöbet bekleyen havadan, toprağa, suya, Güneşe, Aya kadar nice mahlûkatı yapmaktan âciz ve bunların her birinin de fakiri.

Ve ebed yurdu: Bu acz ve fakrın hayallere sığmaz misalleriyle dolu.

Aczin son hududu, iradesizlik. Bir şey isteyebilmekten bile mahrum olmak... İşte insan nutfe hâlinde iken aczin bu en ileri mertebesinde idi.

İhtiyaç nedir, istemek nedir bilmezdi. Ağız nedir, akıl nedir bilmezdi. Güneş nedir, hava nedir bilmezdi... Nutfe olduğunu, rahimde bulunduğunu, annesinin ötesinde uçsuz bucaksız bir kâinat olduğunu bilmezdi. O âlemden faydalanabilmesi için bu rahim menzilinde çok organlarla donanması gerektiğini bilmezdi. Bilse bile bunların yapılması onun için imkânsız idi. İşte insanoğlu bu menzilde mutlak bir acz içinde kıvrılırken Allah'ın rahmeti ve inayeti imdadına yetişti.

Kader Risalesi'nde şöyle harika bir tesbit var: "Sual ve cevap, dâi ve sebep ikisi de Hak'tandır." Bu cümlelerin ya-

ratılışa bakan yönüne nazar ettiğimizde, karşımızda sonsuz bir inayet tablosu görürüz.

Rabbimiz bize, ana rahminde, el verdi, ona parmaklar taktı. Yüz verdi, ona gözler, kulaklar taktı. Bizi nice organlarla, duygularla donattı.. Cevaplar ise dış dünyadaydı. Onları yaratan da O idi. Biz, ne suali, ne cevabı tanımazken, dış dünyadaki cevaplara uygun suallerle donatılıyorduk. Gözümüz sual, cevabı ise ışıktı, Güneşti. Geldik, o cevabı bu dünyada bulduk. Kulağımız seslerle buluştu, elimiz elmayı tuttu, dilimiz tadına baktı, ayaklarımız yere değdi, ciğerimiz havayla tanıştı... Ruhumuza takılan hisler ve duygular da cevaplarını bu âlemde buldular. Sevgi hissi, sevicecek çok şeyle karşılaştı. Korku hissi, dehşetli manzaralar gördü. Şefkat hissi, merhamet celbeden tablolarla buluştu...

Biz bütün bu cevapların hazırlanmasından sonsuz derecede âcizdik. Aczimize merhamet edildi ve saçımızdan tırnağımıza kadar bütün bedenimizi ve havasından semâsına kadar bütün kâinatı kendimize hizmetkâr bulduk.

Bu sonsuz lütuflar bize gaflet vermesin, aczimizi unutturmasın diye Rabbimiz, sıkıntıları, çaresizlikleri ve hastalıkları gönderdi.

Her hasta ayrı bir hoca. Bizleri uyarmakla görevli...

Felçli adam tutmayan eliyle işaret ediyor: Ellerinizi

kendi kuvvetinizle kaldırmıyorsunuz!

Kör adam bir başka hakikati gösteriyor: Görmenin mûcidi siz değilsiniz.

Akıl hastası akıllılara ders veriyor: Bu İlâhî makineyi güzelce çalıştırmak sizin maharetiniz değil.

Sağır adam herkese işittiriyor: Kulak fabrikasındaki işitme üretimini siz yapmıyorsunuz.

Bütün hastalıkları hayâlen alt alta diziniz. Onlara müptelâ olan insanları da yan yana getiriniz. Tümünün dilinden dökülen benzer ifadeleri şu cümlede bulabilirsiniz:

"Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh." "Havl ve kuvvet ancak Allah'ındır." Kimsede güç ve kuvvetten yana hiç bir sermaye yok. Kuvvetin her çeşidi ancak Allah'ın lütfu ve ihsanı.

İnsanın çok zengin olduğu ve bütün mahlûkatı geride bıraktığı bir diğer saha: Fakr.

Fakr: Elinde bulunmamak, ihtiyacı olmak. Zenginliğin zıddı.

Bir adam düşününüz. Ayağına bol gelen eski ayakkabılarını sürterek yürüyor. Pantolonu yetmiş yamalı, kumaşın aslını ayırt etmek güç. Üzerinde bir gömlek; düğmeleri dökülmüş, rengi ağarmış. Onu görseniz "ne fakir adam" der ve acırsınız. Hükmünüz doğrudur, acımakta da haklısınız.

"Acaba bu adamdan daha fakir birisi olabilir mi?" diye düşünürken, birden hayâlinizde giydiklerinin hiçbiri kendi malı olmayan bir diğer fakir canlansın. İşte o ikinci fakir biziz, hepimiz, bütün bir insanlık âlemi.

Başımız mı bizim, gövdemiz mi, kollarımız mı? Hepsi Hakk'ın mahlûku.

Bacaklarımız mı bizim, ayaklarımız mı, parmaklarımız mı? Hepsi Rabbimizin ikramı...

Aklımız mı bizim, kalbimiz mi, hâfızamız mı? Tamamı Allah'ın ihsanı...

Biz kendimize mâlik olmadığımıza göre, bizden daha fakir kim olabilir?

Burada bir soru hatıra geliyor: Bu kâinatın en mükemmel meyvesi olan insan, niçin en âciz ve en fakir olarak yaratılmış? Bunun hikmetini şu harika ifadelerde olanca doyuruculuğuyla buluyoruz:

"Fâtır-ı Hakîm, insanın mahiyet-i mâneviyesinde nihayetsiz azîm ve bir acz ve hadsiz cesim bir fakr dercetmiştir. Tâ ki kudreti nihayetsiz bir Kadîr-i Rahîm ve gınası nihayetsiz bir Ganiyy-i Kerîm bir zâtın hadsiz tecelliyatına, câmî, geniş bir âyine olsun." — Sözler

Allah fakiri doyurur, güçsüze yardım eder... Herkese

ihtiyacı olan şeyleri gereği kadar lûtfeder. Kediye kanat gerekmez, öyleyse o, kanadın fakiri değildir. Yaradılışı-na bu ihtiyaç konulmamıştır. Ağaç da yürümek istemez. Onun da böyle bir ihtiyacı yoktur. Taşlar da büyümek istemezler...

Bütün bu mahlûkatın akla da ihtiyaçları yoktur. Bu noktada insanlardan zengindirler. O Rahman-ı Rahîm, her fakir mahlûkunun, tabiri câizse, cebini doldurmuş. Bu dünya hayatını güzelce geçirmesi için gerekli bütün organları, hassas bir ölçüyle ve gereği kadar, ona lûtfetmiş... Bu taksimatta fakirler daha kârlı çıkmışlar.

En fakir ve en âciz olan insan, yaratılışının gereği olarak, sadece hayatla yetinmemiş, akıl da istemiş. Dünya ile yetinmemiş, cennete talip olmuş.

Cenâb-ı Hakk, taşın imdadına Rezzak ismiyle yetiştiriyor. Zira, taşın rızka ihtiyacı yok. Ama kuşa rızık ihsan ediyor. Muhtaç olan kuştur. Ve görünüşte taş, kuştan daha zengindir. Fakat, Allah katında o fakirlik daha makbûl olmuş ve Rezzak isminin tecellisiyle şeref ve rütbe noktasında, kuş, taşı çok gerilerde bırakmış.

Diğer isimler de bu misâle göre düşünüldüğünde, Allah'ın bütün isimlerinin tecellisine muhtaç olan insan-oğlunun, mahlûkat içinde en fakir, en âciz, ama en şerefli olduğu açıkça anlaşılır.

Bu mânâyı zevk edebilen ârif insanlar "fakr" ile fahretmişler.

Kul aczini bildiği nispette Rabbine sığınır; fakrını bildiği ölçüde O'na dua ve niyazda bulunur.

"Duanız olmazsa ne ehemmiyetiniz var." âyet-i kerimesi, kendisine yapılan bu kadar ihsandan gâfil olarak, her şey ona hizmet etmeye mecbur imiş gibi bir gurur ve kibir içinde yaşayan, önünü görmediği halde istikbâlini garanti zanneden, ölüm ötesi için Rabbine yalvarıp yakarmayan insanların, Allah katında hiçbir değer taşımadıklarını ifade buyuruyor.

Aczini bilmek, fakrını bilmek, kısacası, haddini bilmek, ne büyük saadet...

SORU: "Adeta sermaye ve iktidarının dairesi eli nereye yetişirse o kadardır." "Fakat emelleri, arzuları ve elemeleri ve belaları ise, dairesi, gözü, hayali nereye yetişirse ve gidinceye kadar genişler." ifadelerini nasıl anlamalıyız?

ELİN ulaştığı daire ne kadar genişlerse genişlesin Allah'ın sonsuz kudretine nispeten hiç hükmündedir. Kudret ve

iradesini hayra sarf eden kişi çok iyi biliyor ki, o işin tahakkuk etmesinde ona düşen görev çok cüzidir. Şu var ki, insan o az kuvvetini, o cüz'i iradesini hayra sarf etmedikçe Allah, hayrı yaratmıyor.

Bir araştırmacı herhangi bir şeyi incelerken, nefes aldığı havadan, üzerinde durduğu dünyadan, kendi iç âleminde faaliyet gösteren nice sistemlerden haberi yok. Bunların hiçbirine eli yetişmiyor. Ne kalbini kendi kudretiyle çalıştırıyor, ne de dünyayı kendi iradesiyle döndürüyor. Dahilî ve haricî bütün bu işler Allah'ın irade ve kudretiyle yürüyor, tanzim ediliyor. O ise kendine ihsan edilen bütün bu imkânları hayır yolunda harcamakla güzel bir iş yapmış oluyor. Ancak bunun için övünmek, iftihar etmek yerine şükretmesi gerekiyor.

İnsan kâinatın meyvesi olduğundan kâinatın her şeyine muhtaçtır. Bu meyve ahiret yolcusu olduğu için de ihtiyaçları bu dünya ile sınırlı kalmaz, ebede uzanır.

"İnsan, kâinatın ekser enva'ına muhtaç ve alâkadardır. İhtiyacı âlemin her tarafına dağılmış, arzuları ebede kadar uzanmış... Bir çiçeği istediği gibi, koca bir baharı da ister. Bir bahçeyi arzu ettiği gibi, ebedi Cennet'i de arzu eder. Bir dostunu görmeğe müştak olduğu gibi, Cemil-i Zülcelal'i de görmeye müştaktır." — Sözlər

Her insan sonsuz aciz ve fakirdir. Bir insanın diğerinden ihtiyaç noktasındaki çokluğu yahut azlığı sonsuzun yanında kayda değmeyecek kadar cüzidir.

Öte yandan, insanın düşmanları ve elemeleri de sonsuz. Bu düşmanları önlemek ve bu elemeleri gidermek onun iktidarı dahilinde değil. Üstad'ın şu ifadeleri bu gerçeği çok güzel ortaya koyar:

“İnsan mahiyetinin câmiyeti itibariyle sıtmadan müteellim olduğu gibi arzın zelzele ve ihtizazâtından ve kâinatın kıyamet hengâmında zelzele-i kübrasından müteellim oluyor. Hem nasıl hudebînî bir mikroptan korkar, ecrâm-ı ulviyeden zuhur eden kuyruklu yıldızdan dahi korkar. ...” — Lem'alar

SORU: “İbadet, tevekkül, tevhid, teslim ne kadar azim bir kâr bir saadet, bir nimet olduğunu bütün bütün kör olmayan görür, derk eder” cümlesi bazen yanlış yorumlanıyor ve tembelliği, ataleti ve sefaleti netice veriyor-muş gibi gösteriliyor. Bu konuda ne dersiniz?

“TERTİB-İ- MEBADİDE tevekkül, tembelliktir. Te-

rettüb-ü netice noktasındaki tefviz, tevekkül-ü şer'idir.” (Lemaat)

Mebadi, “mebde”nin çoğuludur; başlangıçta yapılması gereken işleri ifade eder. Bunların tamamı eksiksiz icra edilmelidir. Bunları terk etmek tevekkül değil, tembelliktir. Gerekli bütün şartları yerine getirdikten sonra, sonucu, sabırsızlanmadan, hırs göstermeden beklemek ve rıza ile karşılamak ise tevekkül-ü şer'idir, yani İslam'ın öngördüğü tevekküldür. Böyle bir tevekkül insanı tembelliğe değil çalışmaya sevk eder; ümitsizliğin kapısını kapar. “Ben görevimi yaptım, sonuca karışmam.” der ve çalışmalarını gerekirse başka bir mecrada yine devam ettirir.

İnşirah Sûresinde Peygamberimize yapılan şu hitap O'nun (asm.) her ümmeti için de geçerlidir:

“O halde (işini bitirip) boş kaldın mı (hemen başka bir işe) sarıl. Ve ancak Rabbine yönel.” (İnşirah, 7-8)

Şu da var ki, tevekkül etmeyen kişinin de, aciz bir kul olarak, kendine düşen görevi yaptıktan sonra beklemekten başka yolu yoktur. Ancak bu sabırsız ve tevekkülsüz bekleyiş ve sonuç hakkında olumsuz ihtimalleri sıralayıp düşünmek insanı rahatsız etmekten öte bir fayda sağlamaz.

SORU: “Ubudiyet yolu, zararsız olmakla beraber, ondan dokuz ihtimalle bir saadet-i ebediye hazinesi vardır.” cümlesini Kastamonu Lahikasındaki “kırk vefiyattan bir kişinin kurtulduğu” cümlesi ile nasıl bağdaştırabiliriz?

Aynı konuda bir başka soru: “Ehl-i şekavetin onda bir kurtulma, ehl-i hidayetin ise onda bir zarar ve kaybetme ihtimalinin sırrı ne olabilir?”

Kastamonu Lahikası’ndaki “kırk vefiyattan yalnız birkaç tanesinin kazanmasını” nasıl yorumlarsınız?

ŞUNU hemen belirtelim ki, bir yerde kırk vefat edenden yalnız kaçının kurtulması özel bir durumdur; o beldedeki insanların İslâmî yaşantılarının olumsuzluğuyla ilgilidir. Bir başka beldede bu rakam üçte bir, başka bir yerde yüzde bir olabilir.

“Ubudiyet yolu, zararsız olmakla beraber, ondan dokuz ihtimalle bir saadet-i ebediye hazinesi vardır.” cümlesi ise bir başka sorunun cevabında da ifade ettiğimiz gibi, müminin “havf ve reca” yani “korku ve ümit” arasında yaşa-

masıyla ilgilidir.

İslâm dini kişinin korku ve ümit arasında yaşamasını emreder. İnsan ne kadar ibadet ederse etsin akıbetinden emin olmamalı, kendini mutlaka cennetlik olarak görmemelidir. Yine bir mümin, ne kadar günah işlerse işlesin Allah'ın rahmetinden ümit kesmemeli ve "Ben artık kesinlikle cennet yüzü göremem." dememelidir. Kişi, yeise (ümitsizliğe) de düşmeyecek, ucba (ameline güvenmeye) de kapılmayacaktır. Allah'ın rahmetinden ümit kesip meyyus olmak gibi, Allah'ın gazabından emin olup uca girmek de yanlıştır.

Soruda geçen "onda dokuz ihtimal" ifadesi bize bu dersi vermektedir.

Hüküm eksere göre verilir, kaidesince ve Allah Resulünün "Nasıl yaşarsanız öyle ölürsünüz. Nasıl ölürseniz öyle haşr olursunuz." hadis-i şeriflerinin verdiği habere göre, bir kişi şekavet yolunda bir ömür geçirmişse sonunun felaket olması onda dokuz ihtimaldir. Bir ihtimal, tövbe edip yanlış yoldan geri dönebilir.

Ehl-i hidayetin yolunda durum bunun aksidir.

İnsan bir ömür boyu imtihanda olduğu için, imanla ölmedikçe kendisi için yüzde yüz bir kurtuluştan söz edilemez. Bütün ömrünü hayır ve hasenatla geçiren bir kişinin, ömrünün sonlarına doğru büyük yanlışlıklar yapması,

bazen ağır imtihanlar geçirip bu imtihanları kaybetmesi ihtimali de vardır. Bu nokta unutulmamalı ve insan kendisini hiçbir zaman garantide görmeyip Rabbine sığınmasını devam ettirmelidir.

SORU: “Dünya saadeti dahi ibadette ve Allah’a asker olmaktadır.” kaidesi Müslümanlarda ve İslâm âleminde görülüyor. Acaba Müslümanlar bu görevlerini eksik mi yapıyorlar?

KONUYA iki yönden yaklaşmak gerekiyor. Birincisi, saadetle refah aynı şey değildir. Bir Müslüman, dünya nimetlerinden olabildiğince istifade edip hayatını rahat ve refah içinde geçirmek için çalışmalı, ancak bunların ruha huzur vermede kifayetsiz kalacağını da bilmelidir. Rahat ve refah, kalp ve ruhtan ziyade, nefsin meşru istekleridir.

Saadeti ise Üstad, şu formüle bağlamıştır: “İman tevhidî, tevhid teslimî, teslim tevekkülü, tevekkül saadet-i dareyni iktiza eder.”

İnsanın iki dünyada mesut olmasının birinci şartı imandır, sonra “her şeyi O’nun mülkü ve O’nun tasarru-

funda bilmek, böylece Ona teslim olmak, gerekli sebeplerle teşebbüs ettikten sonra Allah’a tevekkül ederek ruhunu rahat ettirmek, sonuçların mutlaka kendi nefsinin isteği doğrultusunda gerçekleşmesini beklememek, bu konuda ısrarcı olmamak” gelir. Bu silsileyi takip edenler iki cihan saadetine ererler.

Konunun diğer bir yönü ise *Lemaat*’ta “Elhakku ya’lu” bahsinde, dört ayrı yönüyle güzelce izah edilmiştir.

Kısacası, “Bu dünyada başarıya ulaşmak için konulan kanunlara, şartlara kim riayet ederse sonuca o ulaşır. Şeriat-ı fitriye denilen bu kanunlara uyanlar -mümin olsun, kâfir olsun- bu itaatlerinin mükâfatını görürler. Aksi halde yine inançlarına bakılmaksızın sefalet ve mahrumiyete düşerler. Eken biçer, çalışan başarıya ulaşır. Bu noktada kişinin inancına değil, bu dünyada Allah’ın koyduğu fitrî kanunları riayet edip etmediğine bakılır.

Öte yandan, hayatın hakkı umumidir. Kime hayat verilmişse o hayat için gerekli şartlar da ihsan edilmiştir. Bu konuda yılan ve akreple, arı ve ipekböceği arasında bir ayırım yapılmamıştır.”

